

מרכז החינוך העצמאי

המזכירות הפדגוגית
מערך ההנחיה

ספר ישעיהו

תכנית הלימודים בנושא לכתה ח'
פרקי הקדמה, הרחבה ודרכי הוראה

בני- ברק, רחוב שלמה המלך 12, טל' 03-6777080 מקוד: 51552 פקס' 036777323
© על פי דין תורה ולהבדיל על פי חוק הבינלאומי כל הזכויות שמורות למחברת ולמרפ"ד ב"ב שע"י החנוך העצמאי

המזכירות הפדגוגית

מרכז החינוך העצמאי

לתלמודי תורה ובתי ספר יעקב בארץ ישראל
המשרד הראשי : אדוניהו הכהן 17, ירושלים
ת.ד. 6068, טל : 5890652 – 02, פקס : 5890686 - 02

בס"ד

חשון תשע"ו

לצוותות ההוראה הע"י

בסיעתא דשמיא ובשמחה, הננו להגיש לצוותות ההוראה חוברת העשרה העוסקת בהוראת ספר ישעיהו.

כל מי שעבר את מפתן הוראת הנביאים בכלל והוראת נביאים אחרונים בפרט, מודע לקשיים העומדים לפתחו, וכדי להצליח בתפקידו עליו להשקיע רבות בהכנת השיעורים, באיסוף החומר בספרי הנביאים והמפרשים, בבחינת "דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר" (ירושלמי ר"ה, פ"ג ה"ה).

תיתי לה למנחה למקצועות הקדש, הגב' הנכבדה ר. בלוי תחי' שהשקיעה עמל רב ואספה כעמיר גורנה, קווי הדרכה להועיל בהוראת ספר ישעיהו, תוך גיבוש ושילוב מטרות לימודיות וחינוכיות, רעיונות ומסרים, כאלו המושתתים על אדני חז"ל, מפרשים ומקורות נאמנים נוספים. בשם כל צוותות ההוראה אנו מודים לה על העמל והיגיעה שהשקיעה כדי להוציא מתחת ידיה מלאכת מחשבת, נדבך חשוב בהוראת ספר ישעיהו, שיהיה בוודאי לעזר רב לצוותות ההוראה, ויביא תועלת מרובה להגדיל תורה ולהאדירה.

תוכן חוברת זו היה למראה עיני תלמידי חכמים ואנשי חינוך ותיקים, ותודתנו להם על כך נתונה בהערכה.

בברכה ובהוקרה,

שלמה שלומוביץ

מנהל המזכירות הפדגוגית

למדי נ"ך, וביחוד, לדעתי, טוב עבורך
ללמוד את נביאים האחרונים: ישעיהו וירמיהו תרי עשר.
ראי ללמוד הרבה, ותעברי הרבה בנביאים, זה יתן לך מעמד בכל לימודך"
(הרב דסלר במכתב לביתו, מכתב מאלהו).

הקדמה

מורה יקרה,

תכנית הלימודים בנביא לכתה ח', כוללת את ספר ישעיהו, כהמשך ללימוד ספר ירמיהו בכתה ז', ומבחינת סדר עולם וענין של הנבואות- כהמשך ללימוד ספר מלכים בכתה ו'. ישעיהו הנביא ניבא בתקופת המלכים ובתקופת הגלויות שבסוף ימי בית ראשון, הוכיח את עם ישראל על מעשיהם שהביאו לחורבן הבית ולגלות בבל, וניבא אף על הפורענות העתידה לבוא על הגויים ועל הנחמה והגאולה העתידה.

על מנת להבין טוב יותר את נבואות אלו, עלינו לדעת את סדר המאורעות ואת מעשי המלכים והעם שעליהם נאמרו. כדי להתבונן כיצד נתקימו הנבואות – אני מאמין שכל דברי הנביאים אמת – יש ללמוד את הדברים מתוך ראית התמונה בשלמותה, הקבלת מאורעות שאירעו בזמן אחד, האוירה ששררה בקרב העם באותן תקופות, ועל התגשמות נבואותיהם של הנביאים בתקופות אלו ובתקופות קודמות, על עונשיהם של המלכים ועל גלויות עם ישראל ויהודה.

בלימוד נביאים אחרונים שהן נבואות תוכחה ודברים קשים העתידים לבוא על העם, ניתנת הזדמנות ללימוד יסודות האמונה, שכר ועונש, על חומרתם של חטאים ועל הנהגות השי"ת – כגון מדה כנגד מדה עמידה בנסינות אהבת ה' לעם ישראל. נבואות אלו יובנו יותר כאשר תוקדם להם ידיעת המאורעות שבשלהן צוה ה' לנביאים לומר נבואות אלו, וכאן יבוא לידי ביטוי הידע הרב של התלמידות בספר מלכים, בפרט לאחר המבחן הארצי בנביא בכתה ו'.

לימוד נבואות הנחמה הוא הזמן ללמד על אהבת ה' לעם ישראל, ועל אחד מעיקרי האמונה- ביאת המשיח והגאולה העתידה, ולהחדיר בלב התלמידות את הציפיה והתפילה לגאולה והבאת הבריאה לתכליתה בגילוי כבוד ה' יתברך.

בחוברת שלפנינו נערכו בס"ד פרקים שונים בכמה נושאים. ראשית, תוכנית הלימודים בנביא ישעיהו של "החינוך העצמאי" נערכה בפירוט, כולל תוכנית ההספק על פי חודשי השנה, ומתן דגש לחשיבות ההספק. בנוסף, הובאו דרכים להוראת הנביא על פי לימוד המפרשים. פרק זה נערך על פי שיחות שהתקיימו בפורום מורות יקרות וחשובות, בעלות וותק רב בהוראת הנביא ישעיהו, שהקדישו זמן רב לתועלת כלל המורות, ותרמו רבות מרכושן הרוחני, הן ממה שקבלו ממורי דרכנו, והן מנסיוןן - עמל וידע עצום של שנים.

הדברים נאמרו מתוך חשיבה רחבה ומקיפה, הבנה לגיל התלמידות ולרוח הימים ומתוך הרגשת שליחות - להרבות כבוד שמים, לתת לתלמידותינו כוחות רוחניים, אמיתיים, לעמוד בעוז ובתעצמות נפש בתקופה כה קשה של ימי "עקבתא דמשיחא". שאיפתנו היא שתלמידותינו תקבלנה כח לעמוד בנסיגות הזמן, והכח אלו הם הפסוקים- דברי הנביא, מתוך ידיעה ברורה שנבואה שנכתבה הוצרכה לדורות, ותנחלנה ערכים, לדוגמא: הנאות העולם הזה מול חיי נצח, חיים של תורה, יושר בממון, פיתויי היצר, אמונת חכמים, ועוד.

בחשיבה יחד עם המורות, חיפשנו להטעים את ציבור המורות במגוון שיעורים וגישות, כשהמטרה היא לתת למורות ציוני דרך להוראת הנביא, ולהביא לכך שהמסרים יבואו **מתוך הפסוקים**, נשמת הדברים **מתוך דברי הנביא**, (ולא כ"שיעור יהדות" המתלווה לשיעור נביא).

בהמשך, הובאו הקדמות לנושא הנבואה בכלל, תקופת הנביא ישעיהו ותוכן נבואותיו, ועוד. הרחבנו בביאור דברי ימי המלכים שבתקופתם ניבא ישעיהו, ע"פ ספרי מלכים ודברי הימים והמפרשים. בנוסף, נתכבדנו להביא מספר הדגמות לשיעורים על פרקים שונים שנכתבו ע"י מורות ותיקות, שמטרתם לתת לפני המורות דרכי הוראה מגוונות להוראת הנביא, בבחינת תן לחכם ויחכם.

עלינו לזכור, שמטרת חינוך הבנות במסגרת "בית יעקב" היא להרבות בהן יראת שמים, וכמו שהתבטא מרן ה"חפץ חיים": אני מקנא בזכותה של מרת שרה שנירר, איך לא עלה בדעתי שצריכים לתת לבנות תורה ויראת שמים? במקום ללמד אותן שטויות, שילמדו אותן יראת שמים!

לימוד הנביא הוא הליכות חיים- ללמד עם הלב! כשהמורה מתלהבת בלימוד הפסוקים - הבנות מרגישות בכך. ה"חפץ חיים" שאל את הבלן, מדוע המקוה קר? השיב הבלן, איני יודע, הרגע שפכתי מים מהדוד! אמר לו הח"ח: **אם הדוד לא חם הוא לא יכול לחמם!** המורה הבאה להשפיע ולחמם, צריכה להיות חמה בעצמה, וכך תוכל להעניק כח ועוצמה לתלמידות.

בעבודתי נעזרתי בעיון בפירושי- רש"י, מצודות דוד, מצודות ציון, רד"ק, מלבי"ם, אלשיך, ובספרים- "תורה שבעל פה"- דברי הימים א-ב, "דעת סופרים"- מלכים א' ב', "עקבתא דמשיחא"- (רבי אלחנן וסרמן), "נביאי אמת"- (הרב וולף), "נבואה והשגחה" (הרב סוקולובסקי), "אהל משה"- בדי נחמה" (רבי אלחנן שיינערמאן), "חזון הנביאים" (הרב חנון), "נביאים וכתובים מבוארים" (הרב קארפ).

תודתי מקרב לב: לרבנית רבקה אזרחי, לרבנית נחמה לוריא (אשר העשירה אותנו גם בדברי אביה, האדמו"ר בעל "נתיבות שלום" זצ"ל, ויבלחט"א אחיה, האדמו"ר מסלונים שליט"א), הרבנית לאה הייזלר – לשעבר מנחה ללימוד הנביאים, והמורות: טובה מילר, דבורה אליצור, חנה פרצוביץ, יעל בן מנחם, יהודית שפירא. תעמודנה כולן על הברכה!

הנני מגישה את עבודתי למורות היקרות, בתקווה כי הדברים יהיו להן לעזר בהוראת דברים חשובים ויסודיים אלו, בהקניית ערכי האמונה באמיתות דברי הנביאים, בלימוד נכון ומועיל של פרקי הנביא בצורה שתשאיר רושם בלבבות ותביא ליראת שמים ולאמונה; ובתפילה כי נזכה במהרה לקיום נבואות הנחמה בגאולה השלמה.

אשמח לשמוע את דעותיכן החשובות.

בברכה רבה,

רחל בלוי

מנחה ארצית למקצועות הקודש

052-7612482

כתובת מייל: marpad.rablo@chatz.org.il

תוכנית הלימודים בנביא של "החינוך העצמאי"

כתה ח' - נביא ישעיהו

תכנון ההספק בכלליות:

היות ולא ניתן להספיק את כל ספר ישעיהו במשך שנת הלימודים, נקבעה לפני עשרות שנים ע"י הנהלת החינוך העצמאי, בהתייעצות עם גדולי ישראל זצ"ל, תוכנית לימודים. שמענו מעורכי התכנית, כי שאלו את מרן הגרי"ש אלישיב, אם יש אפשרות לבחור "פרקים נבחרים" ואותם ללמד. מרן זצ"ל השיב, כי אין בידינו לבחור פרקים מתוך הנביא, אך חז"ל בחרו נבואות מסוימות, כגון שבע דנחמתא.

שליש ראשון:

הקדמה: רקע הסטורי לתקופת הנביא ישעיה עפ"י ספר מלכים ב' פרקים: ט"ו-כ', דה"י ב' פרקים: כ"ז – ל"ב.

חזרה וביסוס המבוא שנלמד בכתה ז'.

הפטרת יום כיפור פרקים נז נח

פרקים א ב ג ד ה

מומלץ לעיין ב"ילקוט שמעוני" לפרקים אלו.

שליש שני:

פרקים ז ח ט י יא יב

פרקים יג-מ סקירה קצרה ותמציתית על נושאי הפרקים.

לימוד יסודי יותר:

♦ פרקים יג יד- בקצרה ממש (מפלת בבל).

♦ פרק כב (ראשיתו על נפילתה של ירושלים, וברחת צדקיהו המלך ושריו)

מפסוק טו- סוף הפרק כהשלמה לפרק ח על שבנא הסופר.

♦ פרקים לו לז כהשלמה לפרקים ז ח ט .

♦ פרקים לח לט כהקדמה לפרקי הנחמה.

פרק מ- נבואת הנחמה הראשונה משבע דנחמתא.

שליש שלישי:

יתר שש נבואות הנחמה על סדר שבע דנחמתא.

פרק מ א-כז פרק מט מפסוק יד פרק נ פרק נא פס' א-ד פרק נא מפסוק יא פרק נב

פרק נד א-יא פרק נד מפסוק יד פרק נה פס א-ו פרק ס פרק סא מפסוק י

פרק סב פרק סג א-י סה"כ: 12 פרקים (לא כולם במלואם)

פרקים נוספים כמו פרק מו "כרע בל קורס נבו" קריסת האלילים. וכו'

מספר השעורים	נושא השעור	פרקים	חודש
שיעור 1	בעיקר סדר ישעיהו וירמיהו, "אם ראשונים כמלאכים..." (חזרה על ההקדמה לנביאים אחרונים מכיתה ז')	מבוא קצר	אלול תשרי
שיעור 2	סדר המלכים לפי מלכים ב' ודברי הימים. יש להתבסס על הידע והשליטה של התלמידות בספר מלכים.	מבוא קצר	
5 שיעורים	הפטרת יום הכיפורים	פרקים: נז נח	
שיעור 1	חזרה על סדר המלכים- לא חובה, אבל התלמידות נהנות להזכר בקורות חמשת המלכים: עוזיהו, יותם, אחז, חזקיהו, ומנשה כבסיס לתקופה בה מנבא ישעיהו.		אחרי סוכות
5 שיעורים	"חזון" נבואה קשה (רמזים רבים לעשי"ת וחזרה בתשובה). בשנה שמתחילה בתחילת חודש אלול ניתן להספיק פרק זה באלול.	פרק א'	חשון כסלו
4 שיעורים	נבואה על "אחרית הימים". תוכחת הנביא על החטאים שיביאו את הפורענות. שיעור הקדמה אחד בנושא "חבלי משיח" וציפיה לגאולה.	פרק ב'	
1 שיעור	מבחן פרקים א' ב'		
5 שיעורים	ה' מעניש את עמ"י ויסיר מעליהם את המנהיגים. הנביא מוכיח את שופטי ישראל וזקניהם. ומוכיח את בנות ישראל ומזהירם על העונש שיקבלו. כולל הקדמה "עקבתא דמשיחא".	פרק ג'	
1 שיעור	נבוכדנצר יהרוג הרבה מישראל וישארו רק הצדיקים והם יהיו הפאר של ישראל. ה' יגן על שארית הפליטה. (ששה פסוקים) יום ביאת המשיח! (פסוק א' עוד קשור לענייני עקבתא דמשיחא)	פרק ד'	
5 שיעורים	משל הכרם וקריאות "הוי" התוכחה ועונשה מידה כנגד מידה.	פרק ה'	
1 שיעור	מבחן שני בנביא פרקים ג' ד' ה'.		

מספר השיעורים	נושא השיעור	פרקים	חודש
2 שיעורים	מינוי ישעיהו הנביא ונבואתו הראשונה.	פרק ו'	טבת
4 שיעורים	המלחמה בין אחז לישראל, הולדת חזקיהו ותאור תקופתו.	פרק ז'	
3-4 שיעורים	הפילוג ביהודה.	פרק ח'	
3 שיעורים	נס הנצחון ביהודה ומפלת אפרים.	פרק ט'	
4 שיעורים	גאות סנחריב והתרסקותו.	פרק י'	שבט
2 שיעורים	תאור ימות המשיח.	פרק יא'	
1 שיעור	השירה שנשיר לעתיד לבא.	פרק יב'	
2 שיעורים	חזרה ומבחן ז' ח' ט' או י' יא' יב' (פרקים שלא כלולים במבחן- אפשר בוחן קצר).		
1 שיעור	סקירה קצרה ותמציתית על נושאי הפרקים. יש ללמד את הנביא לפי הסדר.	פרק יג- מ	
1 שיעור	מפלת בבל- בקצרה ממש.	פרקים יג יד	אדר
1 שיעור	ראשיתו על נפילתה של ירושלים, ובריחת צדקיהו המלך ושריו. מפסוק טו- סוף הפרק כהשלמה לפרק ח על שבנא הסופר.	פרק כב' מפסוק טו	
3 שיעורים	דברי רבשקה לחזקיהו ולאנשי ירושלים ומפלת סנחריב. קריאת בקיאות +דף עבודה בכתה	פרקים לו לז	
1 שיעור	כהקדמה לעשרים ושישה פרקי הנחמה: פרקים מ- טו	פרקים לח לט	
4 שיעורים	"נחמו נחמו עמי" נבואת הנחמה הראשונה משבע דנחמתא.	פרק מ' (27פסוקים)	

מספר השיעורים	נושא השיעור	פרקים	חודש
3-4 שיעורים	"וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזַבְנִי ה' וְה' שָׁכַחְנִי"	פרקים מט נ נא (26 פסוקים)	סוף ניסן אייר
1-2 שיעורים	"עֲנִיָּה סִעָרָה לֹא נִחְמָה"	פרקים נד נה (12 פסוקים)	
2-3 שיעורים	"אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֵמְכֶם"	פרקים נא נב (25 פסוקים)	
1 שיעור	"רְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה פְּצָחֵי רִנָּה"	פרק נד (10 פסוקים)	
3 שיעורים	"קוּמִי אוּרֵי כִּי בָּא אוֹרְךָ וּכְבוֹד ה' עֲלֶיךָ זָרַח"	פרק ס' (22 פסוקים)	
3 שיעורים	"שׁוּשׁ אֲשִׁישׁ בְּה' תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי"	פרקים סא סב סג (23 פסוקים)	
	מבחן על 3-4 הפטרות.	המבחן	

דרכי הוראה

מטרות בהוראת נביא ישעיהו:

- ◀ התלמידות תרכשנה במשך השנה את הנכס של ידיעת הנביא ישעיהו.
- ◀ החדרת רעיונות השקפתיים ומוסריים עמוקים, עם רגשי קודש שיגיעו לליבן ויעוררו את נשמתן.
- ◀ הקניית כוחות רוחניים להתמודד בימים קשים אלו של עקבתא דמשיחא.

עקרונות בהוראת נביא ישעיהו:

- ◀ חינוך הבנות בדורינו הוא בדרך של חויה (האדמו"ר מסלונים שליט"א). התלמידות לא תזכרנה בסוף השנה את כל החומר הנלמד כי אי אפשר לזכור את כל הפרקים, אבל הן תזכרנה את המנגינה של הנביא, את הערבות, את הטעם הטוב של הפסוקים.
- ◀ צריך להיות לחלוחית בשיעור. יש לדבר בהתלהבות על הפשט, ההדגשים יהיו מתוך הפסוקים, להיות צמודים לפסוקים.
- כדאי להשתמש במדרשים שהם **אוצר החיים**, הם "מרטיבים" את הלימוד. אך יש להעיר, כי ישנם מדרשים שקשה להסביר אותם לתלמידות באופן שיבינו אותם בצורה נכונה, ולכן אף שמומלץ שהמורה תכין את השיעור תוך עיון במדרשים, דוגמת אלו שהובאו בחוברת, אך לא כל מדרש ניתן ללמד בשיעור (לדוגמא, נושא שחיתת יצר הרע של עבודה זרה).
- ◀ המטרה לפנות אל **לב התלמידות** דרך לימוד הנביאים. בלימוד יש את הצד הלימודי- השכלי, אך בלימוד מקצועות הקדש יש גם לפנות אל הצד הרגשי- אל לב התלמידות.

דרכי הוראה בהוראת נביא ישעיהו:

- 1. לימוד הפרקים:** יש ללמד את הנביא לפי הסדר (הרב וולבה זצ"ל) ולא לפי נושאים (הרבנית שרה קופולוביץ).
- 2. חשיבות ההספק:** כדי לעמוד בהספק שנקבע בתוכנית המפורטת של "החינוך העצמאי". יש לתכנן את השיעור בהתאם. לצורך כך, על המורה להפעיל שיקול דעת בשילוב בין יחידת ההוראה שעליה ללמד לבין הטמעת הרעיונות ההשקפתיים והמוסריים. כלומר, אלו מפרשים ללמד בפסוקים אלו, (האם אסביר רק ע"פ רש"י מצודות דוד רד"ק, כלומר פשט) מתי להרחיב נקודות חינוכיות וכו'. כדברי אחת המורות: ללמד עם "סטופר". כי אם לא היה עלינו להספיק, היה ניתן ללמד בלי ספרי נביא. לדוגמה: במשל הכרם שבפרק ה', יש נטיה להביא פירושים ורעיונות רבים, אך יש לבדוק אלו פירושים תואמים את המטרות הלימודיות והחינוכיות, ואלו אינן אלא פריסת חומר שאינה תואמת את המטרה. הבנות אוהבות להספיק, יש להן הנאה מחוית הבקיאיות והידע בכמה פרקים ומהזכירה שבפרק הקודם הוזכר דבר דומה, ומההרגשה שהן מכירות ויודעות את הנביא. **ההספק נותן סיפוק לתלמידה וגם למורה.**
- 3. נבואה שהוצרכה לדורות לימוד למעשה:** כמה חשובה אהבת ישראל, שמירת שבת, ציפיה לגאולה, התפילה- מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, וכדומה. למצוא בדברי הנביא התאמה לימינו ולתקופה בה אנו חיים- אקטואליה, בבחינת נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, ולמצוא את הדברים שעלינו להתחזק בהם בעקבות הנבואה הנלמדת. בודאי צריך להרחיב בנושאים אלו, כי הרי זוהי נבואה שהוצרכה לדורות אך יש ללמד את הפסוקים, ולהגביל את ההרחבה של רעיונות מעשיים.

4. נושא הנבואה: יש להדגיש בכל נבואה את הנושא המרכזי, וללמדו מתוך הפסוקים. לדוגמא: המלבי"ם בפירושו מיוחד כל פרק מ"שבע דנחמתא" בנושא מרכזי. הפרשנות של המלבי"ם מדגישה את היחודיות של הפרק, דברים דומים שלא חוזרים על עצמם.

5. רקע היסטורי: דברי הנביא יבנו יותר אם תדע התלמידה את הרקע ההיסטורי (סדר המלכים, המצב המדיני, המצב הרוחני וכו') שעליו נאמרה הנבואה.

6. הקדמות: נושאים ורעיונות שהובאו כ"הקדמה" לשעורי נביא לדוגמא: הנבואה בעם ישראל, יצר הרע של עבודה זרה וכו' ישולבו בהוראת הפרקים ולא כהקדמות המצריכות זמן רב, אלא לשלב את הדברים תוך כדי לימוד הנביא לא כיחידה בפני עצמה.

7. פרוש המילים: יש לתת לתלמידות את הכלים להבין את פרוש המילים. ובכך הן תבננה ותזכרנה **מכח ההבנה** ולא רק מכח השינון. לפעמים בדרכו של הרד"ק- להביא להבנה מתוך **שורש** המילה.

8. ביסוס הלמידה על ידע קודם: יש לבסס את החומר הנלמד, הן על הידע משנים קודמות (מלכים וירמיהו), והן על הידע מפרקים קודמים- הסברי מלים שכבר למדנו, נושאים שכבר עסקנו בהם. לשם כך, ישנם פרקים שילמדו בבקיאות, במטרה להשלים את התמונה וליצור ידע כולל בכל התקופה.

9. בפרקים בהם הסבר נכון לפני לימוד הפסוקים בפנים, להקדים **ולספר את הענין** בעל פה בשילוב ציטוטי פסוקים מתוך הנביא, ולאחר מכן ללמוד את הפסוקים מתוך הספר.

10. להשתמש בלשון מדבר (גוף ראשון), לדוגמא: **כשיצאנו** ממצרים, **הפכנו** מהעם הנבחר לעם שחטאיו מרובים, כי השימוש בצורה זו גורם לתחושה שהנבואה עבורנו ולא רק עבור הדורות הקודמים, ושגם אנחנו כלולים בענין (הרבנית לנדא).

11. למידה בעל פה: בעבר למדו פסוקים בע"פ. כיום לא מקובל ללמוד בע"פ, אבל רצוי מאד להשתמש בלשון הפסוקים ולעודד את התלמידות לעשות כן, ידיעת לשון הפסוקים עוזרת להבנת פירוש הענין.

12. שירה: ישנם פסוקים רבים בספר ישעיהו שהולחנו לשירים. מומלץ לשלב בשעור שירה המעוררת את הרגש, מעמיקה את המסרים, ונחרטת בזיכרון לשנים. נשיר מנגינות ידועות, ולעיתים "נלחים" מנגינה לפסוק שהמורה מרגישה וחשה שהוא נותן כח עוצמה, אמונה, השתוקקות, קרבה, דבקות, ציפיה, נחמה...

13. המבחן: באופן כללי, לימוד למבחן רק ע"פ מצודות, ובמקרים מתאימים – יש לתת לתלמידות רשימה מפורטת על החומר למבחן כולל מראה מקומות של המפרשים שעליהן ללמוד למבחן, ועינים מיוחדים ומסוימים אשר נתנו עליהם דגש. ישנם פרקים בהם החזרה על הנלמד לא תהיה ע"י מבחן, אלא ע"י חזרה בכתה או עבודה בבית.

את המפרשים המורה בודאי תכין, אבל העיקר איך אני מכינה את עצמי לשיעור.

שהלב ידבר – ולא רק הידע. שהמורה תכין את ליבה לפני השיעור

לימוד המפרשים

לא נמצא במליצות הנביאים קליפה בלא תוך,

גויה בלא נשמה, לבוש בלא מתלבש,

מאמר ריק מרעיון נשגב, דבור לא תשכון תבונה בו.

כי כולם דברות אלוקים חיים רוח איוס אביר אדיר ונורא

(הקדמת המלבי"ם לספר ישעיהו)

סיגנון אחד עולה לכמה נביאים, ואין שני נביאים מתנבאים בסיגנון אחד (סנהדרין פט א)

הגמרא מלמדתנו את העובדה שישנם הבדלי סיגנון בין נביא לנביא.

סיגנון דברי הנביאים יסודו בהררי קדש. אין השימוש בלשון עתיד במקום עבר צורה שירית גרידא אלא רמז ברור שהעבר מציאותי ומוחשי בעיני הנביא כמו הווה (הרמב"ן), וכן שעוד יתרחש בעתיד מעין מה שאירע כבר בעבר (הרמ"ע) (נביאי אמת).

"כפל הענין במילים שונות" מליצה זו שכיחה מאד בפרושי הרד"ק ומצודות דוד. לעומת זאת, המלבי"ם והרש"ר הירש זצ"ל האריכו לבאר את כפל הלשונות. המלבי"ם מרחיב את דבורו על נושא זה בהקדמה לספר ישעיהו [ובהביאו דוגמאות רבות] בקבעו שאין בתנ"ך מליצה ריקה מרעיון נשגב, אין הכפלה, אלא לפי עוצם מעלת הספרים שנכתבו ברוח הקדש, ודאי כל מילה במקומה. הצורה הפיוטית בכתבי הקדש היא בעצמה קדושה!

שני האחרונים המלבי"ם והרש"ר חיו באותה תקופה אף שלא ראו זה את זה. המלבי"ם כותב במפורש שכונתו בזה, להוציא מלב המשפילים את כתבי הקדש עד לדיוטת שירה אנושית גרידא ח"ו. היה צורך השעה לפרש דוקא את הגיוון בין שני חלקי הרעיון שבפסוקים. וכך משלימים הרד"ק והאחרונים זה את זה (נביאי אמת).

בנביא ישעיהו, מפני צחות הלשון ומפני שאינו סיפור מאורעות, אסור ללמוד נביא ללא מפרשים. אין לתלמידה אפשרות לקרוא ולהבין לבד, היא צריכה את ההסבר על הפשט.

מתוך אלו מפרשים עלינו ללמד?

לימוד המצודות הכרחי להבנת המילים והתוכן. יש להוסיף את פירושו של רש"י. במקום שיש בו מדרשים (מצורפת רשימת פסוקים שמומלץ ללמדם ע"פ רש"י).

קל מאד להביא פירושים רבים וישנו פיתוי להביא עוד ועוד מפרשים. אין זה לימוד, אפילו לא לימוד בעיון. זוהי פריסת חומר היוצרת תחושה מוטעית של למידה, שהיא בהכרח על חשבון ההספקים. ריבוי המפרשים זוהי רמת לימוד שאינה נדרשת, והוא מכביד ומבלבל את התלמידות.

חשוב **לומר דבר בשם אומרו**. ליחס את הפרוש למפרש, ולצין אם הוא מדרש או פירוש. כמו כן, חשובה הצעידה העקבית לפי שיטה אחת, עפ"י רוב המפרשים.

יש לתת לתלמידות את הכלים להבין את **פרוש המילים**, לדוגמא: "פצע וחבורה..." כשנבין מהו סוג הפצע, נבין את צורת הריפוי- "לא זורו לא חובשו", ובכך הן תבננה ותזכרנה מכח ההבנה ולא רק מכח השינון. לפעמים בדרכו של הרד"ק - להביא להבנה מתוך שורש המילה.

המלבי"ם מסביר את **משמעות המילים** ומבאר שלכל מילה נרדפת יש הסבר ומשמעות. יש לתת לפעמים לתלמידות את החוויה לחוש ולהעמיק בכל מילה בלשון הנביא ולהבין את המשמעות העמוקה וההבדל הדק אבל הגדול שבכל מילה וביטוי. לדוגמא: "גוי- חוטא, עם- כבד עון, בני- משחיתים..."

הוראת ספח: לתת לבנות קצת רקע על המפרשים והסדר שלהם בהסטוריה. רש"י ורד"ק- מהראשונים, המלבי"ם- מהאחרונים. לספר בקצרה על הסבל והרדיפות שסבל המלבי"ם.

מצורפת בזה **רשימת פסוקים המומלצים ללמד גם על פי רש"י:**

בפסוקים אלו מביא רש"י את דברי המדרש

פרקים: א- יב

פרק א': א' ב' ג' ד' כא' כב' כג'

פרק ב': ב' ג' טו' כ' כב'

פרק ג': א' ג' ו' ז'

פרק ה': משל הכרם: הפרוש על עמ"י ולא אדם הראשון ח' יב'

פרק ו': ד' ו' ז' ח'

פרק ז': א' ב' כה'

פרק ח': ב' ו' יז' יח'

פרק ט: ב' פסוק ו' על המילים "תעשה זאת"

פרק י': טז' יט' כז' לב'

פרק יב': פסוק ג'

נביא ישעיהו

נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה

ושלא הוצרכה לא נכתבה

(מגילה י"ד ע"א)

"ואין לנו שום מושג איך יתכן

יצר של השתחוויה לפסל"

(חזון איש)

הקדמה ללימוד הנביאים

גודל מעלת הנבואה

"אני מאמין באמונה שלמה שכל דברי הנביאים אמת"

ענייני הנבואה עמוקים עד מאד "עמוק עמוק מי ימצאנו". קשר נבואי בין היוצר ליוצרו הוא אחד היסודות של בריאת העולם (חזו"א אמונה וביטחון פ"ו).

מיסודי הדת לידע שהאל מנבא את בני האדם, ואין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה גבור במדותיו ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד והוא בעל דעה רחבה נכונה עד מאד, אדם שהוא ממולא בכל המדות האלו שלם בגופו כשינס לפרסו וימשך באותן הענינים הגדולים הרחוקים ותהיה לו דעה נכונה להבין ולהשיג והוא מתקדש והולך ופורש מדרכי כלל העם ההולכים במחשכי הזמן והולך ומזרז עצמו ומלמד נפשו שלא תהיה לו מחשבה כלל באחד מדברים בטלים ולא מהבלי הזמן ותחבולותיו אלא דעתו פנויה תמיד למעלה קשורה תחת הכסא להבין באותן הצורות הקדושות הטהורות ומסתכל בחכמתו של הקדוש ברוך הוא כולה מצורה ראשונה עד טבור הארץ ויודע מהן גדלו, מיד רוח הקודש שורה עליו, ובעת שתנוח עליו הרוח תתערב נפשו **במעלת המלאכים** הנקראים אישים ויהפך לאיש אחר ויבין בדעתו שאינו כמות שהיה אלא שנתעלה על מעלת שאר בני אדם החכמים כמו שנאמר בשאול **והתנבית עמם ונהפכת לאיש אחר** (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ז).

לאחר שהאדם זוכה להתרומם אל מעבר לכל הבחינות החומריות ולהיות דבוק ומאוחד עם החכמה, אזי הוא גם זוכה להשראה מלמעלה המרוממת את נפשו לדרגת המלאכים וגורמת לו להתהפך לאיש אחר.

סדר הנביאים לפי תקופת נבואתם:

יהושע, שופטים, שמואל, מלכים, ישעיהו, ירמיהו, יחזקאל, תרי עשר.

ישעיהו ניבא בימי: עוזיהו, יותם, אחז, חזקיהו ומנשה- שהרג את ישעיהו. ישעיהו ניבא כמאה חמישים שנה לפני חורבן ובימיו ארעה גלות עשרת השבטים.

ירמיהו ניבא בימי: יאשיהו- משנת שלש עשרה למולכו, יהואחז-מלך שלשה חדשים, יהויקים- גלות הילדים, יהויכין- מלך שלשה חדשים, גלות החרש והמסגר, צדקיהו- חורבן בית המקדש.

ירמיהו ניבא אחרי ישעיהו- שהרי היה בזמן חורבן.

אמרו חז"ל: סדרן של נביאים (סדר הספרים)- **ירמיהו**, יחזקאל, **ישעיהו**, תרי עשר. שהסמיכו פורענות (ירמיהו) לפורענות (סוף מלכים), ונחמה (ישעיהו) לנחמה (סוף יחזקאל) (בבא בתרא יד)

תקופות הנבואה בעם ישראל

תקופה א' - מתקופת השופטים עד הושע הנביא **שכר ועונש בארץ ישראל**.

תקופה ב' - מהושע ועד ירמיהו **בשורת עונש הגלות**.

תקופה ג' - ירמיהו **נביא בשעת חורבן**.

תקופה ד' - חגי זכריה ומלאכי נביאים אחרונים **נביאי בית שני** (נביאי אמת)

תפקיד הנבואה

מלחמת הנביאים היתה מכוונת בעיקר נגד שני אויבים האורבים לאדם מישראל "רצוננו לעשות רצונך ומי מעכב? שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות" (ברכות י"ז ע"א)
השאור שבעיסה, הן היצר הרע בגווניו הקבועים, קנאה, שנאה, תאוה, והן אותו יצר הרע של עבודה זרה שנתבטל מאז תפילת אנשי כנסת הגדולה.

יצר של עבודה זרה שהרגוהו אנשי כנסת הגדולה

כאשר אנו עוסקים בלימוד חטאיהם של דורות ראשונים, מחובתנו לזכור כי אין לנו כל הבנה כיצד יתכן לעבוד עבודה זרה, מאחר ואנו חיים בתקופה **שלאחר** שנשחט והתבטל יצר הרע של עבודה זרה, כדברי החזו"א:

"לפי מצבנו אנו אחרי שנכיס (נשחט) יצרא (דע"ז) הדבור בזה אינו מן המידה כלל, ואין לנו שום מושג איך יתכן יצר של השתחוויה לפסל" (קובץ אגרות החזו"א ח"א אגרת ר"ט).

ויצעקו אל ה' אלהים בקול גדול מאי אמור? - אמר רב ואיתימא רבי יוחנן: בייא, בייא! היינו האי דאחרביה למקדשא, וקליה להיכליה, וקטלינהו לכולהו צדיקי, ואגלינהו לישראל מארעהון, ועדיין מרקד בינן. כלום יהבתי לן אלא לקבולי ביה אגרא - לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן. נפל להו פיתקא מרקיעא, דהוה כתב בה אמת. אמר רב חנינא, שמע מינה: חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת. אותיבו בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילאתא, מסרוהו ניהליהו. נפק אתא כי גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים. אמר להו נביא לישראל: היינו יצרא דעבודה זרה, שנאמר ויאמר זאת הרשעה. בהדי דתפסוה ליה אשתמיט ביניתא ממזייא, ורמא קלא, ואזל קליה ארבע מאה פרסי. אמרו: היכי נעביד? דילמא חס ושלום מרחמי עליה מן שמיא. אמר להו נביא: שדיוהו בדודא דאברא, וחפיוהו לפומיה באברא, דאברא משאב שאיב קלא, שנאמר ויאמר זאת הרשעה וישלך אתה אל תוך האיפה וישלך את אבן העופרת אל פיה (יומא סט ב).

["ויצעקו אל ה' אלהים בקול גדול", מה אמרו? אמר רב ויש אומרים רבי יוחנן. ויי ויי! הוא שהחריב את בית המקדש ושרף את ההיכל והרג את כל הצדיקים והגלה את ישראל מארצם, ועדיין מרקד בינינו. אם ניתן לנו לקבל בו שכר – איננו רוצים לא אותו ולא את שכרו. נפל להם פתק משמים שהיה כתוב בו "אמת", אמר רבי חנינא, למדנו שחותמו של הקב"ה אמת. ישבו בתענית שלשה ימים ושלשה לילות, מסרוהו בידם. יצא כגור של אש מבית קדשי הקדשים, אמר להם הנביא לישראל זהו היצר של ע"ז שנאמר זאת הרשעה. כשתפסוהו נפלה אחת משערותיו, והלך קולו ארבע מאות פרסה. אמרו כיצד נעשה, שמא חלילה ירחמו עליו מן השמים. אמר להם הנביא, הניחוהו בדוד של עופרת וכסו פיו בעופרת ששואבת את הקול, ויאמר זאת הרשעה וישלך אתה אל תוך האיפה וישלך את אבן העופרת אל פיה].

מאי טעמא קא פלחיתו לעבודה זרה? אמר ליה: אי הות התם - הות נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי (סנהדרין קב ב).

מנשה השיב לרב אשי, כי אם היה חי בזמנם היה להוט יותר מהם אחרי ע"ז. לכאורה אין זו תשובה לשאלה איך טעו באותם דורות ועבדו עבודה זרה? אלא הפרוש הוא, כי באמת אין בעבודה זרה הגיון ומחשבה, זולת זרם הזמן ורוחו השוטף בחזקה. כי אז היתה עבודה זרה יסוד החיים והתרבות, וכולנו יודעים כיצד התרבות שולטת בכל(נביאי אמת).

הרבה נביאים נתנבאו לישראל כפלים כיוצאי מצרים. נבואה שהוצרכה לדורות (רש"י: ללמוד תשובה או הוראה) נכתבה, ושלא הוצרכה לא נכתבה (מגילה י"ד ע"א).

"נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה" אנו רואים בדורות אחרונים שלפעמים שוטף בחזקה זרם מסוים של ההשכלה המודרנית, על אף שעצם כוחה הפנימי וההגיון לקוי ביותר. גם בתנ"ך נרמז כן לפעמים, שהיו עובדים את אלילי סביבותיהם.

"וְאֵבֵיט וְאִין עֶזֶר וְאֶשְׁתּוּמִם וְאִין סוּמְךָ וְתוֹשַׁע לִי זְרַעִי וְחַמְתִּי הִיא סְמֻכְתִּי" (ישעיהו סג ה)

בשעה שהקב"ה יראה את כוחות ישראל כלים מאין פודה ומושיע, אז ישלח את משיח צדקו. השי"ת ישאל איה הם האלילים אשר עליהם סמכתם שיהיו לכם למגן, אשר להם הקרבנות את מבוחר קרבנותיכם, מכל זה עולה כי לפני הגאולה יטעו היהודים אחרי עבודות זרות שונות בהאמינם בכל עבודה זרה בשעתה שהיא תושיעם.

כל הנראה לו לאדם שיכול הוא להיטיב או להרע לו חוץ מהשי"ת הרי הוא בכלל עבודה זרה. נסקור מספר סוגי עבודה זרה שלהן סגדו במאה השנים האחרונות. השכלת-הסכלת ברלין, הליברליזם, דמוקרטיה, סוציאליזם, קומוניזם, הנוער הלאומי הציוני. עבודות זרות אלו הקריבו קרבנות של דמים תרתי משמע. כולם הכזיבו, אף אחת לא הגשימה את התקוות שתלו בה. ואנו דומים עכשיו לטפשים מוכים, לא סתם טיפשים אלא טפשאי דטפשאי דמגמרי להו ולא גמרי (יומא נז) טיפשים שבטיפשים מלמדים אותם והם לא לומדים. מלמדים אותם, מיסירים אותם ואוזנינו אטומות מלשמוע (עקבתא דמשיחא רבי אלחנן וסרמן).

שליבים במהלך ההיסטורי של העבודה זרה:

- א. החל בימי אנוש כי היו רשעים גמורים ולא שוטים (רמב"ן).
- ב. מיציאת מצרים ועד מתן תורה טוהר עם ישראל מרשעות זו.
- ג. כשהתאוו ישראל לעריות בפרהסיא לקחו עבודה זרה של סביבתם והשתמשו בה כמסווה אידיאולוגי ליצר הרע של עריות.
- ד. במשך הזמן "אביקו בה" תקף אותם היצר להשתחוות לפסל בכח שאינו מובן לנו. ע"פ דברי המהר"ל בספרו "נצח ישראל" שמקום היצרא דעבודה זרה הוא במוח ופירושו שיש בזה הגיון-אם כי מעוות. ממילא בדורות מאוחרים שהשכל נחלש (אין נבואה) עאכ"כ שהיו רודפים אחרי הע"ז **בהיא** בתוקפה.
- ה. אחרי תפילת אנשי כנסת הגדולה פסק אותו יצר.

"וְהָאֱלִילִים כְּלִיל יַחְלֵף" (ישעיהו ביה) ממשפטי התורה הוא, כי כל העבודה זרה, אחת דינה להתבטל!

ספר ישעיהו

התקופה

חזקיהו וסיעתו כתבו ישעיהו- לפי שחזקיהו גרם להם לעסוק בתורה נקרא הדבר על שמו, אבל הוא לא כתבו שהרי מת קודם לישעיהו, דמנשה בן בתו הרג לישעיהו (תוספות). וכן כתבו את משלי, שיר השירים וקהלת (בבא בתרא טו א).

ארבעה המלכים הללו, קיפח ישעיהו בימיו (רש"י א' א') והם עוזיהו, יותם, אחז, חזקיהו, ובתחילת ימי מנשה נהרג ע"י מנשה המלך שהיה בן בתו (יבמות נ ע"א).

אף כי לא הוזכר מנשה בתחילת הספר, ברור שעוד ניבא בימיו שכן בסוף נבואתו של הנביא ישעיהו נתנבא פסוק זה **"כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כָּסְאֵי וְהָאָרֶץ הַדָּם רָגְלֵי אִי זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאִי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי"** (ישעיהו יו א) נבואה זו נאמרה בשעה שהכניס מנשה צלם בהיכל (ילקוט שמעוני) ולא הוזכר מנשה בתחילת הספר כי מיד לאחר נבואה זו נהרג ישעיהו.

עוזיהו

ישעיהו ראה עליות וירידות. תחילת נבואתו כשנצטרע עוזיהו **"בְּשָׁנַת מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזַיְהוּ וְאַרְאָה אֶת אֲדָנָי יֹשֵׁב עַל כֶּסֶף רֶם וְנֹשֵׂא וְשׁוֹלֵי מְלָאִים אֶת הַהִיכָל"** (ישעיהו ו א).

יותם

ואמר חזקיהו אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי: יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה ואילמלי אלעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו- מיום שנברא העולם עד סופו (סוכה מה ב). יותם בן עוזיהו - צדיק היה, ועניו יותר משאר מלכים, וזכה בכיבוד אביו, ועליו נאמר "בן יכבד אב" (מלאכי א), שכל הימים שהיה אביו מצורע והוא היה שופט עם הארץ, לא נטל עליו כתר מלכות בחייו, וכל דינין שהיה דן - אומרן בשם אביו (רש"י).

אחז

אחר כך מלך אחז שעשה הרע בעיני ה' בטל את העבודה וחתם את התורה... והתיר את הערוע (סנהדרין קג ב).

ר' חוניה בשם ר' אלעזר **למה נקרא שמו אחז** שאחז בבתי כנסיות (שסגרון) ובתי מדרשות.

חזקיהו

ושבו מלך חזקיהו שהיה ראוי להיות משיח ה', אלא שהדור לא היה ראוי. אמר הנביא ישעיהו אוי לי עד מתי, לפי שאותו דור היה כולו זכאי כדאמרי' בפירקין שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, ואם דור כזה לא יזכה למשיח - עד מתי יבא שיהיה דור היותר ראוי לכך?!

מנשה

מנשה היה רשע. ולולא דמסתפינא (ואם לא שהייתי פוחד) היה מקום לדרוש שהרשיעו אחז ומנשה, בראותם שבימי אבותיהם הצדיקים יותם וחזקיהו לא בא משיח ועדיין ישראל בפחד בפני עמים זרים (מהרש"א חידושי אגדות סנהדרין צד א).

השליחות בימי המלכים הצדיקים ובמיוחד **בימי חזקיהו** היתה, להכשיר את העם לקראת ימות המשיח והיה מרבה להזכיר קדושת ה' יתברך ומצות קדוש ה' הרבה יותר מהנביאים האחרים. ונתגלה לו קריאת הקדושה מפי המלאכים: "וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" (ישעיהו ו) והכינוי "קדוש ישראל" מצוין דוקא את ספר ישעיהו. וזאת היא הכנה רבתי להשראת שכינה לנצח.

ובימי **אחז ומנשה** מה היתה שליחותו?

כפי הנראה, זמנו של מנשה היה גרוע מזמנו של אחז. כי בזמנו של מנשה היו **שונאים** את החרדים לדבר ה'. שנאמר: "**שָׁמְעוּ דְבַר ה' הַחֲרָדִים אֶל דְּבָרוֹ אָמְרוּ אַחֲיֵכֶם שְׂנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבֵּד ה' וְנִרְאָה בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ**" (ישעיהו טו ה). וכבר הזכירו דברי הילקוט שמעוני שנבואה זו נאמרה בימי מנשה.

ואילו בימי אחז נאמר: "**צוֹר תְּעוֹדָה חֲתוּם תּוֹרָה בְּלִמְדֵי**" (ישעיהו ח טז) צור תעודה - צור ענינו ענין קשירה, כמו ותהיינה צרות, ומבוקעים ומצוררים, וצור מקור, וכן חתום, והוא דברי הנביא, אמר אין לי אלא לצרור ולחתום התורה בלמודי כלומר עם לומדי שלא יראוה אחרים אלא התלמידים, כי האחרים אינם רוצים לא לראות ולא לשמוע דברי תורה, ואחר שהוא כן טוב שיצרור אותה אדם ויחתמנה ולא תזכר אלא עם התלמידים כי האחרים אם אזכור להם או אראה להם דברי תורה ולא יעשוה הנה ענשם כפול אחר האזהרה (רד"ק).

לסכום:

נבואתו של ישעיהו מקיפה:

תקופה של **שנאה לחרדים לדבר ה' - מנשה**

תקופה של **ריחוק בלי שנאה - אחז**

ותקופה שהיא **קרובה לתקופת המשיח - זוהי תקופת חזקיהו המלך**

נביא ישעיהו תוכן הפרקים

תקופת נבואותיו - ישעיהו החל להתנבא בימי עוזיהו מלך יהודה. עוזיהו הוא דור 11 מדוד המלך והחל למלוך כמאתיים שנה לאחר שנבנה בית ראשון.

ישעיהו ניבא בימי מלכי יהודה - עוזיהו, יותם, אחז, חזקיהו ובימי מלכי ישראל ירבעם בן יואש, זכריהו בן ירבעם, שלום בן יבש, מנחם בן גדי, פקחיה בן מנחם, פקחיה בן רמליהו, והושע בן אלה - המלך האחרון של עשרת השבטים. התקופה היא מאמצע ימי בית ראשון ולאחר מכן.

על מי התנבא - בעיקר על על יהודה, וניבא גם על גלות עשרת השבטים, והפורענות על עשרת השבטים.

עיקר נבואותיו - ♦ פורענות על יהודה בימי אחז (עשרת השבטים, אדום, ארם, הרגו בהם, ושב שבוים רבים, ופלשתים כבשו כמה ערים)

♦ פורענות על עשרת השבטים בימי אחז וחזקיהו, שאז נפלו עשרת השבטים בידי האשורים והגלו לאשור.

♦ פורענות על הגויים (ע"י) סנחריב ומפלת אשור בירושלים בימי חזקיהו.

♦ נחמות על ימי חזקיהו ועל תחילת זמן ביהמ"ק השני (חזרת יהודה מגלות בבל) וכן נחמות על העתיד לב, בעיקר על יהודה, וגם על עשרת השבטים.

סקירה קצרה על הנושאים בספר ישעיהו

פרקים א-ו הנבואות הן בעיקר נבואות פורענות על יהודה בימי אחז, שבזמנו הכעיסו יהודה את ה', וה' העניש אותם בחומרה רבה, בפרקים אלו יש גם נחמה על ימי חזקיהו ומעט גם על אחרית הימים.

פרקים ז-ט על מלחמות ארם ועשרת השבטים ביהודה בימי אחז, פרקים אלו צריכים ביאור מדוקדק על מי נאמרה הנבואה ומתי התקיימה.

פרקים יא-יב נבואות נחמה לעתיד לבא על יהודה וגם על עשרת השבטים.

פרקים יג-כג נבואות פורענות שיבואו על הגויים ועל ישראל. בבל, אשור, פלשתים, מואב, דמשק, עשרת השבטים, עם מעבר לנהרי כוש, מצרים, יהודה, צור.

פרקים כד-ל נבואות על העתיד לבא באחרית הימים (תוכחה ונחמה) בעיקר על יהודה, ומעט גם על עשרת השבטים.

פרקים לח-לג נבואות על מפלת עשרת השבטים ביד אשור, הצלת יהודה מיד אשור, מפלת סנחריב מלך סנחריב בימי חזקיהו.

פרקים לד-לה נחמות לעתיד לבוא.

פרקים לו-לט על מפלת סנחריב בימי חזקיהו.

פרקים מ-סוף הספר נחמות על חורבן בית שני, נחמות לעתיד לבא, בעיקר על יהודה וגם על עשרת השבטים

דרכי ההוראה

לספר ישעיהו

הדגמות

ישעיהו פרק א

הנושא המרכזי
של הנבואה

ישעיהו הנביא מתאר את המצב הרוחני של עם ישראל

כיצד מהיותנו העם הנבחר, עם סגולה, בניים לה'

הפכנו לעם שחטאיו מרובים ומעשיו מקולקלים.

בפרק א' מבאר הנביא, את הגורמים לירידה הרוחנית הגדולה.

הנביא מתבטא בלשון **חזון** שהיא הקשה מבין עשרת הלשונות של הנבואה, ומוכיח את עם ישראל על כפיות הטובה כלפי ה', ועל כך שלא התעוררו לשוב על אף הצרות והיסורים והעונשים הקשים.

נבואה זו ניבא ישעיהו על יהודה וירושלים והיא מחולקת לשתיים:

ב- כא ניבא על **שבט יהודה**

כא- כז ניבא על **עיר ירושלים**

ומשם עד סוף הפרק נבא על שניהם יחד (מלבי"ם).

הפרק מחולק לנושאים הבאים:

פסוק א ישעיהו הנביא ותקופתו

ישעיהו הנביא שגבה מעלתו מאוד, נביא בן נביא ומזרע מלוכה (מגילה י ב).

מסורת בידינו מאבותינו: אמוץ ואמציה אחים היו. וכתוב חזון ישעיהו בן אמוץ (מגילה י ב)

חזון ישעיהו חזון זה חזה על יהודה וירושלים ולפי שהם תוכחות קושי קראם חזון שהוא קשה מעשרה לשונות שנקראת הנבואה (בראשית רבה).

בימי עוזיהו וגו' מלכי יהודה - ד' מלכים הללו קפח בימיו. נבואה זו נשנתה בימי כל מלך ומלך וגם בימי חזקיהו ויותם (מלבי"ם). וביום שנצטרע עוזיהו שרתה שכניה עליו ונתנבא כל ימי המלכים הללו עד שעמד מנשה והרגו. ונבואה זו נאמרה בימי חזקיהו אחר שגלו עשרת השבטים (רש"י).

ביסוס
הלמידה על
ידע קודם

פסוקים ב- י התוכחה

תוכחה על כפיות הטובה כלפי הקב"ה אשר על אף העונשים הכבדים הבאים עליהם אינם מתקנים את מעשיהם. עם ישראל לא זכרו את טובתו של ה' כנאמר בפסוקים:

"בָּנִים גְּדֹלְתֵי וְרוֹמְמֹתֵי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי" (ישעיהו א, ב)

"יָדַע שׁוֹר קִנְיָהּ וְחֲמוֹר אָבוֹס בְּעֵלְיוֹ יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עֲמִי לֹא הִתְבּוֹנֵן" (ישעיהו א, ג)

והנה אלה הבהמות אף על פי שהם בהמות מכירים המטיב להם וישראל שהם עמי שקניתיים מבית עבדים הם לא ידעו כי אני המטיב להם ונתתי להם ארץ נחלה וגרשתי גוים מפניהם שאם הכירו זה לא עזבוני ולא עבדו אלהים אחרים במקומי, והם לא התבוננו כי בשמרים את תורתי הם בטובה ובעזבם אותה הם ברעה (רד"ק).

אקטואליה
התאמה
לימינו

ישנו קשר ישיר בין קיום התורה והמצוות לבין המצב בארץ. רק כאשר נתחזק בשמירת דרך ה' נזכה לשלום ושלוה בארצנו לשבת לבטח מכל אויבנו.

"הוי גוי חטא עם כָּבֵד עוֹן זָרַע מְרַעִים בָּנִים מְשַׁחֲתִים" (ישעיהו א, ד)

על פי רש"י ישנה הקבלה בין הכינוי לעם ישראל בדרגתו לבין הכינוי לעם ישראל בירידתו.

עם ישראל בדרגתו	עם ישראל בירידתו
גוי קדוש	גוי חטא
עם קדוש	עם כבד עוון
זרע ברך ה'	זרע מרעים
בני קל חי	בנים משחיתים

לומר דבר
בשם אומרו

על פי המלבי"ם לכל כינוי יש משמעות מיוחדת. קימת הדרגה בדברי הנביא מצד העושה את החטא וגם מצד חומרת החטא. עד למצב שבו בנים שהם הקרובים ביותר הפכו למשחיתים וחטאו בחטאים החמורים ביותר.

משמעות
המילים

החוטא	סוג החטא
גוי	חוטא- שוגג.
עם- חשוב ומעולה יותר מגוי.	כבד עוון- מזיד.
זרע- יותר חשוב מעם.	מרעים- התמידו ברעתם.
בנים- קרבה וחשיבות	משחיתים- רעה שאין משיגים ממנה תועלת או הנאה

א. כאדם המוכה כל גופו:

"כל ראש לחולי וכל לבב דוי, מכף רגל ועד ראש אין בו מתום".
 אך האדם המוכה אינו מטפל בפצעיו, כן עמ"י לא התבונן לחשוב שהחולאים הם תוצאה של העבירות ולא במקרה באו עליהם. כפי שכותב הרד"ק בפירושו: לא תחשבו אם האל יתברך מכה אתכם, ותאמרו דרך מקרה נפלו החלאים הרעים על כולכם.

ב. ארץ ישראל שוממה:

הנביא כותב "ארצכם שממה עריכם שרופות אש אדמתכם לנגדכם..."
 כלומר מהרחוק לקרוב – ארצכם, עריכם, אדמתכם כי כשהצרה פוגעת בארץ עדיין לא כולם חשים ברעה, אך ככל שהיא מתקרבת ומגיעה לעיר, לאדמה הפרטית אז כולם חשים בה ומתיראים ממנה.

ג. בת ציון – ירושלים: שוממה וריקנית מיושביה, כסוכה בכרם, כמלונה במקשה, וכעיר נצורה.

פסוקים י'-ט"ז ענין הקרבנות

קרבנותיהם של עמ"י אינם רצויים בעיני ה' כיון שממשיכים לחטוא ואינם עוזבים את דרכם הרעה. (ניתן לערוך טבלה של סוגי הקרבנות, סוגי הבהמות, יחסו של ה')

פסוקים ט"ז-כ"א הדרכים לחזרה בתשובה- סור מרע- רחצו, הזכו,

עשה טוב- למדו היטב, דרשו משפט.

והבטחתו של הקב"ה לקבל את השבים באמת, "אם יהיו חטאיכם כשנים כשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ אִם יֵאָדִימוּ כְּתוֹלַע כְּצֶמֶר יִהְיוּ" (ישעיהו א, יח)
 "רַחֲצוּ הַזְכוּ הִסִּירוּ רַע מֵעַלְלֵיכֶם מִנְגֵד עֵינֵי חֲדָלוּ הָרַע..." (ישעיהו א, טז)
 י' אזהרות של לשון תשובה יש כאן כנגד עשרת ימי תשובה וכנגד עשרה מלכיות זכרונות ושופרות (רש"י).

פסוקים כ"א- סוף הפרק ירושלים בקדושתה לעומת ירושלים בחטאה, והעונש מידה כנגד מידה.

רק אם נצייר לעצמנו את ירושלים ונראה מה היתה ואילו סגולות מיוחדות היו בה נחוש כמה כאוב חרבנה.

ירושלים היתה רבתי עם, מרובה באוכלוסין הן בכמות והן באיכות חז"ל מסבירים על הפסוק: "מְלֹאֲתֵי מִשְׁפָּט" (ישעיהו א כא) ומצינו בפסיקתא ר' מנחם בר אושעיה אמר תפ"א (481) בתי כנסיות היו בירושלים כמנין מלאתי בגימטריה (רש"י).

בירושלים היה עשרים וארבע ככרות, ומכל ככר מרכזית הסתעפו עשרים וארבע מובאות, רחובות ראשיים ומרכזיים.

מכל רחוב ראשי שכזה הסתעפו עשרים וארבע רחובות צדדים, ומכל רחוב צדדי ניתן היה להגיע לעשרים וארבע סמטאות, בכל סמטה שכזו היו עשרים וארבע חצרות, כאשר בכל חצר עשרים וארבע ראשי

פירוש המילים

מדרשים לפנות אל לב התלמידות

אב(עץ יוסף). ובכל חצר שכזו היו נכנסים ויוצאים בכל יום כפליים כיוצאי מצרים (.....) כלומר: 1,200,00 איש, מליון ומאתיים אלף איש!!!
שלוש פעמים בשנה הכילה ירושלים כמות עצומה של אנשים.

אגריפס המלך שחי בתקופת בית שני רצה לדעת את מספר האנשים בירושלים ולשם כך בקש מהכהנים להפריש את כליתו של כל קרבן פסח, למנות את הכליות ועלפי חשבון זה, לשער בממוצע את כמות האוכלוסין בירושלים.

ואכן, מבוקשו התמלא ע"י הכהנים, אשר מצאן באותה שנה מליון ומאתיים אלף כליות של קרבן פסח, כאשר על כל קרבן שכזה מנויים עשרות איש (.....).

בחז"ל מפורש שעל כל קרבן נמנו לפחות עשרה אנשים, ועל פי חשבון זה נמצא שבירושלים שהיו באותה תקופה שנים עשר מליון איש !!! שהקריבו את פסחיהם, ויש לזכור שלא נכללו בחשבון זה אנשים אשר נאנסו ולא עלה בידם להקריב את קרבן הפסח כגון הטמאים או אילו שהיו בדרך רחוקה להם התירה התורה להקריב בפסח שני.

מעלתה של ירושלים לא הסתכמה רק במנין בני- אדם, ירושלים היתה אף אימפרית הדעת, מעצמת החכמה, מקור לכל התבונה והקדושה שבעולם.

על חכמתם של בני ירושלים ישנם סיפורים רבים בחז"ל ולא רק בחכמים המופלגים שבהם אלא אפילו בתינוקות של בית ובאנשים פשוטים.

מן הראוי אפוא, שנתבונן בגודלה של ירושלים ובחכמה המופלאה הנמצאת בבניה, בעת בה ישבו על אדמתם כ.... ונחת והרוו את צמאונם ממבועי החכמה העליונה והקדושה ששרתה בירושלים. כדי שנבין עד כמה עצום הוא ההפסד ונורא האובדן.

כדאי להעזר בספר "על חומותיך" ולהרחיב על ירושלים בהדרה ובתפארתה (בספר בעמ' י"ח- כ"ט) וכן על הריגת זכריה כאמור "ידכם דמים" בעמ' פ"ח-צ"ג.

לסיכום:

עם ישראל ירדו מדרגתם הרוחנית, היה עליהם להתעורר:

א. מצד הכרת הטוב כלפי ה' שבחר בנו והטיב עמנו מיציאת מצרים ועד הנה.

ב. כלקח מהצרות ומהייסורים הבאים כעונש על החטאים.

ג. עם הקרבת הקרבנות שמטרתם לקרב אותנו לאבינו שבשמים.

אך מכיוון שלא שבו יהיו "כְּאֵלֶּה נִבְלָת עֲלֶה וּכְגִנָּה אֲשֶׁר מִים אֵין לָהּ" (ישעיהו א ל) ותבוא עליהם פורענות עד אשר ינקו מעוונותיהם. או יתקנו מעלליהם כמו שנאמר: "צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדֶּה וְשִׁבְיָהּ בְּצִדְקָה" (ישעיהו א).

פרק ב

פרקים יא מט נ נא ועוד.

בנבואות ישעיהו מצאנו על הגלות והגאולה העתידה- אחרית הימים.

נושא זה מהווה בסיס לנבואות רבות בנביא, כגון: פרק ב פסוקים א- ה וכן בפרקים יא מט נ נא וכו'.

לימוד הפרקים
יש ללמד עפ"י
סדר הפרקים

כבר הזכרנו את דברי מורי דרכנו, כי **יש ללמד את הנביא לפי הסדר ולא לפי נושאים.**

לאור זאת, הגשת החומר כאן בצורה כללית, אינה אלא לצורך העשרת המורה בנושא.

גלות וגאולה

תכלית הבשורה על הגלות והגאולה:

בשורת הגלות באה לספר - כי הגלות איננה מקרה.

בשורת הגאולה מספרת - כי הגלות איננה ניתוק, ויש קץ לגלות.

"הראשונות הנה באו וחדשות אני מגיד בטרם תצמחנה אשמיע אתכם" (ישעיהו מב ט).

המגיד עתידות לא יאומן רק באחד משני פנים, או שכבר נתנסה בהגדתו שהגיד עתידות ונתקיימו, או שהדבר שהוא מגיד עתה כבר התחיל מקצתו והוא אומר מה יהיה סוף הדבר. על זה אמר, "הראשונות הנה באו" וכבר נתנסיתי בדברים שדברתי כבר ונתקיימו, ואם כן אני צריך להגיד דבר שכבר התחיל מקצתו, רק "חדשות אני מגיד" אף שלא התחילו הוייתם כלל, רק "בטרם תצמחנה אשמיע" (מלבי"ם).

הגלות איננה מקרה

"הראשונות מאז הגדתי ומפי יצאו ואשמיעם פתאם עשיתי ותבאנה" (ישעיהו מח ג)

הראשונות - שעברו גאולת מצרים ותשועת חזקיהו מיד סנחריב, מאז הגדתי- מטרם היוותם ופתאום עשיתים. ותבאנה - כמו שהגדתי תחלה על פי נביאי (רש"י).

תכלית הבשורה של החורבן מבוארת ומפורשת בדברי הנביאים עצמם. בשורה מראש מונעת כל דעה כוזבת. לא יתכן לייחס מקרה למצב פוליטי מסוים, כי הלא המאורע הזה נתבשר מראש עוד בשעה שהגורמים הפוליטיים האלה טרם באו לעולם (נביאי אמת).

שלשת הגלויות

"כי לא מועף לאשר מוצק לה כעת הראשון הקל ארצה זבלון וארצה נפתלי והאחרון הכביד דרך הים

עבר הירדן גליל הגוים, (ישעיהו ח כג)

בפסוק זה רמזים שלשת השלבים של גלות בית ראשון.

כי לא מועף- כי לא יהיה עייפות ותשות כח להעם אשר הועמד להיות לה למוצק ולהצר, כי שלש פעמים יבא עליהם. כעת הראשון- גלות האמצעית תהיה קלה כאותה של עת ראשון אשר הקל להגלות את ארץ

זבולון וארץ נפתלי וכן בגלות האמצעית לא יגלה רק אותם שבעבר הירדן. והאחרון הכביד - אבל גלות האחרון יכבד מהם כי הכל יגלו.

דרך הים- עכשיו מונה סדר גלותם, ואמר **בתחילה** גלו היושבים דרך ימה של טבריה והיא ארץ נפתלי שנאמר בו "ים ודרום ירשה" (דברים לג), וזה היה בימי פקח בן רמליהו והוא בשנת ד' לאחז. עבר הירדן **אחרי זה** גלו אותם שבעבר הירדן כמו שאמר "ויגלם לראובני ולגדי ולחצי שבט מנשה" (דברי הימים א ה) וזה היה בימי הושע בן אלה והיא בשנת י"ב לאחז. גליל הגויים- **אחרי זה** גלו כולם בסוף ימי הושע והיא בשנת ו' לחזקיהו.

משגלו ראובן וגד בטלו היובלות, כי ראובן וקצת גד גלו בראשונה בימי פול, ולא היו כל יושביה עליה עד היום הזה שלא שבו מן הגולה בימי עזרא (חז"ל בערכין לב ב).

בשורת הגאולה מספרת - כי הגלות איננה ניתוק, ויש קץ לגלות.

"כִּי כֹה אָמַר ה' חֲנַם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגְאָלוּ" (ישעיהו נב ג)

רקע הסטורי
מצב העם
בעת החורבן

הבטחת הגאולה, נחמות הנביאים אינן באות למען הסרת הלוט מעל פני העתיד, אלא כדי למנוע יאוש והיאוש שהוא סיבת המרידה בה' ובתורתו. דור החורבן (עד לפני החורבן) הבינו, כי בשעה שהקב"ה מגלה אותם הריהו משחררם בזה מן המצוות. חז"ל מבארים לנו כי לפני החורבן ישראל הגיעו לידי יאוש, הטילו ספק שמא הקשר בין ה' לעמו נותק - ולא מאליו, אלא ה' ניתק את הקשר ופרק מעליהם עול תורה ומצוות. באה נבואת הנחמה ומלמדת, כי הקשר לא נותק. "חנם נמכרתם" דהיינו לא נמכרתם! (נביאי אמת).

"כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי ה' מִצְרַיִם יֵרֵד עִמִּי בְּרֵאשִׁיטָה לְגֹזֵר שֵׁם וְאֲשׁוּר בְּאֶפֶס עֲשָׂקוּ" (ישעיהו נב ד)

אמר רבי שמעון: מי שרגיל לסבול צער, סובל משאו ולא חושש. אבל מי שלא רגיל בצער וכל ימיו היה בתפנוקים ועידונים ובא לו צער, זה הוא צער שלם, ועל זה ראוי לבכות. בני ישראל כשירדו למצרים היו רגילים בצער, שהרי כל ימי הצדיק אביהם היו בצער, ולכן סבלו את הגלות כראוי. אבל גלות בבל היא היתה צער שלם, אותו הצער שעליונים ותחתונים בכו עליו. וכשנכנסו לגלות בבל חשבו שאין להם קיום לעולמים, שהרי הקב"ה עזב אותם ולא ישגיח בהם לעולמים. באותה שעה קרא הקב"ה לכל הפמליא שלו וכו' ואמר להם: בני אהובי בגלות בבל ואתם כאן? קומו רדו כולכם לבבל ואני עמכם. זה שאמר הכתוב: כֹּה אָמַר ה' גֹּאֲלֵכֶם קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל לְמַעַנְכֶם שְׁלַחְתִּי בְבִלְהָ. כיון שראו ישראל כך שמחו ולא חששו על גלותם כלל, שהרי ידעו שהקב"ה לא עזב אותם (תרגום הזוהר פרשת שמות).

עקבתא דמשיחא – התקופה לפני בא הגאולה

"וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכּוֹן יְהוָה הַר בֵּית ה' בְּרֵאשִׁיט הַהָרִים וְנִשָּׂא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרָו אֲלָיו כָּל הַגּוֹיִם" (ישעיהו ב)
ההסטוריה של עם ישראל מתחלקת לקבוצות - תקופת התנאים, תקופת האמוראים, תקופת הסבוראים, תקופת הגאונים, תקופת הרבנים וכו'. התקופה האחרונה בהיסטוריה היהודית נודעה במקרא בשם "אחריית הימים". בגמרא מופיע הביטוי "עקבתא דמשיחא" או "חבלי משיח".

המושג "אחרית הימים" כולל את זמן ערב הגאולה והגאולה עצמה, בעוד ש"עקבתא דמשיחא" או "חבלי משיח" מתכוון אך ורק לתקופה האחרונה שלפני ביאת המשיח.

גדולי ישראל בדור הקודם ובדורנו, ובראשם החפץ חיים זצ"ל קבעו שתקופתנו היא תקופת עקבתא דמשיחא, **התקופה שלפני בא הגאולה**. החפץ חיים זצוק"ל היה רגיל לומר שאפילו **עיוור מסוגל לראות** שאנו שרויים כבר בימים של עקבתא דמשיחא, וכל הסימנים מעידים על כך. וכבר אין זה רחוק כלל, ועלינו להיות מוכנים ומזומנים (הח"ח חייו ופעלו תפ"ו).

אנו בתקופת עקבתא דמשיחא, דבר זה **ברור כשמש לכל המתבונן** בכתובים ובדברי חז"ל. **סימני התקופה הזאת אשר כולם באו אחד מהם לא נעדר. אבל להבטיח שהגאולה תהיה בקרוב** זוהי עדות שקר. כי דבר זה לא מסרו בשום מקום לידע כמה יארכו ימי המשיח, ומפורש בכתוב "לך סתם הדברים" ואחרי שנגזר שיהיו הדברים סתומין מי יכול לפתחן?! (רבי אלחנן וסרמן) דברים אלו נאמרו לפני כשמונים שנה!

מקצת מסימני עקבתא דמשיחא:

"וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וְלִשְׁבֵי פְשַׁע בְּיַעֲקֹב נָאֵם ה'" (ישעיהו נט כ)

תנאי מוקדם לישועה - שהמורדים (פשע הוא מרד) ישובו בתשובה. וכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ז ה"ה) **"כבר הבטיחה התורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד נגאלין"**. לכאורה זו היא התקופה של "לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה'".

"כִּי יָבוֹא כְּנֶהֱרַ צַר רוּחַ ה' נִסְסָה בּוֹ" (ישעיהו נט יט)

כמו שאמרו חז"ל: אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר, חכה לו, שנאמר **"כִּי-יָבוֹא כְּנֶהֱרַ צַר"** (סנהדרין צח).

ישנן עוד נבואות שנאמרו על תקופת עקבתא דמשיחא ויתכן שמאורעות מסוימים שארעו בימינו הם תחילת קיומן של נבואות אלו ... אנו לפי הוראת גדולים נמנענו מלהביאם היות ויש המפרשים אותם שלא כראוי. (נבואה והשגחה)

כל אלה הדברים וכיוצא בהם (סדר השתלשלות המאורעות לפני בא המשיח) **לא ידע אדם איך שיהיו עד שיהיו**, שדברים סתומים אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו (רמב"ם הלכות מלכים פ"ב ה"ב).

חבלי משיח

"כִּי חָלָה גַם יְלֻדָה צִיּוֹן אֶת בְּנֵיהָ" (ישעיהו יו)

הגאון מוילנא מסביר: הגאולה נקראת לידה, עם ישראל יולד מחדש, וכשם שהמכאובים - חבלי הלידה - מבשרים את הלידה והם הולכים ומתגברים ככל שהלידה הולכת וקריבה, כך גם יקדימו חבלי המשיח את הגאולה ולקראת ביאת משיח ילכו ויחמירו (רבי אלחנן וסרמן).

מדברי הנועם אלימלך זצ"ל: בדורו של המשיח ימתח הקב"ה כביכול חבל אחד ארוך מסוף העולם ועד סופו וכל בני ישראל יאחזו בחבל הזה, הקב"ה יאחז בקצהו של החבל וינער ויטלטל אותו עד שכולם

הקדמות
לשלב את
הדברים תוך
כדי הלמידה

יטלטלו באויר. לא כולם יוכלו להחזיק מעמד בטלטול חזק שכזה, ורבים יפלו ארצה. השוטים יאמרו: אם הקב"ה מנער בצורה כזו, בודאי רצונו שנרפה מהחבל, ועל כן ישמטו ידיהם ויפלו ארצה. רק החכמים המעטים יחזיקו בכל כוחם בחבל נחלתו וידבקו בו בכל כוחם ומאודם, וזה הוא **חבלי משיח**.

"תַּעַה לְבָבִי פְּלִצוֹת בְּעֵתְנִי אֶת נֶשֶׁף חֲשָׁקִי שָׁם לִי לְחֻרְדָּה" (ישעיהו כא ד) גם הנביאים היו רועדים בהעלותם אותם ברעיונם.

אמר עולא: **ייתי ולא איחמיניה**. וכן אמר [רבה]: **ייתי ולא איחמיניה**, (סנהדרין צח ב)

המהר"ל באר **שתפילת האמוראים שלא יראו בביאת משיח אינה מפחד הצרות**, אלא מחששם שמא לא יצאו ידי חובתם בעבודת חבלי משיח.

ציפיה לגאולה

כי כן מדת הקדוש ברוך הוא ישלם לאדם מדה כנגד מדה, כל המאמין בביאת גואל יזכה לגאולה ואם לא יאמין לא יזכה. וכן אם יאמין בתחיית המתים יזכה לתחייה ואם לא יאמין לא יזכה (רד"ק יחזקאל מג).

"בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו...ציפית לישועה" (שבת לא א) ופירוש "ציפית" לישועה- היינו להיות מחכה וממתין לישועה (רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל).

רבים מבאי ביתו של החפץ חיים זצ"ל היו עדי ראייה ושמיעה, כיצד בחצות היה קם בחצות הלילה והיה שופך שיח ורחשי ליבו לפני הקב"ה. דבריו היו חריפים וברורים. בתחילת דבריו היה נותן שבח והודיה לבורא עולם, ולאחר שגמר למנות את פרשת חיי הפרטיים, התחיל לדבר ולתבוע בשביל כלל ישראל. כמה זמן עוד נחכה, עד מתי? הרי אנו כולנו שבורים כחרס הנשבר! הבט והתבונן, אם עוד תמצא לב יהודי אחד שלם! ולפתע החל להזעיק לעזרה את צדיקי הדור שהלכו למנוחות עולמים, אייכם? - היה צועק - למה אתם מחשים? הרי אתם צריכים להיות התובעים עבורנו! וכי שכחתם הכל? כך היה נוהג החפץ חיים מדי לילה ולילה להתפלל לביאת משיח צדקנו, וכשהאיר המזרח שב ללימודו וחיכה לרגליו של משיח. ליבו היה נכון ובטוח שהחוב ישולם, ובכל שעה ובכל רגע עומדת לבוא הגאולה הגדולה (הח"ח חיי ופעלו).

הגאון רבי חיים ברמן שליט"א סיפר ששמע ממרן הגרא"מ שך זצ"ל עדות נדירה מהגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל. וכאשר הגרא"מ שך סיפר את הדברים זלגו עיניו דמעות.

פעם אחת ביום הושענא רבה, ביקש החפץ חיים זצ"ל רשות מהקהל שהצטופף בהיכל הישיבה בראדן, ועלה לבימה כדי לומר דברי חיזוק, כדרכו בקדש. הפעם היו אלה דברים מיוחדים במינם, שגרמו להתרגשות בקהל.

החפץ חיים פנה אל ה' יתברך, ואמר: "הרי גם אתה יודע, אבינו שבשמים, עד כמה הגאולה נחוצה לנו, ועד כמה אנחנו רוצים לראות את משיח צדקנו. אלא מאי? שהנך רוצה בטובתנו, ואתה סבור שזו היא הטובה שלנו, שהמשיח לא יבוא עדיין, כדי שנמשיך להטהר בפניך ונעבור צירוף אחר צירוף, ואולי גם

סיבות אחרות שכולן הן לטובתנו. אנחנו בטוחים שהגאולה מתעכבת אך ורק מפני שאתה מעונין כל כך בטובתנו".

בשלב זה פנה החפץ חיים אל הקהל ואמר: "אבל כולנו יודעים שאם נשאר עוד זמן קצר בגלות המרה הזו, בין הגויים הרוצים לכלותינו, הרי לא יישאר מאתנו ומהילדים שלנו כלום, והדור הצעיר ילך וידרדר מדחי אל דחי".

לכן, הבה ונפנה כולנו כאיש אחד בלב אחד אל הקב"ה, ונאמר לו שאנחנו מוחלים לו על הטובה שהוא רוצה לעשות איתנו, וברצוננו לראות עתה את מלכנו ומשיח צדקנו"...
הדברים עוררו התרגשות רבה, ולמשמע ההכרזה המפתיעה של החפץ חיים פרץ כל הקהל בבכי (אהל משה).

"אָנִי ה' בְּעֵתָהּ אֶחֱשֶׁנָּה" (ישעיהו 5) זכו אחישנה, לא זכו בעתה (רש"י).

הקניית
כוחות
רחניים

אל יתיאש האדם ח"ו מן הגאולה מטעם פן לא הגיע הקץ. ואל יהיה לפלא בעיני האדם לומר איך עתה נוכל לומר שזכו מה שלא זכו דורות הקודמים לזה, וזה אינו קושיה, כי באמת אנחנו קטנים הרבה מאבותינו, אבל ידוע שהקב"ה מצרף לכל אחד זכותו וזכות אבותיו, ואנחנו כננס הרוכב על גבי הענק שהוא רואה ומביט יותר למרחוק. על כן צריך כל איש ישראל לצפות לישועה בכל יום כי ישועת ה' כהרף עין, כמו שאומרים בתפילה "כי לישועתך קוינו כל היום" (אהל משה).

"ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו"

ידוע המעשה שהיה עם הנחשים השרפים שבאו על עם ישראל בסוף הארבעים שנה שהיו במדבר, והיה זה מחמת החטא שהיו אנשים שאמרו שחס ושלום ימשך עוד הרבה שנים שישארו במדבר. כיון שכבר היו קרובים להכנס לארץ ישראל, ובגלל שהיו צריכים לסבב דרך ארץ אדום שלא נתנם לעבור בארצו, ולכן אמרו עכשיו כבר היינו קרובים להכנס לארץ ואנו חוזרים לאחרנו? הרי כך היה לאבותינו בעבר עד שלבסוף נשתהו שלושים ושמונה שנה! ולכן כיון שהם דברו שלא כהוגן שבסוף גם הם ימותו במדבר משום כך נענשו מאד. ויש לידע, שכל זה רמז לסוף הגלות, שיהיו אנשים שיאמרו גם כן כעין זה, שכמו שכבר מאד התארך הגלות, כך הוא יתארך עוד הרבה, וכאלו אין לה קץ חלילה, ויש ליזהר מאד שלא לדבר כך ח"ו כי יענשו על כך מאד (שמירת הלשון ח"ב רפכ"א).

רבי נחום זאב זיו מקלם זצ"ל הביא משל על אופן הציפיה הראויה לביאת משיח. משל למה הדבר דומה, לחולה מסוכן אשר אנשי ביתו הזעיקו רופא גדול לרפאו והיו יושבים וממתנים בקוצר רוח לבואו. והנה לפתע הם שומעים נקישה בדלת, בטוחים וסמוכים שהרופא בא, הם אצים רצים אל הדלת לפתחה, והנה אין זאת אלא השכנה שממול. הלכה השכנה וחזרו הם לחכות לרופא, והנה שוב דפיקה בדלת, ושוב הם רצים להכניס את הרופא פנימה, אך גם הפעם לא היה זה אלא דוור ומכתב בידו. וכך פעם אחר פעם יושבת משפחת החולה ומחכה ומצפה לרופא כי יבוא, ואף כל האכזבות אינן מרפות ממנה את המתח והציפיה הדרוכה, כי הנה עוד רגע קט הרופא בא. הסיבה לכך היא פשוטה, כי הלא חולה מסוכן בביתם, וכל רגע שיקדים הרופא לבוא ייטיב להעלות לארוכה למחלתו.

כך ראוי שתהיה הציפיה למשיח- להכיר כי עם ישראל בבחינת חולה מסוכן, ולהאמין באמונה שלימה כי המשיח הוא שירפא תחלואי העם בהבאת הגאולה (משולחן גבוה רבי לייב גורביץ זצ"ל).

נסיון האמונה - דוקא בשעה שרואים דברים תמוהים

פעם ישבו תלמידי המגיד ממעזריטש ודנו, אם היו הם במקומו של הקב"ה איך היו מנהיגים את העולם. תלמיד אחד אמר שהוא היה עושה שכל העולם יהיו עשירים כדי שיוכלו לקיים את המצוות בהרחבה, השני אמר שהוא היה עושה שכולם יהיו עניים כי אין כמו העושר שטורד את האדם מתכליתו האמיתי. נענה בעל התניא ואמר, "אני הייתי עושה אותו דבר כמו שהקב"ה עושה, כי לא שייך לעשות יותר טוב ממנו יתברך, אם הוא עושה כך - סימן שכך זה הכי טוב, על אף שאין אנו מבינים זאת" (אהל משה קכג).

סיפר הגר"י ניימן זצ"ל שלאחר השואה הנוראה והאימה באו למרן החזון איש זצ"ל יהודים ניצולי שואה, ושאלו "רבי, למה ה' עשה לנו את זה?" ענה להם מרן החזון איש זצ"ל במשל, אדם נכנס לחייט וראה אותו לוקח בד יפה מאד, וחותר אותו לכל מיני חתיכות, ניגש אליו אותו אדם והחל לצעוק עליו: הנטרפה עליך דעתך, מדוע אתה חותר בד כל כך יפה לחתיכות? החייט לא ענה לו על שאלתו, רק אמר לו "חכה ותראה!" הוא חיכה וראה איך שמהחתיכות האלו הוא עשה בגד יפה מאד. המשיר מרן החזון איש - כעת בשואה ראינו איך שהקב"ה חתך את הבד היפה הזה, ולעתידי לבוא נראה את הבגד הנפלא שהקב"ה יתפור מהקרעים הללו.

תפילה על הגאולה

לימוד למעשה

חיזוק ענין

התפילה

הקב"ה מבקש "השמיעני את קולך" להתפלל ולבקש באמת על הגאולה (ספורנו). על ביאת משיח צדקנו צריך ריבוי תפילות וכל התפילות מצטרפות מדור לדור, וכשיגיע סך התפילות הרצויות אזי יבוא בן דוד ויגאלנו. והיינו שכל תפילה ותפילה שהאדם מתפלל, הרי היא מקרבת את הגאולה (המבי"ט).

איתא במדרש (שמות רבה): בשעה שצועקים ישראל לפניו תבא להם תשועה. כך **בסנה** שנאמר "הנה צעקת בני ישראל באה אלי" (שמות ג ט). וכן **בגדעון** "ויבא מלאך... וירא אליו מלאך ה'... ויאמר לך בכחך זה והושעת את ישראל" (שופטים ו). וכן **לעתידי לבוא** בגאולה העתידה. והקב"ה כבר גילה לנו "**אנכי ה' המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו**" ביכולתו של ה' יתברך לעשות לנו ניסים גדולים ולגאלנו כביציאת מצרים, ומה שמוטל עלינו הוא רק להרחיב את הפה ולבקש, ורק אז - נזכה ל"ואמלאהו" (אהל משה תיד).

החתם סופר מביא על פי המבואר בחז"ל, שביהמ"ק השלישי יהיה בנוי מאש וירד מהשמים, אך אם אין בונים אותו כאן בעולם הזה, ביהמ"ק לא ירד אף פעם מהשמים (דרשות חת"ס ח"ב עמ' שלט). ביאור הדברים, ביהמ"ק של מעלה נבנה על ידי הדמעות שלנו, כל דמעה היא אבן בבנין הבית של מעלה. כל בכי וכל בקשה זו אבן נוספת. ועדיין צריכים עוד כמה אבנים עד לגמר בניית בית המקדש של מעלה, והנה הגיע דורנו (דורו של החתם סופר) ופסקו האנשים מלבכות. אם עוד כמה יהודים היו בוכים ומתעוררים בדמעות על בנין ירושלים... והיו אומרים "אבא מחכים לך"... אם הינו נותנים עוד אנחה (קרעכץ) אחת, היינו זוכים לבנין בית המקדש בימנו, עכת"ד. (אהל משה)

"בונה ירושלים" (תהילים קמז) דלכאורה היה צריך לומר יבנה ירושלים ה', אלא בע"כ שירושלים של מעלה עומדת במצב של בנין בהוה, אשר בגמר הבנין היא יורדת מן השמים (ה"שפת אמת").

פרק ג'

בפרק זה מנבא ישעיהו הנביא על שתי עבירות חמורות והעונשים הקשים

הנושא המרכזי של הנבואה

חוצפא ישגא - "יִרְהֲבוּ הַנְּעָר בַּזְקָן וְהַנְּקֵלָה בְּנִכְבֵּד" (ישעיהו ג ה)

חוסר צניעות של בנות ישראל - "עַן כִּי גָבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן וְתִלְכְּנָה נְטוּיוֹת גְּרוֹן" (ישעיהו ג טז)

פסוקים א-ט

פתיחה:

☞ "יִרְהֲבוּ הַנְּעָר בַּזְקָן וְהַנְּקֵלָה בְּנִכְבֵּד" (ישעיהו ג ה)

שמונה עשרה קללות קילל ישעיהו את ישראל, ולא נתקרה דעתו עד שאמר להם המקרא הזה.

החדרת רעיונות מוסריים

שמונה עשרה קללות קילל ישעיהו הנביא את ישראל- נתנבא שיבואו עליהם שמונה עשרה פורענויות. ומבארת הגמרא: אותן שמונה עשרה קללות – מה הן? דכתיב "כי הנה האדון ה' צבאות מסיר מירושלים ומיהודה א. משען; ב. ומשענה; ג. כל משען לחם; ד. וכל משען מים; ה. גיבור; ו. ואיש מלחמה; ז. שופט; ח. ונביא; ט. וקוסם; י. וזקן; יא. שר חמשים; יב. ונשוא פנים; יג. ויועץ; יד. וחכם חרשים; טו. ונבון לחש; טז. ונתתי נערים שריהם; יז. ותעלולים ימשלו בם; יח. ונגש העם איש באיש ואיש ברעהו". ומבארת הגמרא את חסרון הדברים המתוארים בפסוקים, לדוגמא: "וכל משען מים" אלו בעלי אגדה, שמושכין לבו של אדם כמים באגדה. "חרשים" חכמים שבשעה שפותחים בדברי תורה, הכל נעשין כחרשין, שאינם יודעים לדבר.

ולא נתקרה דעתו של ישעיהו הנביא עד שאמר להם "יִרְהֲבוּ הַנְּעָר בַּזְקָן" - אלו בני אדם שמנוערין מן המצוות, והם ירהבו במי שממולא מצוות כרמון. "והנקלה בנכבד" - יבוא מי שעבירות חמורות דומות עליו כקלות, וירהבו במי שעבירות קלות דומות עליו כחמורות (חגיגה יד א).

☞ בעקבות משיחא חוצפא יסגא ויוקר יאמיר הגפן תתן פריה והיין ביוקר והמלכות תהפך למינות ואין תוכחה בית ועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבלן ישום ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו וחכמת סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו והאמת תהא נעדרת נערים פני זקנים ילבינו זקנים יעמדו מפני קטנים (מיכה ז') בן מנוול אב בת קמה באמה כלה בחמותה אויבי איש אנשי ביתו פני הדור כפני הכלב הבן אינו מתבייש מאביו ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים (משנה סוטה ט).

☞ "וְנָתַתִּי נְעָרִים שָׂרִיָּהֶם וְתַעֲלִילִים יִמְשְׁלוּ בָּם" (ישעיהו ג ד)

העמקת רעיונות השקפתיים

ביזוי ת"ח ערעור מעמדם וסמכותם של זקני הדור, היסוד נשמט, מדוע היא הקללה החמורה ביותר מכל שרשרת הקללות שנתקללו עם ישראל?

גדולי הדור ומנהיגיו מורי דרכו ומנווטי ספינת היהדות, הם אילו הדואגים את דאגת כלל ישראל ועולם התורה, כאשר נערי רחוב מנסים להתערב ולהכתיב את דרכי הנהגה. "נְעָרִים...יִמְשְׁלוּ בָּם" – הם גורמים להרס ולחורבן, וכך מחלישים את האמונה בנושאי דגל התורה, פוגעים פגיעה קשה, מתערער היסוד והבנין עלול לקרוס. אמר רבי יהודה לא חרבה ירושלים אלא [שבזן] את התורה ותלמידי חכמים שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא, מה הכונה לאין מרפא, אמר רב יהודה אמר רב כל המבזה תלמידי חכמים אין רפואה למכתו (ילקו"ש).

פסוקים א- ו

נלמד עפ"י רש"י בשילוב מצודות.
פסוקים וז- הקבלה בין רש"י לבין מצודות.

הרס החברה מבחינה כלכלית, מדינית וחברתית.

כלכלית: "כִּי הִנֵּה הָאָדוֹן ה' צָבָאוֹת מְסִיר מִירוּשָׁלַם וּמִיהוּדָה מְשָׁעַן וּמִשְׁעֵנָה כָּל מְשָׁעַן לֶחֶם וְכָל מְשָׁעַן מַיִם" (ישעיהו ג א)

מדינית: "שָׁר חֲמָשִׁים וּנְשׂוֹא פָּנִים וְיוֹעֵץ וְחָכֵם חֲרָשִׁים וְנָבוֹן לְחַשׁ" (ישעיהו ג ג)

חברתית: "וְנִתְּתִי נְעָרִים שָׂרִיָּהֶם וְתַעֲלֹזִים יִמְשְׁלוּ בָּם" (ישעיהו ג ד)

"וְתַעֲלֹזִים יִמְשְׁלוּ בָּם"- באופן שהעם יהיו משועבדים אל ממשלת נערים אשר הם משועבדים אל תאות לבבם, עד שתאות הנערים היא תנהיג את ההמון כולו (מלבי"ם ג ד).

פסוקים טז – סוף הפרק

חטאן של בנות ציון ועונשן

נושא

הנבואה

"וַיֹּאמֶר ה' יַעַן כִּי גָבְהוּ בָנוֹת צִיּוֹן וְתַלְכָּנָה נְטוּיוֹת גְּרוֹן וּמִשְׁקָרוֹת עֵינַיִם הַלּוֹךְ וְטַפֵּף תַּלְכָּנָה וּבְרָגְלֵיהֶם

תַּעֲכֹסְנָה" (ישעיהו ג טז)

הקדמה:

❧ "וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלַע אֲשֶׁר לִקַּח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבָאָהּ אֶל הָאָדָם" (בראשית ב כב)

הקדמות

לשלב את

הדברים תוך

כדי הלמידה

"רבי יהודה דסכנין בשם ר' לוי אמר: "ויבן ה' אלהים את הצלע", התבונן מהיכן לבראותה אמר איני בורא אותה מן הראש שלא תהא מקילת ראש. ולא מן העין שלא תהא סקרנית. ולא מן האוזן שלא תהא צייתנית. ולא מן הפה שלא תהא דברנית. ולא מן הלב שלא תהא קנאתנית. ולא מן היד שלא תהא ממשמשנית. ולא מן הרגל שלא תהא פרסנית. אלא מן המקום הצנוע בכל האדם, ועל כל אבר ואבר שהיה בורא היה אומר "אשה צנועה" "אשה צנועה", ואף על פי כן ותפרעו כל עצתי, לא בראתי אותה מן הראש- והרי היא מקילת ראש, שנאמר "ותלכנה נטויות גרון" (ישעיהו ג) ולא מן העין- והרי היא סקרנית, שנאמר "ומשקרות עינים" (ישעיהו ג) ולא מן האוזן- והרי היא צייתנית (ילקוט שמעוני ישעיהו רמז שצח).

❧ "כָּל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמְּשַׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה" (תהלים מה יד)

לעורר

רגשי קדש

מעשה בשמעון בן קמחית שיצא לדבר עם המלך ערב יום הכפורים ונתזה צינורה של רוק מפיו על בגדיו וטימתו ונכנס יהודה אחיו ושימש תחתיו בכהונה גדולה וראתה אימו שני בניה כהנים גדולים ביום אחד שבעה בנים היו לה לקמחית וכולן שימשו בכהונה גדולה שלחו חכמים ואמרו לה מה מעשים טובים יש בידך אמרה להן יבא עלי אם ראו קורות ביתי שערות ראשי ואימרת חלוקי מימי. אמרון כל קימחיא קמח וקמחא דקמחית סולת וקרונ עלה [שם מה יד] כל כבודה בת מלך (ירושלמי יומא פרק א).

כל כלה שהיא מצנעת עצמה, אפילו ישראלית, ראויה שתנשא לכהן ותעמיד כהנים גדולים (תנחומא במדבר ג).

❧ "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחְנֶיךָ לְהַצִּילְךָ וְלִתֵּת אִיבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחְנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא יֵרָאֶה בְּךָ עָרוֹת
דָּבָר וְשָׁב מֵאֲחֶרֶיךָ" (דברים כג טו)

לטעת
עוצמה
רוחנית

מעשה באדם שהלך לבבל, ובדרך ראה שתי צפורים מתקוטטות תוך כדי המריבה צפור אחת מתה, עפה הציפור החיה וכעבור דקות אחדות שבה כשבפיה עשב, הניחה את העשב על הפה של הציפור שמתה והציפור התעוררה לחיים, התרגש האיש מאד והבין כי העשב הוא עשב תחית המתים. לקח אותו והמשיך בדרכו, לפתע ראה אריה מת לקח את העשב ורצה לבדוק אם אכן בכוחו להחיות מתים הניח אותו עלפי האריה והאריה קם לתחיה, פער את פיו וטרף אותו (על פי ויקרא רבה אחרי מות כב).

ספור זה יכול לשמש כמשל על כוחה האדיר של בת-ישראל, לאשה יש עוצמות בכוחה הגדול משפיעה על הדור הבא, בלבושה הצנוע משפיעה על צלילי התורה בבית.

בל נהיה כאותו שוטה שיכל עם העשב שבידו להחיות צדיקים ... לעורר את יחזקאל הנביא שקבור בבבל. אך תחת זאת החיה את הארי וקם עליו וטרפו.

לוקחת האשה את כח השפעתה העצום בחינוך הבנים ונותנת את הכח לשטן "וְשָׁב מֵאֲחֶרֶיךָ" גורמת לסילוק השכינה.

ערות דבר - במעשה או דבור (אבן עזרא).

להזהיר
על חומרת
העונן

אמר ר' מהו להצילך? תרין אמורין חד אמר להגן עליך, וחד אמר לרוקן כל ניכסי אומות העולם וליתן לך, על מנת והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר (דברים כג, טו), **ערות דיבור**, ר' שמואל בר נחמן אמר זה **ניבול פה** (ויקרא רבה קדושים כד).

הוּו יודעין שאין הקדוש ברוך הוא מייחד שמו בישראל שהוא נקרא אלקיך אלא בזמן "והיה מחניך קדוש" ואותה שעה הוא משרה שכינתו ביניכם והוא מציל אתכם מיד אויביכם ומוסר שונאיכם (במדבר רבה נשא ט ז).

כל יופיה והדרה של בת מלך להיות פנימה וצנועה.

**"וַיֹּאמֶר ה' יַעַן כִּי גָבְהוּ בְנוֹת צִיּוֹן וַתִּלְכְּנָה נְטוּיֹת גְּרוֹן וּמִשְׁקֵרוֹת עֵינַיִם הַלֹּךְ וְטַפֵּף תִּלְכְּנָה
וּבְרַגְלֵיהֶם תַּעֲפֹכְנָה" (ישעיהו ג טז)**

הנביא מתמקד בחטאן של בנות ציון:

**1. "יען כי גָבְהוּ בְנוֹת צִיּוֹן" - אלה דברי גבהות וגאות, והיו הנשים מתגאות ביופיין ומראות עצמן בשוקים
וברחובות (רד"ק).**

משמעות המילים
לכל
מילה נרדפת
יש משמעות

**2. "וַתִּלְכְּנָה נְטוּיֹת גְּרוֹן" - (איך צריך ללכת, באיזה אופן הגרון צריך להיות, האם יש ללכת בראש מורכן? הבנות
מעינות במצודות) נוטות בגרון אילך ואילך להראות יפיין (מצודת דוד).**

**3. "וּמִשְׁקֵרוֹת עֵינַיִם" - ולא מן העין שלא תהא סקרנית, לא כל דבר צריך לראות, לא על כל דבר מותר
להסתכל יש לשמור על עין צנועה. (מה עושה הצבע לעין? מבלית אותה! גורם שיסתכלו עליה.) **צובעות עיניהם**
בסיקרא ובכחול (רש"י)**

**4. "הַלֹּךְ וְטַפֵּף תִּלְכְּנָה" - לשון דבר צף על גבי חבירו. (היו הולכות בצורה לא צנועה כיצד? מה הבעיה בכך?) כך
היתה ארוכה מהלכת בין שתי קצרות כדי שתהא נראית צפה למעלה (רש"י).**

**5. "וּבְרַגְלֵיהֶם תַּעֲפֹכְנָה" - ולא מן הרגל שלא תהא פרסנית. תַּעֲפֹכְנָה - ענין ארס (מצודת ציון). מקשקות
הרגליהם בעכסים שתלויין בהם. שהם הפעמונים ומשמיעין קול (רד"ק).**

נושא הנבואה
הגדרה

לפי דברי המפרשים: רש"י, מצודות ורד"ק החוט המקשר ביניהן:

הנביא תובע את בנות ישראל, טענתו הנוקבת לבנות ציון ששינו ממהותן ופגמו ביופיין והדרן על ידי שעשו
מאמצים כדי למשוך תשומת לב, להרעיש ולהבליט עצמן.

המכנה המשותף לכל החטאים, החוט המקשר - **הבלטה ומשיכת העין**. נוכל להגדיר, חוסר צניעות הוא:
התנהגות או לבוש המושכים את העין, בולטים.

**"וְשִׁפַּח ה' קֶדְקֵד בְּנוֹת צִיּוֹן" (ג ז') "בַּיּוֹם הַהוּא יִסִּיר אֶת תְּפָאֶרֶת הַעֲכָסִים" (ג יח) "וְהָיָה תַּחַת בָּשָׂם
מִקְּיָהּ וְתַחַת חֲגוּרָה נִקְפָּה וְתַחַת מַעֲשֵׂה מִקְשָׁה קָרְחָה וְתַחַת פְּתִיגִיל מִחֲגֶרֶת שֶׁק" (ג כד)**

הנביא מנבא על חומרת העונש של בנות ציון:

העמקת
רעיונות
השקפתיים

☞ מה יותר חמור לחלל שבת או לחלל יום כיפור? חילול שבת! מניין? העונש על חילול שבת - **סקילה**,
העונש על חילול יום כיפור - **כרת**. סקילה חמור יותר מכרת! עפ"י דרגת העונש מבינים את חומרת
החטא.

בפסוקים הבאים מתאר הנביא את עונשן הנורא של בנות ציון מבהיל לחשוב על הבזיון הנורא והאיום של
בנות ציון כשלכאורה נחשוב מה עשו? כל שעשו זעקו תראו אותי! תסתכלו עלי! אז גם אם איננו יכולים
לרדת לעומקו של העוון ולהבין את חומרתו די לנו לראות את בנות ציון הולכות לגלות ללא בגדים, יחפות,

כשעל ראשן קרחת, פצעים מוגלתיים וכך הלכו גלויות ראש כיון שאף את ה"פארים"- כיסויי הראש לקחו מהן. ולא עוד אלא חלק מהאיברים פגועים בנמק, ריקבון של האיבר שאין מנוס אלא לכרות אותו. אוי לה לאותה בושה, אוי לה לאותה כלימה, והכל נראה בהמשך שהעונש הוא מידה כנגד מידה.

"וְשֵׁפַח ה' קִדְקֵד בְּנוֹת צִיּוֹן"- מלשון ספחת הצרעת (מצודת ציון). בגמול זה תהיינה מוכות בצרעת על הקדקד (מצודת דוד). אמר במקום שהיו מתגאות בו, תהיינה נספחות והקדקד הוא מקום חלוק השער לכאן ולכאן והיו מחלקות שער ראשן ומתיפים בו והקל יביא על קדקדן מספחת הפך גאותן ביופיין (רד"ק).

"וְהָיָה פְתָהֵן יַעֲרָה"- שילכו בגולה ערומות בגילוי ערוה (מצודת דוד).

"בַּיּוֹם הַהוּא יִסִּיר ה' אֶת תְּפָאֶרֶת הָעֵקֶסִים"- לא יתקשטו עוד בתכשיטי פאר כמאז (מצודת דוד). ואז יסיר כל התכשיטין ומיני הקישוט שהיו מתפארין בהם (מלבי"ם).

עשרים ואחת תכשיטים יסיר מעליהן: יח. אֶת תְּפָאֶרֶת הָעֵקֶסִים וְהַשְּׂבִיטִים וְהַשְּׂהָרָנִים יט. הַנְּטִיפוֹת וְהַשִּׁירוֹת וְהַרְעָלוֹת כ. הַפְּאָרִים וְהַצְּעָדוֹת וְהַקְּשָׁרִים וְבְתֵי הַנְּפֹשׁ וְהַלְחָשִׁים כא. הַטְּבָעוֹת וְנִזְמֵי הָאֶפֶס כב. הַמְחַלְצוֹת וְהַמְעֻטָּפוֹת וְהַמְטְפָחוֹת וְהַחֲרִיטִים כג. וְהַגְּלִינִים וְהַסְּדִינִים וְהַצְּנִיפוֹת וְהַרְדִּידִים (ישעיהו ג יח-כג)

פרוט התכשיטים עפ"י מצודות בקצרה.

האם לאשה אסור להשתמש בתכשיטים?

לימוד
למעשה
צניעות
בתכשיטים

☞ מובא במדרש (בראשית רבה בראשית יח) שהקב"ה הביא את האשה לאדם הראשון שהיא מקושטת בכ"ד תכשיטים. מכאן למדים, שלא רק שהתכשיטים מותרים, יש להן מטרה לקשט את האשה. אבל מהי ההגבלה? בבית, בעדינות, בצניעות, תכשיטים עדינים שאינם מושכים את העין. והיות ובנות ציון הלכו ברחובות מקושטות ומבליטות את עצמן נלקחו מהן כל התכשיטים.

☞ "וַיְהִי כִּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגְּמָלִים לְשָׂתוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נָזֶם זָהָב בְּקַע מִשְׁקָלוֹ וַיִּשְׁנֵי צְמִידִים עַל יָדָיו עֲשָׂרָה זָהָב מִנְשָׁקָלָם" (בראשית כד כב) ושני צמידים - רמז לשני לוחות מצומדות. עשרה זהב משקלם - רמז לעשרת הדברות שבהן (רש"י).

ר' ראובן קרלינשטיין זצ"ל מקשה: מה הקשר בין תכשיטי הזהב ללוחות הברית, ועשרת הדיברות? ומשיב: מכאן שהלבוש והליכות של בת ישראל צריכים אף הם להיות עפ"י התורה הקדושה! תכשיטים מותר! אבל גם להם יש הלכות!

**"וְהָיָה תַחַת בְּשֵׁם מֶקֶדְמָה וְתַחַת חֲגוּרָה נִקְפָּה וְתַחַת מַעֲשֵׂה מִקְשָׁה קָרְחָה וְתַחַת פְּתִיגִיל
מִחֲגֶרֶת שֶׁקַּי כִּי תַחַת יִפְי" (ישעיהו ג כד) "מִתִּיךְ בְּחָרֵב יִפְלוּ וּגְבוּרֶתְךָ בְּמִלְחָמָה" (ישעיהו ג כה)
"וְאָנֹכִי וְאֶבְלֹו פְתִיחִיהָ וְנִקְתָּה לְאַרְץ תִּשָּׁב" (ישעיהו ג כו)**

הנביא מנבא על העונש של בנות ציון בהנהגה של מידה כנגד מידה:

☞ מהנהגות השי"ת מידה כנגד מידה וכשהקב"ה מעניש בדרך זו אנו למדים מכך- שהעונש אינו נקמה.
כל מטרתו שהאדם ידע על מה נענש ועל ידי כך יתקן מעשיו.

"וְהָיָה תַחַת בְּשֵׁם מֶקֶדְמָה"- תחום נוסף בצניעות, אין מדובר בפסוקים אלו על לבוש לא צנוע או תכשיט
רועש, בנים, אם כן מה הבעיה? כאשר אשה שופכת על עצמה כמויות גדולות של בושם לעיתים היא
חושבת עצמה ל"קטורת" כל מקום שהולכת משאירה שובל של ריח אחריה וכל הסובבים מריחים והריח
מושך מבטים. עד שלא רואים איזה עונש נוראי הנביא מציין מידה כנגד מידה **תחת בושם**- באותו מקום
שהתבשמת תחת זה האיבר **מק יהיה**- נמק רקוב, דוחה, מזעזע!

"וְתַחַת חֲגוּרָה נִקְפָּה"- במקום שהיו חוגרות שם בתכשיטי פאר שמה יהיה שבירה ורציצה (מצודת דוד).
ולא יהיה ניתן לחגור חגורות. (אסור לחגור חגורה? תלוי איזה, תלוי היכן, יש חגורות עבות שמצמידות את הבגד לגוף,
יש המבליטות חלקי גוף שונים). ספור: בתקופה שרבי שמואל סלנט צ"ל כהן כרבה של ירושלים. היתה
תקופה שנסות ישראל צעירות לאחר לידתן היו נפטרות, פנו בשאילה לרבי שמואל סלנט על מה חרי
האף הגדול? והוא עשה תענית חלום, ואמרו לו שהנשים הצדקניות שהיו ידועות בהקפדתן על ללבוש
צנוע החלו לאחרונה ללבוש שמלות כשלמותניהן קשרו חגורות עבות וזה גרם לרעש בשמים. צוה רבי
שמואל להפסיק לחגור אותם חגורות והמגיפה נפסקה.

"וְתַחַת מַעֲשֵׂה מִקְשָׁה קָרְחָה"- במקום שהיו מתקשטות בעדי זהב **מעשה מקשה** שמה יהיה **קרחה!** כי
יפול שער ראשן והוא דבר מגונה ומאוס! (מצודת דוד).

"וְתַחַת פְּתִיגִיל מִחֲגֶרֶת שֶׁקַּי כִּי תַחַת יִפְי"- **פתיגיל** - חגורה רחבה של משי. וגיל הוא ענין שמחה כי הדרך
לחגור בה בשמחות לרקד בה במחולות (מצודת ציון). שמה יהיה **מחגורת שק** בעבור הצער והאבל (מצודת
דוד).

כל זה הנביא מסכם בשלוש מילים: **"כִּי תַחַת יִפְי"**- כי כן ראוי והגון להם במקום שהיו מייפות את עצמן
בפני הנואפים. והוא מקרא קצר ומאליו יובן (מצודת דוד). **הכל בגלל שהבליטו את יופין!**

☞ הספור על ביתו של החת"ם סופר שהלכה ברחוב הרגישה שמשוה מסתכל עליה היות והיתה יפת
תואר, חזרה הביתה בבכי גדול ובקשה מאביה הצדיק שיתפלל עליה כי יופיה ילקח. (לתאר את הנסיון
הגדול) החת"ם סופר התפלל עליה. והיא חלתה מאד ולאחר שהתרפאה נלקח יופיה. אמר לה אביה
הקדוש היות וויתרת על יופיך תזכי לבן שיאיר את עיני ישראל. ואכן זכתה לקיום הברכה.

"מְתִיךְ בְּחָרֵב יִפְלוּ וּגְבוּרֶיךָ בְּמִלְחָמָה" - אנשיך יפלו בחרב האויב. וגברתך- הגבורים שבך אשר לא ימסרו עצמן לחרב האויב ויצאו למולם למלחמה עם כל זאת שמה במלחמה יפלו בחרב כי האויב יתגבר עליהם (מצודת דוד).

בנות ישראל ערבות לחורבן. היות ונהגו בחוסר צניעות השכינה סרה מכלל ישראל, "וראה בך ערות דבר ושב מאחריך" בחורי ישראל נהרגו בגללן במלחמה, אין בית אשר אין שם מת.

"וְאֵנוּ וְאֶבְלֵנוּ פְתַחֲנָהּ וְנִקְתָּהּ לְאֶרֶץ תְּשֻׁב" - לשון אנינה, פתחיה- שערי עיירות ובתים בכל שעריה יהא הספד. ונקתה - ותתרוקן מכל (רש"י). תהיה נקיה מאנשיה מאין יושב בה (רד"ק).

להחדיר בלב
ערכי נצח

לסיום- כוחה האדיר של האשה! אם נתבונן בזרם החשמל נראה כי הוא רב תכליתי. מצד אחד מסוגל הוא לייצר חום ומאור (תנור, נורה חשמלית), ומאידך מייצרים קור ורוח (מקרר ומקפיא). לכאורה הדבר מפליא, איך קורה הדבר שאותו כח עצמו עושה דבר והיפוכו. מקרר ומחמם? האם הוא מכיל שני כוחות סותרים? משל התשובה היא, זרם החשמל מכיל כח אחד בלבד, כח האנרגיה, תלוי רק למה מצמידים אותו! אם אתה מחברו לגוף חימום הרי הוא מייצר גלי חום, ואם חברת אותו למערכת קירור הרי הוא מייצר גלי קור! נמשל- כיוצא בזה כוחה האדיר של האשה, אם היא מתנהגת בצניעות, שומרת על כבודה והדרה הרי השפעתה עצומה כאנרגיה. צניעות האשה בבית משפיעה על צלילי התורה בבית, זוכה לבעל ת"ח, לילדים צדיקים לומדי תורה. מוסיפה אוירה יהודית, קדושה, שמחה, ומרוממת בבית. אך אם חלילה מתנהגת בחסור צניעות מזרימה אוירה עכורה, קרה, מרוחקת בבית, אחריותה רבה לה ולדורי דורות.

זכרי!

"כל כבודה בת מלך פנימה- ממשבצות זהב לבושה" - כאשר נוהגת עצמה בצניעות, חשובים בגדיה ונאים יותר ממשבצות זהב של כהנים גדולים (רש"י תהלים מה).

ישעיהו פרק ה

קריאות "הוי" תוכחה ועונשה מידה כנגד מידה

שש קריאות הוי נאמרו בפרק זה על חטאים שונים שענינם אחד, והוא:

נושא הנבואה

הרדיפה אחר תענוגות העולם הזה והעסוק בהם.

1. "הוי מגיעי בית בבית שדה בשדה יקריבו עד אפס מקום" (פס' ח)

הוי מגיעי בית - רוצה לומר שמשיגים גבול וגוזלים העניים ואם יש לעני בית סמוך לבית העשיר או שדה סמוך לשדהו בא עליו בעקיפין עד שלקחו ממנו ומחברו עם שלו (רד"ק).

צבירת עושר לא ביושר, גזילת העניים.

2. "הוי משכימי בבקר שכר ירדפו מאחרי בנשף יין ידליקם והיה כנור ונבל תף וכליל יין משתיהם" י"ב

פרוש המילים
הוי משכימי בבקר - לשתות יין, אוי להם שכל עסקם הוא לשתות ולתענוג הבשר ואינם עוסקים בדברי תורה וחכמה, וכן בנשף מאחריים בבית המשתה עד שידליקם היין ויבעירם לעשות כל תאות נפשם (רד"ק) ואין משתיהם וקביעות סעודתם רק על היין ולא על המזון (אלשיך) והיה כנור - איך היו משתיהם הכנור והנבל והתוף והכליל שמנגנין בהם והיין לפניהם (רד"ק).

שתית יין ושכר, ומשתאות בליווי כלי נגינה בצורה בלתי לא ראויה.

3. "הוי משכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה" (פס' יח)

מושכי העון - ממשכים על עצמן את היצר הרע המסית על העון בחבלי השוא - בחבלים דקין וכמעט שאין בהם ממש וכעבות - לבסוף ממשכים היצה"ר המחטיא בחבלים עבות שמושכים בהם את העגלה ר"ל בתחילה מעט נמשכים אחריו ולבסוף נמשכים הרבה (מצודת דוד). ר' יצחק בתחלה הוא נעשה אורח, ואחר כך הוא נעשה בעל הבית (בראשית רבה כב).

כניעה לפיתוי היצר הרע.

4. "הוי האמרים לרע טוב ולטוב רע שמים חשך לאור ואור לחשך שמים מר למתוק ומתוק למר" (פס' כ)

הוי האמרים - למעשיהם הרעים שהם עושים הם אומרים כי טובים הם ולהתעסק בתורה ובחכמה הם אומרים רע והם כאלו שמים חשך לאור כיון שלא יבדילו בשכל מה הוא טוב ומה הוא רע (רד"ק).

שמים מר למתוק - עון שהוא עתיד להביא עליהם פורענות מר אומרים שימתיק להם ומתוק למר - עבודת הקדוש ברוך הוא המתוקה אומרים מרה היא (רש"י).

הפיכת המושגים טוב ורע, מבט מוטעה על עבודת ה'.

5. "הוֹי חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם וְנִגְדּוּ פְּנֵיהֶם נְבֹנִים" (פס כא)

הוֹי חֲכָמִים - הם חושבים עצמם חכמים ונבונים וכשאומרים להם הנביאים זו דרך טובה לנו בה וסורו מדרך הרעה הם אומרים להם לא כי אלא הדרך שאנחנו אוחזים הטובה ואנחנו חכמים מכם להכיר הטוב והרע, ואדוני אבי ז"ל פירש חכמים המה לעשות הישר בעיניהם ונבונים המה לתקן מה שהוא נגד פניהם נכון, והוא על דרך שאמר חכמים המה להרע (רד"ק).

אינם מקבלים תוכחה ואינם מכירים בטעותם.

6. "הוֹי גְבוּרִים לְשִׁתוֹת יַיִן וְאֲנָשֵׁי חַיִל לְמַסַּךְ שָׂכָר מְצַדִּיקֵי רָשָׁע עֵקֶב שׁוּחַד וְצַדִּיקֵי יִסְירוּ מִמֶּנּוּ"

(פס כג)

הוֹי גְבוּרִים - כל גבורתם היא לשתות יין, כלומר כחם וגבורתם אינה נראית להלחם עם אויביהם אלא כל עסקם לשתות יין, ושתית היין והתענוגים מביאים החולשה, והנה הם מפסידים חכמתם וגבורתם בשתיית היין והתענוגים (רד"ק).

מצדיקי רשע הגבורים האלה הם מצדיקים הרשע, שרשעו גלוי ואין מחפשים כלל לתת טעם למה הצדיקו אותו, כי מבואר לכל שהצדיקו אותו רק עקב שוחד שנתן, וצדקת צדיק הגלויה יסירו ממנו (מלבי"ם).

שתית יין ושכר, הטית המשפט ולקיחת שוחד.

חשיבות
ההספק

*בלימוד פסוקים אלו ניתן להרחיב מספר נושאים חשובים, על המורה לשקול היטב אלו הדגשים חשובים ומתאימים ללמד, לחזק בכיתתה אך יש לשמור על מסגרת נכונה של שיעור נביא (ולא להפכו לשיעור יהדות).

הבנת הנושא המרכזי של הנבואה:

מדרשים

הוי מגיעי בית בבית, עשרים ושנים אשרי נאמר בספר תהלים על מקיימי התורה

ועשרים ושנים הוי אמר ישעיהו על הרשעים (רש"י פס' ח).

לכאורה, מהו הקשר בין קריאת אשרי על הצדיקים לקריאת הוי על הרשעים? ומה מקום יש להשוואה ביניהם?

בתהלים פרק א' נמצאת קריאת אשרי הראשונה הנאמרת על הצדיקים, ובה ניתן לראות את מהות ההבדל בין מקיימי התורה לרשעים.

נאמר בפסוק א: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים...כי עם בתורת ה' חפצו, ובתורתו יהגה יומם ולילה ובהמשך נאמר לא כן הרשעים..." מפסוקים אלו מובן שהרשעים הם ההיפוך הגמור של הצדיקים.

הצדיקים- עוסקים בתורת ה' יומם ולילה, משקיעים את רב זמנם בעניני הרוח.

העמקת

הרשעים- עוסקים ברדיפה אחר תענוגות העולם הזה, משקיעים את רב זמנם בעניני החומר.

רעיונות

אף השקפתם ויחסם של הצדיקים והרשעים אל החיים בעולם הזה שונים בתכלית השינוי.

השקפתיים

הצדיקים- מכונים אל התכלית, העולם הבא, והעולם הזה כפרוזדור בעיניהם, חולף וארעי חשים כגרים ולא כתושבים.

הרשעים- אינם מכונים אל התכלית חיי נצח, ממלאים את עצמם בחיי שעה, חשים כתושבים, אינם זוכרים כמה העולם הזה ארעי וחולף.

ישום הלכה למעשה את הנלמד בחיינו:

לימוד

נביט אל עצמינו ונשאל: איפה אנחנו? היכן אנו מצויים? במה אנו משקיעים את רב הזמן, כמה ביממה האחרונה היה לשמים וכמה לארץ?

למעשה

האם היום עם פקחת העיניים זכרנו לומר "מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמת" מתוך הרגשה עמוקה של תודה לה' שהעניק לנו יום נוסף של חיים?

תוכן רוחני

האם כשברכנו חשבנו על פרוש המילים היוצאות מפינו, הגינו את האותיות בדקדוק ובהקפדה או שהברכה זרמה מפינו מתוך הרגל, כמצות אנשים מלומדה? בלי שמץ של כונה והתבוננות? נסביר- כיצד קורה לאנשים להיות כה להוטים אחר מילוי תאותם והנאותיהם לעסוק בטפל ולהזניח את העיקר? ובכך בס"ד ניתן מענה ודרך כיצד לתקן ולשפר את המצב.

"ואת פעל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו" (פס ח)

ובאורייתא דה' לא אסתכלו ומעשה ידיו לא ראו עשו עצמם כאילו לא ראו את גבורותיו, דבר אחר לא קלסוהו שחרית יוצר אור ולא ערבית המעריב ערבים (רש"י ה' י)

הנה הם פנויים ממלאכה כי הם עשירים, והנה כל עסקם במשתה ובשמיעת הנגונים ולא יתעסקו בכל עתות הפנאי בפעל ה'-בדברי תורה ובדברי חכמים, ומעשה ידיו חכמת הכתבים כי ממנו יגיע האדם לכבוד הבורא כמו שאמר במזמור מה אדיר שמך בכל הארץ, אמר כי אראה שמך מעשה אצבעותיך, ואמר השמים מספרים כבוד אל, רצה לומר כל העומד על סוד בריאתם ידע כבוד האל, ואמר הנביא שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, רוצה לומר שיתבוננו בחכמה זאת וממנה ידעו כבוד הבורא, וכן אמרו רז"ל כל היודע לחשב בתקופות ומזלות ואינו מחשב עליו הכתוב אומר ואת פעל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו, ועוד דרשו ואת פעל ה' לא יביטו שלא התפללו שחרית וערבית כלומר יוצר אור ומעריב ערבים, זהו פעל ה' ומעשה ידיו (רד"ק ה' יב).

אם כן, נדגיש כמה חשוב למלא את עצמנו ואת סדר יומנו בתוכן רוחני

ולצקת לתוך המעשים היומיומיים הקימים כבר, המתבצעים ממילא, כוונות נכונות וקדושה.

לתת דוגמאות מחיי היום יום לדוגמה: כבוד הורים, להענות בחפץ לב לכל פניה, להסביר פנים לחברה וכו'

כלים ודרכים:

לדבר
בלשון מדבר

צריכת מותרות - "שכר ירדופו" מהווים סמל לכלל מאכלי המותרות וחפצי המותרות. בתקופתנו יש שפע ומגוון של מוצרים מכל הסוגים, טעמים מטעמים שונים המתוספים חדשים לבקרים על מדפי החנויות והמרכולים, והנסיון עצום, והרצון לרכוש מכל הבא לפה וליד מפתה, גם בבגדים וחפצים מותגי יוקרה שמחירם רב יותר, בילויים שונים והנאות...סולם ערכים מעוות, יש לזכור זוהי הנאה רגעית זמנית וחולפת.

סיפורים לחזק
את המסרים

סיפורים:

♦ רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל: לא לתלות שלט חדש על הדלת. מדוע?

כי לשלט חדש תתאים דלת חדשה ולדלת חדשה יתאים בית חדש...

♦ הגראי"ל שטינמן שליט"א: "אם כך, אתה יכול לקנות תיהיה רגוע אף אחד לא יקנא בך" במה? ומדוע?

אדם שאל האם לקנות מכונת חדשה או שיקנאו בו שאל אותו הגראי"ל: האם אתה יודע ש"ס" מסכת אחת או שתיים על בורים?...לא?! תהיה רגוע אף אחד לא יקנא בך.

המלחמה הפנימית

"הו' משכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה" (פס יח)

העמקת
רעיון
השקפתי

האדם יש לו תמיד מלחמה פנימית, עת יזדמן לפניו דבר הערב אשר הוא מוזהר ממנו, אז התאווה תעוררה ליהנות מן הדבר, והשכל יזהירהו שלא ליגע בו מפני מצות ה', ועת תנצח התאווה ויעבור על המצוה נקרא חטא בכתבי הקדש, שחטא מן המטרה ועבר ואשם, והחוטאים באופן זה מלאים חרטה, כי אחרי ימלאו תאונתם יפקחו עיניהם ויכירו את אשר הרעו. ויש אנשים אשר עת תסיתם התאווה לעבור מצוה ויראו כי השכל עומד לשטן להם יקראו גם אל השכל לעזור אל התאווה, ע"י שיכפרו במצוה או במצוה עליה, בגמולו ובענשו וכדומה, וזה הנקרא בשם עון כי העוה דרכיו במזיד, וזה לא יתחרט לעולם, ועם הכת הזה התוכח הנביא פה, כמ"ש בפסוק שאח"כ האומרים ימהר יחישה מעשהו, שהם הכופרים בעונשי ה', יטעון עליהם שידרשו על עקר הסבה אשר סבבה התפקרותם, אם היה זה מחקר השכל לבדו ומופתי העיון, אבל באמת לא כן הוא, עקר הסבה לזה היה **בולמוס תאונת** אל הדברים האסורים, זה משך אתם בעבותות חזקים כעבות העגלה, ואז משכו את העון שהוא **טענות השכל** לעזרת התאווה והחטא. אבל לא בחבלים חזקים, רק בחבלי השוא שאין בהם ממש. וז"ש הו' משכי העון, מה שהם מושכים את העון שהוא טענת השכל (מלבי"ם).

מוזיקה ושירה

"והיה כנור ונגבל תף וחליל וזמור וקנור" (פס יב)

הנביא מתריע על נגינה שלא היתה ראויה, כי לשירה יש כח עצום להשפיע על נפש האדם.

לעורר
רגשי קדש

אלישע בן אבויה רבו של רבי מאיר, שהיה גדול בחכמה, בקי בתלמידים, עלה לרקיע על ידי שם. אלו דברים שאין לנו השגות בהם רק נוכל להבין כי אלישע בן אבויה היה אחד מענקי עולם והוא שנה ופרש, נקרא אחר, יצא לתרבות רעה הכיצד? הגמרא אומרת, **זמר יוני לא פסק מפיו**.

ארבעה נכנסו בפרדס - עלו לרקיע על ידי שם (רש"י) ואלו הן: בן עזאי, ובן זומא, אחר (אלישע בן אבויה), ורבי עקיבא (חגיגה יד ב).

אחר הוא אלישע בן אבויה וגם הוא היה גדול בחכמה ומזורז ובקי בתלמידים, ונקרא אלישע אחר מפני שחזר לאחוריו (רב ניסים גאון ברכות נח א).

אחר מאי, זמר יוני לא פסק מפומיה כו'. פרש"י והיה לו להניח משום חורבן הבית משום שנאמר בשיר לא ישתו וגו' עכ"ל. ונראה דנקט זמר יונת דהיה בו מינות בזמר גופיה. ואהא מייתי שפיר (ועל זה הביאו) אמרו עליו על אחר כו' הרבה ספרי מינין כו' רצה לומר שהיו עמו ספרי מינין אלא כשבא לבית המדרש היה מכסן בחיקו ושמרן מלהראותן בפני תלמידים שהיו בבהמ"ד אבל לסוף מתוך טרדת לימודו שם שכח מלשמרן כשעמד ממקומו שהיה יושב ונפלו מתוך חיקו על הארץ לפני התלמידים שבבהמ"ד (מהרש"א חגיגה טו א).

שר זמר של עבודה זרה מה שהוביל אותו למינות (מהרש"א) ואם כן חזינן דהוא איסור גדול שאפשר שיבוא ח"ו לידי מינות (הגר"מ פיינשטיין).

בבית המקדש נגנו הלויים בכלי זמר רבים. ושירת הלויים היתה מרוממת, מרככת, מישרת ומכניעה את הלב. ובשעה שהקריבו את הקרבנות היתה המנגינה מעוררת את האדם לתשובה שלימה. ולהבדיל שירת הגויים, זמר הקוזקים מבטא פראות ומעורר לרצח לאכזריות. כי בכוחה של מנגינה לשלהב יצרים ולפגום בעדינות הנפש בצורה חזקה, מסוכנת והרסנית. לעומת הנגינה הקדושה שכידוע היכל השירה קרוב להיכל התשובה. ולכן, יש להשמר מלשמוע ולשיר שירים שהמנגינה והקצב כמו גם התוכן אינם טובים. יש לבחון ולבדוק מאד את טיב השיר, ואת נקיות המנגינה והצלילים.

יושר בממון – "הוי מגיעי בית בבית" מקרבי הבתים חשבו להגדיל את רכושם "ולהרויח", וסופם "אם לא בתים רבים לשמה יהיו גדולים וטובים מאין יושב" שנותרו עם מעט, כיון שכסף לא כשר לא ישאר בידי האדם, מי שמנסה בכח הזרוע להשיג מה שלא מגיע לו ביושר, בסופו של דבר ניזוק מכך כי אין אדם נוגע במוכן לחברו.

פיתויי היצר – "הוי מושכי העוון בחבלי השוא" יש לגלות ערנות ביחס לפיתויים קטנים האורבים לפתחנו. כל חור גדול מתחיל מפרצה קטנה לזכור, ר' אומר העושה מצוה אחת ישמח שסופו גורר למצות הרבה והעובר עברה אחת ידאג שסופו גורר עברות הרבה שמצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה. (לקח טוב במדבר קיא ב) שכך דרכו של יצר הרע היום אומר לו עשה מעט ולמחר מטהו מן הדרך לגמרי לפיכך צריך אדם להרגיז יצר טוב על יצר הרע (לקח טוב דברים דף נ ב).

מידה כנגד מידה

כל העולם הזה מטרתו להתענג על ה' ועתיד אדם לתת את הדין על מה שלא נהנה, אך הם לא לשם שמים התכוונו אלא לתענוג גופם.

סיפורים:

התענוגות בעולם הזה על חשבון העולם הבא.

♦ רבי שמעון בן חלפתא קבל אבן יקרה מהשמים ונאלץ להחזיר על פי בקשת אשתו (ילקוט לקח טוב ב רסו).

♦ האוכל הרבה מדי בעולם הזה כאוכל בשר עצמו, אדם שנידון שיניחוהו בבית זכוכית ויראו כולם איך ימות ברעב, והרואים אותו אוכל בשר אינם יודעים שתלש מבשרו – נראה כמתענג אך חלק עצמו אוכל (ילקוט לקח טוב ה קיב).

♦ רבי ישראל מסלנט – אדם בקש כוס מים (קפה) במלון ושלם עליו הרבה. לטענתו – השיב לו בעל בית המלון: קבלת גם תפאורה, תזמורת, כורסא וכו' – העולם הזה בית מלון יקר.

אפשר להנות, אבל **משלמים על הכל**. הקב"ה מעניש על העבירות, אמנם מאריך אף, אבל יש דין ויש דיין! בכל קריאות "הוי" רואים עונש מידה כנגד מידה, "לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק" מידה כנגד מידה על שהרחיבו נפשם להתענג ביותר לכן תרחיב השאול נפשם לבלוע את הכל, (רש"י) הממלאים פיהם במאכלים לתאוה נענשו, הגוזלים לא הצליחו, שדותיהם לא הצמיחו, בתיהם נעזבו ועוד.

הארות לפרקים ז ח (ט י) לו לז

בכלליות

א. בהקדמה לפרקים הנ"ל, מן הראוי לחזור בקצרה על קורות ימי המלכים אשר מוזכרים בפרקים אלו. אמנם נדרש מהמורה ידע נרחב, מקיף ומדויק, (עפ"י מלכים ב, דברי הימים והמפרשים), אך השקעה זו מהווה בסיס לארבעה פרקים ויותר. ועוד- הלא כבר בתחילת השנה סיכמנו בקצרה נושא זה, בדרך של חזרה וביסוס הנלמד בכתה ו'. התלמידות נהנות לחזור שוב ושוב ולחוש את הבקיאות שרכשו בכתה ו' ז'. הטרמה זו אינה לוקחת זמנו של שיעור שלם, אולם אנו מעבים אותה ושוזרים לתוכה מדרשים נוספים משך השיעורים הבאים.

ברור, שבפרקים הנ"ל, ובכלל, אין המאורעות מצוינים עפ"י סדרם. זהו האתגר המונח לפתחנו הן בשלב ההכנה- שליטה מצוינת של המורה בסדר המאורעות, פרטיהם ומשמעותם, והן בשלב ההקניה.

ביסוס הלמידה
על ידע קודם

נושאי הפרקים הם:

פרק ז:

- פקח בן רמליהו ורצין מלך ארם נלחמים נגד אחז מלך יהודה. נבואת ישעיהו לאחז ומתן האות.
- איום סנחריב מלך אשור על ישראל ויהודה, עוצמתו ומפלתו.
- תקופת המלך חזקיהו- כמעט אורו של משיח!

פרק ח:

- "מהר שלל חש בז"- נצחון אחז ומפלת פקח ורצין.
- פילוג בתוך יהודה ובנימין. בין חזקיהו וסיעתו- "תורה מגינה ומצילה" "לא בחיל ולא בכוח, כי אם ברוחי..." , לבין שבנא וסיעתו: "כוחי ועוצם ידי", צריך צבא... עוצמה כוחנית...
- נבואה על מפלת שבנא וסיעתו, וגלות עשרת השבטים.

פרק ט:

- "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול..." - נס הנצחון של חזקיהו מול סנחריב ועוצמתו. מעטים מול רבים, עוסקי התורה מול "קרונות של זהב"...
- גאוות עשרת השבטים, חטאם ומפלתם.

פרק י:

עוצמת אשור, גאוותו והתרסקותו. קיום ההבטחה: "והלבנון באדיר יפול".

רקע הסטורי
הבנת
רצף הארועים

ב. שוב ושוב להדגיש את הברור לנו לאורך כל לימוד הנביא ישעיהו: תקופת ישעיהו קדמה לתקופת הנביא ירמיהו. בד בבד עם ציון סדר המלכים, נציין את סדר המאורעות בקצרה ובהקבלה בין שני חלקי העם.

ג. בפרק ז, ועוד יותר בפרק ח, נראה לנו, המורות, שטמון קושי רב בהבנה, ואם לנו קשה, איך נצליח להנחיל לתלמידותינו? אולם הכנה מדוקדקת, צעידה עקבית לאורך שיטה אחת, עפ"י רוב המפרשים- יאירו את עינינו ונוכל "לרוץ על המקראות" (כלשון הח"ח) תוך בהירות ושמירה על "כסדרם וכהלכתם". (דוגמא: בפרק ז, הבן שנולד במתן האות, לפי חלק מהמפרשים הוא בנו של אחז, ולפי חלק מהדעות הוא בנו של הנביא ישעיהו. אולם נראה כי רצוי ללמד כפי שהרד"ק סובר, מכריע ומוכיח, שהמדובר בעמנואל). העקביות חשובה תמיד, אולם בפרקים אלו עוד יותר...

פרק ז (4 שיעורים)

רקע הסטורי
הבנת
סדר המלכים

חזרה על המלכים:

בישראל

שני המלכים האחרונים:

פקח בן רמליהו (חובר לרצין מלך ארם)

הושע בן אלה,

בימי שניהם היתה גלות עשרת השבטים.

ביהודה:

עוזיהו: בסוף ימיו הצטרע "ישב בבית החופשית". (כפי שתארנו בהרחבה בפרק ו)

יותם: עשה הישר בעיני ד'.

אחז: היה רשע והרבה מאד להכעיס לפני המקום בע"ז, הוא היה זה שביטל את התורה, וכמו שאמרו עליו חז"ל (בפתיחה לאסתר רבה י"א) שעמד ונעל כל בתי כנסיות ומדרשות שלא להתעסק בתורה! ולכן נקרא שמו אחז- שאחז בתי כנסיות ובתי מדרשות, וכן ביטל את עבודת בית המקדש עד שאמרו עליו חז"ל: הוא המלך אחז, הוא ברשעתו מתחילתו ועד סופו! אחז הרשע העמיד את פסל האשרה על גג בית המקדש! (מגילה יח).

חזקיהו: אלומת אור לעם ישראל, בימיו בדקו מדן ועד באר שבע וכו', וכמעט שנהיה מלך המשיח! בימיו הנס הגדול נצחון לומדי התורה הדבקים בד' ובדבר נביאיו, על המעצמה האדירה והמתריסה- ממלכת אשור תחת הנהגת סנחריב.

נושאי הפרק:

נושא
הנבואה

א. **פסוקים א- י:** פקח בן רמליהו מלך ישראל חובר לרצין מלך ארם (...), תכניתם: לסלק את

אחז ולהמליך תחתיו את בן-טבאל. אחז רשע היה, אלא שזכות אבות עמדה לו לנצח

הפעם!

ב. **פסוקים י- יח:** רשעותו של אחז, הנביא מציע לו מופת, אולם הוא **יודע** שיתקדש שם שמים

על ידו ואינו חפץ בכך! ואף על פי כן, **המופת**- הולדת עמנואל (יש אומרים חזקיהו אשר אביו

הרשע רצה להעבירו באש לפני המולך... ואמו סכה אותו בשמן הסלמנדרה...)

ג. **פסוקים יח- כא:** עוצמת אשור ואח"כ מפלתה.

ד. **פסוקים כא- סוף:** ממלכת חזקיהו.

א. **פסוקים א- י:** אחרי שלמדנו על רשעותו של אחז, אנו למדים כאן על נס הנצחון של שני שבטים על

עשרה שבטים שעשו יד אחת עם ארם. "אמר ר' אושעיה: אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, וי שמלך

אחז! אמר להם: בן יותם הוא, איני יכול לפשוט ידי בו" (ילק"ש), זכות אבות עמדה לו! (רש"י). תגובת אחז:

"וינע לבבו ולבב עמו כנוע עצי יער מפני רוח".

נבואת ישעיהו: השמר והשקט... ולבבך אל ירך משני זנבות האודים העשנים – הם רק מעלים עשן, זהו הזנב של האוד ששרד מהאש, ואין בו כח להצית למרות שמפחיד בהעלותו עשן (עפ"י המלבי"ם), לא תקום ולא תהיה! הנביא מתאר את תכניתו של פקח, ומבשר כי לא יעלה בידו, והפעם אחז ינצח. אולם בעוד 65 שנה יחת אפרים מעם- יגלו עשרת השבטים בזמן הושע בן אלה (חשוב להדגיש: בעוד 65 שנה מנבואת עמוס, ולא מעכשיו). והנביא מסיים: "אם לא תאמינו- כי לא תאמנו", הרד"ק: אם לא תאמינו לדברי אלה למה הוא זה? לפי שאין אתם נאמנים וקיימים בנבואת הקל!

ב. פסוקים י- יח: הנביא ישעיהו מציע לאחז: "שאל לך אות אות מעם ד'... העמק שאלה או הגבה למעלה", העמק שאלה - שיחיו המתים או שיעלו קורח ועדתו, או הגבה למעלה- אם אתה מבקש שיעלה אליהו הנביא זכור לטוב! (ילקוט שמעוני) ומול הצעה זו עונה אחז ברשעותו: לא אשאל ולא אנסה את ד'! יודע אני שיש בו כח לעשות, אבל איני רוצה שיתקדש שם שמים על ידי ויתכבד בשבילי! מבהיל!! אבל הנביא כן נותן אות, כדי שיתקדש שמו של הקב"ה ותתחזק האמונה בשם ד' יתברך. **והמופת:** הנה העלמה הרה ויולדת בן וקראת שמו עמנואל.

צעידה עקבית
לאור
שיטה אחת

העלמה: אשת אחז (מצודות, הרד"ק). רש"י, המלבי"ם ועוד סוברים שהכוונה לאשת הנביא. גם הרד"ק מביא דעה זו, אך מכריע שהנכון הוא אשת אחז. כי אם הכוונה לאשת הנביא, היה אומר "הנביאה" ולא "העלמה", וכן עמנואל שכאן הוא עמנואל שמוזכר בפרק ח', "מלא רוחב ארצך עמנואל"- משמע שבן מלך היה, ולכן נראה שרצוי להסביר כאן לפי השיטה שהעלמה היא אשת אחז. שמו של הילד" עמנואל- כי עמנו קל. עמנואל התינוק יאכל חמאה ודבש כי יהיה בארץ כל טוב, ומתי יאכל? "לדעתו" משתהיה בו דעה לבחור באוכל טוב ולמאוס ברע. ומאין לנו הטובה הזו? הלא עתה הארץ חרבה בגדודי מלכי ארץ ופקח? (רש"י). אלא בטרם ידע הנער מאוס ברע ובחור בטוב- תעזב הארץ מיושביה- אדמת רצין ופקח. אותה אדמה אשר אתה קץ בה ואשר אתה יגור מפני שני מלכיה. כי עלה הושע בן אלה על פקח בן רמליהו, הכה והמית אותו בשנת ארבע לאחז. אולם מאשור יש לחשוש, כי בשנים שלאחר מכן יכבוש אשור את כל האזור ויגלה את עשרת השבטים.

ביסוס הלמידה
על
ידע קודם

ג. פסוקים יח- כא: גודל האיום של סנחריב מלך אשור על יהודה בימי חזקיהו, ומפלת אשור: סנחריב כבש מדינות רבות ואח"כ בא על ישראל- עשרת השבטים, והגלה אותם בשלושה שלבים. אח"כ בא על יהודה, כבש את ערי יהודה הבצורות ואח"כ צר על ירושלים. ואז שלח את רבשקה (מומר!) שחירף מערכות ישראל, מי בכל אלילי הארצות האלה אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל ד' את ירושלים מידי? רח"ל.

סנחריב הביט מעל החומה, ומול ירושלים שאל: הזאת ירושלים?! נלך לישון, ובבקר כל אחד מן החילים יביא אבן אחת מן החומה, ונכבשנה... סנחריב חש בטוח בעצמו, כי הרי כבש כבר את רוב העולם, ואיש לא עמד בפניו.

הפחד ביהודה- עצום! רבים התיאורים בפרקים אלו על עוצמתה האדירה של ממלכת אשור, בדרך הטבע אין שום סיכוי... אולם בלילה, וליל הסדר היה, שלח הקב"ה את מלאכו והרג במחנה אשור 185 אלף ראשי גייסות! וכולם קשורים כתרים בראשיהם... סנחריב שרד... נגזר עליו שימות בארצו. ברח לנינוה, ושם בבית ע"ז שלו שאל את חכמיו: מה זכותה של אומה זו שאלוקיהם נלחם להם. אמרו לו: אברהם אביהם הקריב בנו לעולה. אמר- אף אני אקריב שני בני לעולה... שמעו זאת בניו, ובעודו משתחוה- הרגוהו... (עפ"י פרק לז).

פסוקים יז- כא: הקב"ה ישרוק לזבוב ולדבורה- זבוב אלו חילות מצרים המרובים, ודבורה אלו חילות אשור העוקצים בגבורה כדבורה. המה יציפו את הארץ, אפילו במקומות השוממים, ויגלו את עשרת השבטים בשלושה שלבים.

ד. פסוקים כא- סוף: תקופת חזקיהו המלך- שפע רוחני וגשמי.

נדרש להקדים, עפ"י פרקים יח יט במלכים ב. שם מתארים הרד"ק, המצודות ועוד, כי חזקיהו המלך עשה מהפכה רוחנית בדורו.

למה נקרא שמו חזקיהו? שחזקו קה. ד"א: שחזק את ישראל לאביהם שבשמים (סנהדרין צד).

בפרק י' בישעיהו נאמר: "וחובל עול מפני שמן", אמר ר' יצחק בן נפחא: חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו (היפך דרך הטבע שהעול מחבל בשמן הצואר- רד"ק), שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. מה עשה? נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר- כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו. בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת שלא היו בקיאין בהלכות טומאה וטהרה.

בפסוקים כא- סוף מתואר השפע הגשמי בימי חזקיהו. ולעומת זאת: "כל המקום אשר יהיה שם אלף גפן באלף כסף- לשמיר ולשית יהיה"?! התשובה מבוארת בדברי רש"י: ההרים אשר שם זורעים את התבואה "לא תבוא שמה יראת שמיר ושית" כי הם יתעסקו לזרוע תבואה למאכל, שא"א בלא התבואה. אבל הגפנים יהיו לבז, כי אותו הדור של חזקיהו ישובו אלי לעסוק בתורה ולא לשתות יין!!

פרק ח

נושא עיקרי של הפרק: תורה ורק תורה!

לסיכום, וכהקדמה לפרק ח

להקדים
ולספר
את הענין

"...ואמנם למה באה הצרה הזאת בימי חזקיהו, בהיותו טוב עם ד' ועם אנשיו?
כבר ביארו הנביא במה שקדם, כי לא היה זה בעונו כי אם בעוון עמו,
לפי שבני יהודה היו מואסים במלכות חזקיהו,
בעבור שהיה שקט ושאנן ובעל תורה,
והיו מיחסים זה אליו לעצלות ולהתרשלות ולמורך לב,
עד ששבנא וסיעתו רצו למרוד בו.
והיו אומרים שלא הגון למלכות, לפי שלא היה לו שולחן מלכים,
כי היה אוכל ליטרא של ירק ועוסק בתורה.
והיה אצלם לשלמות גדול ענין פקח בן רמליהו, שהיה אוכל ארבעים גוזלות בקינוח סעודה,
כדברי חכמים ז"ל, ועל זה אמר הנביא:
"יען כי מאס העם הזה את מי השילוח ההולכים לאט, ומשוש את לצין בן רמליהו..."
(אברבנאל ישעיהו לו).

א. פסוקים א-ה: ישעיהו לוקח גליון גדול וכותב עליו בחרט אנוש "מהר שלל חש בז" (כך גם קראו לבנו של ישעיהו) לסמל: שהמפלה לדמשק ולשומרון- תבוא מהר. המצודות: מילא את האיגרת באמרים שהיו מורים על מהירות בא זמן השלל מדמשק ומהירות בא הביזה משומרון.

ב. פסוקים ה-יא: תאור הפילוג בתוך יהודה ובנימין. המחלוקת היא בין חזקיהו וסיעתו, תופשי התורה, לבין שבנא וסיעתו שמאסו במלכותו הרוגעת של חזקיהו, וחפצו ברעש, בכוחניות, בצבא.. תאור ענשם מידה כנגד מידה.

ג. פסוקים יא-סוף הפרק: ישעיהו מחזק את חזקיהו: "צור תעודה" קשור את התורה שנקראת "תעודה" וחתום אותה בלב התלמידים כי תורה ורק תורה מגינה ומצילה!

כאן יש להרחיב ולהעמיק:

העמקת
רעיונות
השקפתיים

♦ הויכוח הנצחי... ונצחון המעטים על הרבים.

♦ אמונת חכמים מוחלטת.

♦ "זכור ימות עולם" ההשקפה הנכונה דרך ההסטוריה: אמונה בשכר ועונש, הנהגת ד' עם ברואיו,

"עץ חיים היא למחזיקים בה.."

לגבי הפילוג:

רקע הסטורי
הבנת המצב
המדיני והרוחני
במלכות יהודה

כשמציירים על הלוח את מפת א"י, מסמנים את כל שלבי גלות עשרת השבטים, כל הארץ דם ואש ותימרות עשן, חרב, רעב, דבר ושכול, בני ישראל גלו ואינם! מעבר להרי החושך! ונותרה רק ירושלים (שהרי ערי יהודה הבצורות נכבשו כבר אף הן) מובן גודל האיום ועומק הפחד!
והנה בתוך המעט שנשאר, סביב בית המקדש גם שם **פילוג!** ועוד, שבנא וסיעתו היו רבים יותר, וטענו: אחרי רבים להטות... ושבנא בתחילת דרכו היה תלמיד חכם...

ומחוץ-אימה! "אמר רב יהודה אמר רב: בא עליהם סנחריב בארבעים וחמישה אלף, כולם בני מלכים יושבים בקרונות של זהב ובשמונים אלף גבורים לבושי שריון, ושישים אלף אוחזי חרבות ומגן וצינה רצים לפניו, והשאר פרשים... אורך מחנהו ארבע מאות פרסה ורוחב מחנהו ארבעים פרסה..." (ילק"ש)

שבנא הסופר היה תלמיד חכם גדול (סנהדרין נו).

בעל הנאה היה, ודרש לפני שלש עשרה ריבוא בעוד שחזקיהו לפני אחד עשר ריבוא (ילק"ש).

ר' אליעזר אומר: כהן גדול היה... והיה נהנה מן הקרבנות ומבזה את הקרבנות. ר' יהודה אומר: אמרכל היה והיה נהנה מן ההקדשות ומבזה את שני אדוניו-חזקיהו וישעיהו (ילק"ש ישעיהו כב).

בשעה שרשבקה עמד על החומה והפחיד את עמ"י, וצר סנחריב על ירושלים, רצה שבנא להכנע ולפתוח את שערי החומה, שהרי פחד מסנחריב אשר לפי דרך הטבע אין שום סיכוי מולו... וכשראה שבנא שחזקיהו אינו מסכים, שהלא נהג עפ"י דברי הנביא, אסף שבנא רבים מן העם. העם נחלק לשנים-רובם הלכו עם שבנא וחלק קטן יותר עם חזקיהו. שבנא כתב על פתק: **"שבנא וסיעתו השלימו, חזקיהו וסיעתו לא השלימו"**. שבנא שיגר את הפתק עם חץ מחוץ לירושלים לעבר צבא סנחריב, ויצא מחוץ לחומה כדי להכנע לסנחריב. בא המלאך גבריאל וסגר את השער לפני מחנהו. אמר לו סנחריב: ואיפה סיעתך? אמר: חזה בהן! אמרו לו: אם כן, אתה שוחק עלינו! נקבואו בעקביו ותלאוהו בזנבי סוסיהם והיו מגדרים אותו על הקוצים ועל הברקנים... (ועוד בסנהדרין).

בגאותו חצב לו שבנא קבר בין קברי בית דוד, והנביא ניבא לו: "מה לך פה ומי לך פה כי חצבת לך פה קבר... הנה ד' מטלטלך טלטלת גבר". ופרחה בו צרעת והיה כבודו לקלון, לפי שרצה למרוד בחזקיהו ולבזות כבוד אדונו.

בפסוקים ה-יא

מתנבא ישעיהו על עונש שבנא וסיעתו מידה כנגד מידה. יען כי מאס העם הזה את מי השילוח ההולכים לאט, וחפצים במלכות התוססת של פקח בן רמליהו, לכן הקב"ה יעלה עליהם את מי הנהר העצומים והרבים, את מלך אשור ואת כל כבודו ועלה על כל אפיקיו... וחלף ביהודה, "שָׁטַף וְעָבַר עַד צְוֹאֲרֵי-עַד ירושלים.

"וְהָיָה מִטּוֹת כְּנָפָיו מְלֵא רֶחֶב אֲרָצָךְ עִמּוֹ קֵל" הוא שבט יהודה שהבטיחו הקב"ה להיות עמם בימי חזקיהו (רש"י).

"עצו עצה ותפֹר דְבָרוֹ דְבָרוֹ וְלֹא יָקוּם כִּי עֲמַנוּ קָל" (ישעיהו י)

לעורר
רגשי קדש
שיגעו לליבן

כמה ניתן ליצוק בשיעורים אלו לתוך הלבבות הפתוחים, להרעיף טל מחייה נפשות... הלא כבימים ההם כך בזמן הזה... כאן המקום לעצור מעט את שטף ההספק, ולייחד דברים מרגשים- **אשרי מי שעמלו בתורה** ועושה נחת רוח ליוצרו...

"עץ חיים היא למחזיקים בה..."!

בהמשך הפרק, עד סופו, מתאר הנביא את האור וההצלה לצדיקים- חזקיהו וסיעתו, מול הפורענות המרה לרשעים. ומה ישמור עלינו בנסיונות הגלות ובנפתוליה מול הפורשים מגדולי ישראל והנאבקים בלומדי התורה? "צור תעודה חתום תורה בלימודי"- תלמידך ויראי שמים הנקראים לימודי ד' (רש"י), וחיכיתי לה! המסתיר פניו... וקיויתי לו...

פסוקים כא כב: מתארים את מרורות גלות עשרת השבטים.

ופסוק כג: הפסוק האחרון בפרק ח, מונה את שלושת שלבי גלות עשרת השבטים:

- הראשון הוקל- זבולון ונפתלי "דרך הים"
- ראובן, גד וחצי מנשה "עבר הירדן".
- האחרון הכביד- יתר כל ארץ ישראל "גליל הגויים" (ארץ שכל הגויים מתאווים לה וסובבים בה).

הנבואות על העמים

יש ללמד פרקים אלו בסקירה קצרה ותמציתית (אם בשל קושי הפרק, או בשל בעית ההספק הלימודי) הפרקים נוגעים בנושא נבואות העמים. רצוי וחשוב להתייחס לפרקים אלו, תוך שימת לב לנקודות הבאות:

א. הלקחים והמסרים החינוכיים מתוך הנבואות על אומות העולם:

1. בסוס ההשקפה כי "הליכות עולם לו" (חבקוק ג').
2. התגשמותם של דברי הנביאים במהלך ההסטוריה, בחינת נבואת אמת.
3. ההחדרת ההשקפה כי אין ארוע באומות שאין לו קשר לעם ישראל, שהרי "ישראל באומות כלב באיברים" (ריה"ל).
4. מפלת הגויים תוכיח כי אין עוד לבטוח בהם:
"ולא יוסיף עוד ישראל להשען על מכהו ונשען על ה' באמת" (ישעיהו י כ)
"וידעו מצרים כי אני ה', יען היותם משענת קנה... לבית ישראל" (יחזקאל טו ו)
5. הכרה במציאות ההסטורית של "משגיא לגויים ויאבדם" (איוב יב כב).
6. הנבואות על מפלת הגויים מהוות מקור עידוד וחיזוק לעם ישראל בעת צרה, כדברי הנביא ירמיהו: "כל אוכליו יאשמו רעה תבוא עליהם".

ב. הסיבות למפלת הגויים:

כתשובה לשאלה מדוע נענשים הגויים, והרי הם שליחי ההשגחה להרע לעם ישראל, חשוב להתייחס לנקודות הבאות:

1. מעילה בשליחות:

- אשור (וכמוהו גויים אחרים) לא הכירו בכך שהם רק שבט אפו של ה'.
"הוי אשור שבט אפי... והוא לא כן ידמה ולבבו לא כן יחשב..." (ישעיהו י ה- יז)
"אני קצפתי מעט והם עזרו לרעה" (זכריה א טו)

2. גאותן של המלכויות העצומות גרמה למפלתן:

- מלכות בבל: "ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה... על... במתי עב, אדמה לעליון" (ישעיהו יג- יד)
מלכות מואב: "שמענו גאון מואב גאה מאד" (ישעיהו טז ו) "ונשמד מואב... כי על ה' הגדיל" (ירמיהו מח מב)

מלכות אדום: "תפלצתך השיא אותך... שוכני בחגוי הסלע תופשי

3. **כפיות טובה** כלפי עם ישראל, סיבה למפלת מואב, (עפ"י ישעיהו טז ז רש"י).

4. **יחס עוין ביותר לבני ישראל אחיהם:**

"כי חשפתי עשו, גיליתי מסתריו" (ירמיהו מט י רש"י)

"...על הסגירים גלות שלמה לאדום, ולא זכרו ברית אחים" (עמוס א ט)

"...על רדפו בחרב אחיו ושחת רחמיו..." (עמוס א יא עפ"י רש"י)

5. **פגיעה בעם ישראל היא פגיעה בהקב"ה:**

"נלכדה בבל כי בה' התגרית" (ירמיהו נ כד)

ג. תוך כדי עיון עיון בפרקים הדנים בעונשי הגויים תתחזק ההכרה כי חסנם ועוצמתם לא יעמדו להם, וכי

אין עצה ואין תבונה נגד ה'.

◀ התלמידות תלמדנה להקיש בין נפילתן של המלכויות (כגון בבל, אשור) לבין נפילת עמים וממלכות בהסטוריה. ומכאן האקטואליה בדברי הנביאים.

◀ קימת אפשרות למסור נושא זה במסגרת שיעור יהדות.

ה. גילוי מקורם של פסוקים ידועים

התלמידות תשמחנה לגלות פסוקים ידועים שמקורם דוקא בפרקים יג-מ להלן רשימת פסוקים ומקורם:

"משא דומה אלי קרא משעיר שמר מה מלילה שמר מה מליל" ישעיהו כא יא

"אמר שמר אתה בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו שבו אתיו" ישעיהו כא יב

"פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אַמְנִים" ישעיהו כו ב

בטחו בה' עדי עד כי בקה ה' צור עולמים ישעיהו כו ד

ה' בצר פקדון צקון לחש ישעיהו כו טז

לך עמי בא בחדרך וסגר דלתך דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבור יעבר זעם ישעיהו כו כ

הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל ישעיהו כז ו

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לֵה' בְּהַר

הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם יִשְׁעִיהוּ כז, יג

אֶת מִי יוֹרֵה דָעָה יִשְׁעִיהוּ כח ט

כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זְעִיר שָׁם זְעִיר שָׁם יִשְׁעִיהוּ כח י

אֲבָן בַּחֵן פִּנְתַּי קִרְתִּי מוֹסֵד יִשְׁעִיהוּ כח טז

כִּי קִצַּר הַמַּצֵּעַ מִהִשְׁתַּרַע יִשְׁעִיהוּ כח כ

וַיֹּאמֶר ה' יַעֲן כִּי נִגַּשׁ הָעַם הַזֶּה בְּפִיּוֹ וּבִשְׁפָתָיו כִּבְדוּנִי וְלִבּוֹ רַחֵק מִמֶּנִּי וְתָהִי יְרֵאתֶם אֹתִי מִצֹּת אֲנָשִׁים

מִלְמַדָּה יִשְׁעִיהוּ כט יג

לֵכֵן הִנְנִי יוֹסֵף לְהַפְלִיא אֶת הָעַם הַזֶּה הַפְּלֵא וְהַפְּלֵא וְאֲבָדָה חֲכָמַי וְבִינַי וְבָנָיו תִּסְתַּתֵּר יִשְׁעִיהוּ כט יד

וְנָתַן לְכֶם ה' לֶחֶם צָר וַיִּמִּים לְחֵץ יִשְׁעִיהוּ ל כ

וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרֵיךָ יִשְׁעִיהוּ ל כ

מֶלֶךְ בְּפִיּוֹ תִּחַזְּקֶנָה עֵינֶיךָ יִשְׁעִיהוּ לג יז

וּפְדוּנֵי ה' יִשְׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים שְׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׁיִגוּ וְנָסוּ יִגְוֹן וְאֲנַחָה יִשְׁעִיהוּ לה י

פרקים לו לז:

סנחריב שולח את רבשקה לחרף מערכות ישראל, תגובת חזקיהו ונבואת ישעיהו:

"ד' ילחם לכם ואתם תחרישון" פרקים אלו ילמדו על דרך הבקיאיות.

בצד הקניית הנלמד, נרגיש את המתיקות והגאות שבבקיאיות, שהלא בקיאיות זו נשענת ונשזרת עם

הנלמד בכתה ו', פרקים אלו ממש מקבילים לפרקים יט כו במלכים ב.

אלא בספר מלכים זה הוא **תאור המאורעות**, ובישעיהו- **הנבואה**

ההספק
נותן סיפוק
גם לתלמידה
וגם למורה

פרק לו

תמצית הפרק:

• בשנת 14 למלכות חזקיהו עלה סנחריב על כח ערי יהודה הבצורות.

• מלך אשור שולח את רבשקה לדבר עם העם, הוא נעמד בתעלת הברכה העליונה מסילת שדה כובס.

חזקיהו שולח שלושה מחשובי העם: אליקים בן חלקיהו, שבנא הסופר ויואח בן אסף.

• רבשקה מחרף מערכות ישראל:

ביסוס הלמידה
על
ידע קודם

הוא מכנה את מלכו: "המלך הגדול", ושואל את חזקיהו: על מי בטחת למרוד בי, על מצרים? והוא מכנה אותם: "משענת הקנה הרצוץ", ולועג- לא תצליחו להלחם באשור, מצבכם כ"כ קשה, שאם אתן לך אלפיים סוסים, לא תצליחו לתת לי בעבורם רוכבים, "ואיך תשיב את פני פחת אחד עבדי אדוני הקטנים.."- הפחות בעבדי סנחריב ממונה על אלפים..

• גדולי העם בקשו מרבשקה לדבר ארמית, משום שלא רצו שיפחיד את יהודה ובנימין, שירחם לפחות על משפחתו לפי שהוא מומר (רש"י). ורבשקה עונה: דוקא אדבר יהודית, כי לא רק אליכם שלחני אדוני, אלא אל כל עמי".

• ויקרא בקול גדול יהודית: "כה אמר המלך: אל ישיא לכם חזקיהו... ואל יבטח אתכם חזקיהו... כי כה אמר מלך אשור: עשו איתי ברכה, צאו אלי, ואיכלו איש גפנו ואיש תאנתו..." הכנעו למלך אשור והאמינו בו, ואם תעשו כן ותבואו אלי, ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם, ארץ דגן ותירוש...לחם וכרמים.. וכמו שלא הצליחו מלכי האומות להצילם, איה אלוקי ארפד וחמת...

• ויחרישו ולא ענו, כי מצות המלך היא לאמור: לא תענהו, ואז שבו אל חזקיהו קרועי בגדים.

פרק לז

תמצית הפרק:

למידה
בבקיאות

- תגובת חזקיהו: "ויקרע את בגדיו ויתכס בשק"
- חזקיהו שולח אל הנביא ישעיהו לאמור: "יום צרה ותוכחה.. היום הזה כי באו בנים עד המשבר וכח אין ללידה!"
- תגובת הנביא: "אל תירא.. אשר גידפו נערי מלך אשור.. הנני נותן בו רוח... ושב אל ארצו והפלתיו בחרב בארצו!"
- "זהו ששמע שמלך כוש יצא להלחם על ארץ אשור, בעוד שהיה מלך אשור בא", ואני נותן בו רוח שישוב לארצו להלחם עם מלך כוש.. ואחרי ששב ממלחמת אשור לירושלים וניגף מחנהו ע"י מלאך ושב לארצו לשם נפל בחרב. והקב"ה עשה כן כדי שיבוא עם אוצרות וחמדת העמים ויטלום ישראל, ועוד כדי שיראו כוש ומצרים נפלאות ד' אשר עשה לאוהביו, כי מלך אשור ניצח וכבש את כל הארצות, **ובירושלים ניגף בלא חרב וחנית!**... (הרד"ק)
- רבשקה חוזר אל סנחריב אשר עסוק במלחמה בבלבנה.
- רבשקה שולח אל ישעיהו לאמור שלא עזב אותם וממשיך בדבריו..
- "ויקח חזקיהו את הספרים מיד המלאכים ויקראו.. ויתפלל חזקיהו אל ד'.."
- "ד' צבקות אלוקי ישראל.. אתה הוא האלוקים לבדך לכל ממלכות הארץ.. אתה עשית את השמים.. הארץ, הטה ד' אזנל ושמע פקח ד' עיניך וראה ושמע את כל דברי סנחריב אשר שלח לחרף אלוקים חי, אמנם החריבו מלכי אשור את כל הארצות ואת ארצם, ונתון את אלוקיהם באש כי לא אלוקים המה כי אם מעשה ידי אדם עץ ואבן... ועתה ד' ... הושיענו מידו וידעו כל ממלכות הארץ כי אתה ד' לבדך.."
- ישעיהו שולח לחזקיהו להודיע על מפלת סנחריב, וזה לך האות- אכול השנה ספוח, ובשנה השנית שחיס (ספיחי ספיחין) ובשנה השלישית זרעו וקצרו, "ויספה פליטת בית יהודה הנשארה שורש למטה ועשה פרי למעלה"
- עונשו של סנחריב: ד' נתן בו רוח לחזור לארצו, ושם נהרג ע"י שני בניו וימלוך בנו תחתיו.
- חז"ל: "ויהי בלילה ההוא.. באותו לילה היה ליל חג הפסח, ואמרו ישראל שירה שנאמר: "השיר יהיה לכם בליל התקדש חג" ואותם מאה שמונים וחמישה אלף חללים, היו ראשי גייסות והיו קשורים כתרים בראשיהם ומכתם היתה שריפת נשמה וגוף חיים. במדרש אליהו זוטא: הצדיקים תחילתן מריבה וסופן שמחה, והרשעים תחילתן שמחה וסופן מריבה, פרעה התגאה: לי יאורי ואני עשיתיני, בסופו נאמר: מרכבות פרעה וחילו ירה בים, וכן סנחריב התרברב: מי בכל אלוקי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי... ובסופו מה הוא אומר? ויצא מלאך ד' ויך במחנה אשור, ובניו היכוהו בחרב.

פרקים מ- הסוף

שבע דנחמתא

לעורר
רגשי קדש

בשבע השבתות שבין תשעה באב לראש השנה, מפטירין שבע הפטרות מנביא ישעיהו, הנקראות "שבע דנחמתא", כדי לנחם את העם מן החורבן, ועוד כנגד שבע מיני נחמות הנזכרים במדרש, שהמשיל גלות ישראל בין האומות למלך שנשבה עם בניו וחתניו ועמו כולם ונשארה המלכה שכולה וגלמודה ימים ושנים, ואחר כך מבשרים אותה על חזרתם והיא מתנחמת. כך היא המלכה ירושלים וכו' שתתבשר במהרה בימינו על חירות השכינה וכנסת ישראל, והן ז' נחמות- החזרת הבנים, הבנות, החתנים, והכלות, ואחיה ואחיותיה וחזרת המלך הוא הקב"ה באחרונה עם כל העם (לבוש).

שבע הנחמות לפי סדר קריאתם:

א. הפטרת פרשת ואתחנן

פרק מ' א- כז "נחמו נחמו עמי"

ב. הפטרת פרשת עקב

פרק מט פסוק יד "ותאמר ציון עזבני ה'"

פרק נ' "אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה"

פרק נא א-ד "שמעו אלי רדפי צדק מבקשי ה'"

ג. הפטרת פרשת ראה

פרק נד יא "עניה סערה לא נחמה"

פרק נה א- ו "הוי כל צמא לכו למים"

ד. הפטרת פרשת שופטים

פרק נא יא "אנכי אנכי הוא מנחמכם"

פרק נב "עורי עורי לבשי עזר"

ה. הפטרת פרשת כי תצא

פרק נד א- יא "רני עקרה לא ילדה"

ו. הפטרת פרשת כי תבא

פרק ס "קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח"

ז. הפטרת פרשת נצבים

פרק סא י יא "שוש אשיש בה' תגל נפשי באלהי"

פרק סב "למען ציון לא אקשה ולמען ירושלים לא אשקוט"

פרק סג א- י "מי זה בא מאדום חמוץ בגדים"

ומה טעם שאומרים אותם בזה הסדר ואין אומרים אותם בסדר שהם כתובים בנביא?

בספר אבודרהם מביא מהמדרש על דרך צחות, כי תקנו לומר **בתחלת הפטרות** "נחמו נחמו עמי" כלומר שהקב"ה אמר לנביאים נחמו נחמו עמי,

ובשבת שניה משיבה כנסת ישראל "ותאמר ציון עזבני ה'" - כלומר איני מתפייסת מנחמת הנביאים, כי חפצים בנחמת הקב"ה בעצמו.

ובשבת שלישית אומרים "עניה סוערה לא נוחמה" כלומר הנביאים חוזרין ואומרים לפני הקדוש ברוך הוא הנה כנסת ישראל לא נתפייסה בתנחומין שלנו. וזהו עניה סוערה- רצה לומר כנסת ישראל העניה סוערת על הגלות ואומרת לא נוחמה.

בשבת רביעית חוזר הקדוש ברוך הוא ומשיב "אנכי אנכי הוא מנחמכם" - כלומר אני בעצמי מנחם אתכם. ולפיכך בשבת חמישית - את כנסייתי "רני עקרה לא ילדה".

ובשבת שישית אומר "קומי אורי כי בא אורך".

ובשבת שביעית משיבה כנסת ישראל "שוש אשיש בה" - כלומר עתה יש לי לשוב ולשמוח, תגל נפשי באלקי כי הלבישני בגדי ישע וגו' (לבוש)

הסברי מילים וענינים כפירוש של המילה או הביטוי

כאשר יש אפשרות, כדאי ומומלץ להסביר את המילים בצורה כזו שהתלמידות לא תצטרכנה לזכור את ההסברים כזכרון בעלמא, אלא מתוך הבנת המילים או הביטויים ע"פ דברי המפרשים.

דוגמאות:

1. "וְאִשִּׁיבָה יָדַי עָלֶיךָ וְאֶצְרֹף כִּבְרִי סִיגִיךָ וְאֶסְיְרָה כָּל בְּדִילֶיךָ" (ישעיהו א כה)

פרוש המילים
זכירה
מתוך הבנה

ש. מתי אנו משתמשים בפועל שבתי, אשוב, שב?

ת. כאשר האדם היה במקום זה, ועתה הוא חוזר.

הקב"ה משיב את ידו פעם אחר פעם על ישראל, כדברי מצודת דוד: "ואשיבה- להכותך מכה אחר מכה".

2. "מַה לָּכֶם תִּדְכָּאוּ עִמִּי וּפְנֵי עֲנִיִּים תִּטְחֲנוּ נְאֻם אֲדֹנָי ה' צְבָאוֹת" (ישעיהו ג טו)

ש. מה קורה לגרעיני חיטה שטוחנים אותם?

ת. הופכים לקמח דק.

כך אתם גרמתם לפני העניים להיות כחושות ודלות, ע"י הבזיון שביזיתם אותם בדיון, כדברי רש"י:

"תטחנו - תכתתו ותמעטו לבזות בדינם".

3. "וְהַגְלִיזוּנִים וְהַסְדִּינִים וְהַצְנִיפּוֹת וְהַרְדִּידִים" (ישעיהו ג כג)

ש. במה נראים פני האדם? במה הוא רואה את פניו?

ת. במראה.

והגליונים- לשון גלוי. מדוע? כדברי רש"י: והגליונים - הן המראות, על שם שמגלות צורות הפנים.

מצודת ציון: הגליונים - הם המראות על שם שפני האדם נגלה אליו כשרואה בו.

4. "וְאָנוּ וְאֶבְלָו פְּתַחֲיָהּ וְנִקְתָּהּ לְאֶרֶץ תִּשָּׁב" (ישעיהו ג כו)

ונקתה- לשון נקיון. כדברי הרד"ק: "ונקתה- תהיה נקיה מאנשיה מאין יושב בה"

וממילא, "ואבלו...לארץ תשב"

ש. מי יושב על רצפת החדר?

ת. אבל. מצודת ציון: מלשון אבלות. יהיו אבלים רבים.

5. "וְרָעוּ כְּבָשִׁים כְּדַבְּרָם וְחָרְבוּ מַחִים גְּרִים יֹאכְלוּ" (ישעיהו ה יז)

ש. איזו מילה אתן מוצאות במילה מחים?

ת. מח (מח עצם- השומן שבתוך העצם).

מחים- הרשעים המפוטמים שלהם מח עצמות רב (השמנים), כדברי מצודת ציון: "**מחים** - רשעים השמנים בעלי המח" כלומר, בתי החרבות של הרשעים "**גרים יאכלו**" יקבלום הצדיקים שמרגישים את עצמם גרים בעולם הזה. כדברי מצודת דוד: "יאכלו הצדיקים שהמה עתה כגרים מול הרשעים".

6. "רָעוּ עַמִּים וְחָתוּ וְהָאֲזִינוּ כָּל מְרַחֵקֵי אֶרֶץ הַתְּאָזְרוּ וְחָתוּ הַתְּאָזְרוּ וְחָתוּ" (ישעיהו פרק ח ט)

ש. איזו מילה מסתתרת במילה רעו?

ת. רע (חבר).

התחברו עמים ביניכם, כדברי רש"י: "**רעו עמים**- לשון רעהו רעך, התחברו יחד אוכלוסי סנחריב"

"**וְחָתוּ וְהָאֲזִינוּ...הַתְּאָזְרוּ וְחָתוּ הַתְּאָזְרוּ וְחָתוּ**"

ש. היכן הזכרנו מילה דומה?

ת. "וּבְעֹד שָׁשִׁים וְחִמֵּשׁ שָׁנָה יַחַת אֶפְרַיִם מֵעַם" (ישעיהו ח ז) מצודת ציון: "יחת – ישבר"

אם כן משמעות המילה יחתו- ישברו.

"**הַתְּאָזְרוּ וְחָתוּ הַתְּאָזְרוּ וְחָתוּ**"

ש. מה פרוש המילים אזר אומץ?

ת. התחזק.

אף כאן התחזקו, ותשברו, כדברי מצודת דוד: "**התאזרו**- התחזקו במלחמה ובסוף תשברו"

7. "לֹא תִאמְרוּן קֶשֶׁר לְכָל אֲשֶׁר יֹאמֵר הָעַם הַזֶּה קֶשֶׁר וְאֵת מוֹרְאוֹ לֹא תִירְאוּ וְלֹא תַעֲרִיצוּ" (ישעיהו ח יב)

ש. כיצד בלשונו ניתן להסביר את המילה קשר?

ת. יש למילה זו שתי משמעויות א. קשר של התחברות ב. מרד. שתי המשמעויות באות לידי ביטוי בפסוק זה.

"וְאֵת מוֹרְאוֹ לֹא תִירְאוּ וְלֹא תַעֲרִיצוּ" (ישעיהו ח יב)

כאשר אומרים שפלוני מעריך את פלמוני- מהי הכוונה? הוא מכבדו ואוהבו מאד.

כיצד יודעים זאת? על ידי שמדבר עליו רבות.

ולא תעריצו- אפילו בפיכם אל תדברו עליו ואל תתנו לו את החוזק, כדברי מצודת דוד: **ולא תתנו לו בפה העריצות והחוזק** לומר עליו שהוא חזק ביותר.

8. "וְהֶאֱחָרֹן הַכְּבִיד דָּרָה הַיָּם עֵבֶר הַיַּרְדֵּן גְּלִיל הַגּוֹיִם" (ישעיהו ח כג)

האחרון הכביד- הגלות השלישית תהא הקשה מכולן. מדוע הגלות הזו היתה הקשה מכולן?

ש. כיצד אפשר להשתמש בשורש כ.ב.ד. במשמעות נוספת?

ת. לכבד, לכבד את הבית פרוש טאטוא, כדברי רש"י: **הכביד**- טיאט את הכל כמכבד את הבית.

כלומר שטאטא את עשרת השבטים.

9. "וַיִּמָּה תַעֲשֶׂה לְיוֹם פְּקֻדָּה...עַל מִי תִּנּוֹסוּ לַעֲזָרָה וְאַנְהָ תַעֲזְבוּ כְבוֹדְכֶם" (ישעיהו י ג)

ש. מהו פקדון?

ת. משכון **המזכיר** להחזיר את החוב.

יום פקודה- הוא היום שהקב"ה יזכור את עונותיכם, כדברי מצודת דוד: בעת יפקוד עליכם העון הזה.

כלומר יפרע את החוב מכם ויענישכם על חטאכם.

"וְאַנְהָ תַעֲזְבוּ כְבוֹדְכֶם"

ש. אילו דברים גורמים שבני אדם יכבדו אנשים מסוימים?

ת. בגדיהם וכספם, כדברי מצודת ציון: **כבודכם**- כן יקרא העושר.

כשתלכו לגלות למי תשאירו את ההון שהגיע לכם בגזלה, כדברי מצודת דוד: **ואנה תעזבו**- כשתלכו

בגולה איה תעזבו ההון אשר אספתם בגזל הלא לא ישאר לא בן ולא בת.

10. "לִכְן יִשְׁלַח הָאֱדוֹן ה' צְבָאוֹת בְּמִשְׁמַנֵּי רָחוֹן וְתַחַת כְּבוֹדוֹ יִקַּד יִקַּד כִּיקוּד אִשׁ" (ישעיהו י טז)

ש. היכן הזכרנו פרוש למילה כבוד- ומהם הגורמים שבני אדם יכבדו אנשים מסוימים?

ת. העושר "וְאַנְהָ תַעֲזְבוּ כְבוֹדְכֶם" (ישעיהו י ג)

והגורם הנוסף המכבד את האדם מוזכר בפסוק זה- **הבגדים**, כדברי מצודת דוד: ותחת **כבודו** - תחת

בגדיהם יהיו נשרפין, **הבגדים הם מכבדים את האדם**. כל אנשיו (של סנחריב) ימותו על ידי המלאך המכה

בהם כאלו נשרפו באש, וכן נאמר בו והיתה לשרפה מאכולת אש (לעיל ט) רש"י.

משמעות

המילים

11. "וְנִקְףָּ סִבְכֵי הַיַּעַר בְּבִרְזֵל וְהִלְבְּנוֹן בְּאֲדִיר יְפוֹל" (ישעיהו י לד)

ש. היכן מצאנו מילה בפרקים קודמים – ששורשה זהה לנקף?

ת. וְתַחַת חֲגוּרָה נִקְפָּה (ישעיהו ג כד)

ש. מהו נקפה?

ת. שבירה, כדברי מצודות דוד: **נקפה** - ענין שבירה ורציצה.

אף כאן הקב"ה ישבור ויכרות, כדברי מצודת דוד: **ונקף** - הענפים המסובכים זה בזה **יוכרתו** בברזל, רצה לומר חילו הרב יומתו על ידי המלאך.

12. "וְשִׁעֲשַׁע יוֹנֵק עַל חֲרָפְתָּן וְעַל מְאוּרַת צְפֹעוֹנֵי גְמוּל יְדוּ הַדָּה" (ישעיהו יא ח)

הנחש כשהוא בחורו והוא מקום חשך וגלגל עינו מאיר, **גמול** - שאף הגמול (תינוק גדול) שיש בו דעת לא יירא (המלבי"ם). רואה את האורה מבחוץ וסבור אבן מאירה היא או זכוכית ומושיט ידו לקחת אותו הדבר שסבור נוגע בצפועוני ולא יזיקנו הצפועוני (רד"ק).

"גְמוּל יְדוּ הַדָּה"

ש. איזו מילה מסתרת במילה הדה?

ת. לשון הד.

ש. מהו הד?

ת. קול חוזר, כדברי המלבי"ם: **הדה** - הענין הד הרים שהוא החזרת קול ההד, ופה החזרת היד פעם אחר פעם.

13. "מִי מִדֵּד בְּשַׁעֲלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בְּזָרְתָּ תִּכְנֶן וְכָל בְּשָׁלֵשׁ עֶפְרַיִם הָאָרֶץ" (ישעיהו מ יב)

ש. מתי אנו משתמשים במילה שלישי?

ת. דמעות שלישי.

ש. מה רוצים לומר בזה?

ת. כמות מרובה של דמעות, כדברי מצודת ציון: **בשליש** - שם מדה גדולה וכן ותשקמו בדמעות שלישי (תהלים פ). מצודת ציון:

וכל - ענין מדידה, (כמו: וימודו בעומר (שמות טז) תרגום אנקלוס וכלו)

וכל בשליש - האם יש מי שמדד בשליש - בכמות גדולה עד מאד את עפר הארץ? אין אדם שיכול לעשות זאת!

14. "הַיִּשָּׁב עַל חוּג הָאָרֶץ וַיִּשְׁבֶּיָהּ כְּחֻגְבֵי הַנוֹטָה כַּדֶּק שְׁמַיִם וַיִּמְתַּחֵם כְּאֵהֶל לְשֶׁבֶת" (ישעיהו מ כב)

ש. איזה מילה מסתרת במילה חוג?

ת. חג- מלשון חג מעגל במחוגה, כדברי מצודת ציון: **חוג הארץ**- כן יקראו השמים והוא מושאל מעגול הנעשה במחוגה שמעמידים אחד מרגלי המחוגה במקום אחד ובהשני מקיף מסביב.

מצודת דוד: הַיִּשָּׁב עַל חוּג הָאָרֶץ- הקב"ה יושב על השמים המסבבים את הארץ, ויושבי הארץ המה בעיניו **כחגבים** ואחז במשל מדרך האדם היושב ממעל שכל מה שמתחת לו נדמה בעיניו לקטן.

15. "יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִים יִרְדּוּ יִתֵּן כְּעֶפֶר חֲרָבוֹ כְּקֶשֶׁת נֶדָף קִשְׁתּוֹ" (ישעיהו מא ב)

ש. מה פרוש המילה רדה, רדה בו בפרך?

ת. שלט בו בפרך, כדברי מצודת ציון: **ירד**- ענין שלטנות.

מצודת דוד: **ומלכים ירד**- השליטו במלכים, הקב"ה נתן לאברהם אבינו גוים הם כדרלעמר והמלכים אשר אתו.

16. "רְאוּ אֵימִים וַיִּרְאוּ קְצוֹת הָאָרֶץ יִחַרְדוּ קָרְבוֹ וַיֵּאֲתִיּוּ" (ישעיהו מא ה)

ש. היכן מוזכרות מילים הדומות למילה יאתיון?

ת. "אתא בקר וגם לילה" (ישעיהו כא) "ויאתיו כל לעבדך"

ש. מה משמעות המילה אתא ויאתיון?

ת. בא, כדברי מצודת ציון: **ויאתיון**- ענין ביאה.

מצודת דוד: **קרבו ויאתיון**- קרבו ובאו לפני אברהם לשאול ממנו מתנת חנם ולא באו במלחמה.

17. "וַיִּחַזַק חֲרָשׁ אֶת צִרְף מַחְלִיק פְּטִישׁ אֶת הוֹלֵם פְּעַם" (ישעיהו מא ז)

ש. כאשר אדם מנסה לתאר רגשות פחד, בהלה, באיזה ביטוי משתמש?

ת. ליבו פעם בחזקה.

ש. מה פרוש המילה פעם?

ת. דפק.

אף כאן הצורף הולם, פועם, מכה, כדברי מצודת ציון: **הולם פעם**- שניהם ענין הכאה וכפל המלה בשמות נרדפים ויורה על חוזק ההכאה.

18. "אל תירא כי עמך אני אל תשתע כי אני אלהיך" (ישעיהו מא י)

אל תשתע- אל תפנה (כמו אל קין ואל מנחתו לא שעה) כדברי מצודת ציון: **תשתע**- ענין הפנה והסרה כמו "ועיניו השע" (ישעיהו ו)

19. "הן יבשו ויכלמו כל הנחרים בה יהיו כאין ויאבדו אנשי ריבך" (ישעיהו מא יא)

ש. איזה מילה מסתרת במילה נחרים?

ת. חרם, כדברי המלבי"ם: **הנחרים**- המחזיקים אותך כדבר חרם, ונמנעים מלהתקרב אליך.

20. "הגידו האתיות לאחור ונדעה כי אלהים אתם" (ישעיהו מא כג)

מצודת ציון: **האתיות**- הבאות, כמו אתא בוקר (בא הבוקר). **לאחור**- מלשון אחרון, כלומר אמרו לנו את הבאות באחרית הימים.

21. "העירותי מצפון ויאת ממזרח שמש" (ישעיהו מא כה)

מצודת ציון: **העירותי**- מלשון התעוררות. **ויאת**- ענין ביאה.

העיר את נבוכדנצר מצפון לבוא על ירושלים להשחיתה, ואחרי זה **ויאת**- יבוא כורש **ממזרח** ויקרא בשמי להאמין בי.

22. "אדני ה' נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעף דבר יעיר בבקר" (ישעיהו נ ד)

ש. איזו מילה מסתרת במילה זו?

ת. עת. מצודת ציון: **לעות**- מלשון עת וזמן.

מצודת דוד : ישעיהו אומר ה' שלחני לנבאות ונתן לי לשון צח הראוי ללמד.

לדעת **לעות**- להשיג ללמד לפי **העת והזמן** את התאב לשמוע דבר ה' כאדם העיף התאב למים.

23. "הן פלכם קדחי אש מאזרי זיקות לכו באור אשכם ובזיקות בערתם" (ישעיהו נ יא)

ש. באיזו לשון משתמשים כדי לתאר אש בצורות שונות?

ת. זיקוקים. מצודת ציון: **זיקות**- ניצוצות האש.

בחטאיכם הנכם מחזקים את אש חמתו של הקב"ה.

24. "וְשִׁמְתִי כְדָכַד שְׁמִשְׁתִּיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאֲבָנֵי אֶקְדָּח וְכָל גְּבוּלְךָ לְאֲבָנֵי חֶפְצֶיךָ" (ישעיהו נד יב)

ש. מדוע נקראת שמשה בשם זה, איזו מילה מסתתרת בה?

ת. שמש.

מצודת דוד: ושמתי כדכד **שמשת**יך- מחיצות החלונות שהשמש זורחת דרך בהם, אשימם מאבן כדכד הבהיר ביותר.

וְשַׁעֲרֶיךָ לְאֲבָנֵי אֶקְדָּח

ש. איזו משמעות יש לשורש ק.ד.ח.?

ת. קדיחה, כדברי רש"י: לאבני **אקדח**- הם מין אבנים טובות בוערות כלפיד. ויש פותרין לשון מקדח אבנים גדולות שכל חלל הפתח **קדוח** בתוכו והמזוזות והמפתן והסף כולן מתוך האבן הם.

25. "שְׁתִּים הִנֵּה קָרָאתִיךָ מִי יָנוּד לְךָ הַשּׁוֹד וְהַשֶּׁבֶר וְהָרַעַב וְהַחֶרֶב מִי אֶנְחַמָּךְ" (ישעיהו נא יט)

מצודת דוד: שתיים - צרה כפולה קרה לך. מה הם השתיים? השוד והשבֵר.

לכאורה יש בפסוק שתי צרות נוספות- הרעב והחרב, אלא:

ש. כאשר רוצים לומר על אדם שאין מי שתומך בו- והוא הגיע עד פת לחם, באיזה ביטוי משתמשים?

ת. **נשבר** מטה לחמו. כדברי מצודת דוד: כי השבר הוא הרעב.

השוד הוא החרב, כדברי מצודת דוד: **והחרב**- הוא פרוש על השוד. כיון שכאשר באים הגיסות הם גם שודדים את רכוש הנרצחים, כדברי מצודת דוד: השוד הוא שדידת גייסות הבאים בחרב במלחמה.

אם כן **שבר**- הרי זה **רעב**, ו**שוד**- הרי זה **חרב**.

נספח

מלכי יהודה בזמן הנביא ישעיהו

ארבעה המלכים הללו, קיפח ישעיהו בימיו

(רש"י א' א')

מלכי יהודה: עוזיה, יותם, אחז, חזקיהו

הסבר תקופת מלכותם

ע"פ ספר מלכים, ספר דברי הימים ומפרשיהם

עוזיהו מלך יהודה מלך 52 שנה

דברי הימים ב פרק כו	מלכים ב פרק טו
<p>(ה) וַיְהִי לְדָרֶשׁ אֱלֹקִים בַּיּוֹם זָכְרִיהוּ הַמִּבִּין בְּרֵאת הָאֱלֹקִים וּבַיּוֹם דָּרְשׁוּ אֶת ה' הַצְּלִיחוּ הָאֱלֹקִים</p> <p>בַּיּוֹם זָכְרִיהוּ-זֶה עֲזִיהוּ, וג' שמות נקראו לו עזיהו זכריהו עזריהו (רש"י).</p> <p>זכריה נביא היה מבין המראות- פ"י שהיה נביא (רד"ק) ובדור שנמצא איש כזה היה העת לדרוש אלקים ממנו, ובימים שדרשו את ה' הצליחו (מלבי"ם).</p> <p>(ו-ז) וַיִּלְחֶם בַּפְּלִשְׁתִּים... וַיִּבְנֶה עָרִים בְּאֶשְׁדּוֹד וּבַפְּלִשְׁתִּים</p> <p>ענתה יתחיל לספר הצלותיו, של עזריהו נגד האויב החיצון, ויצא וילחם בפלשתים. וכבש ערים בצורות, וגם החזיק במדינה ובנה שם ערים כאדם העושה בשלו.</p> <p>ובדרך הטבע היה קשה לנצחם רק שה' עזרו למעלה מדרך הטבע.</p> <p>עד שנפל פחדו על כל הארצות והעמונים נתנו לו מנחה, ושמו הלך עד למצרים, כי החזיק בכל הארצות עד למעלה מגבולו, עד שיצא לו שם לתהלה ולתפארת.</p> <p>ויעש בירושלים- חוץ מזה היה חכם גדול בחכמת החשבון והמעכאניק שע"י מלאכת מחשבת יגיעו משאות כבודות ויורו אותם בכח קל במרחק רב, וע"י זה יזרקו אבני בליסטראות מעל החומה, וזה העוזר מאד במלחמה כנודע, וערך מערכות כאלה על המגדלות לירות משם על האויב,</p> <p>וַיֵּצֵא שְׁמוֹ עַד לְמִרְחֹק כִּי הַפְּלִיא לְהַעֲזֹר עַד כִּי תִזְקַק ובזה יצא שמו עד למרחוק כי בזה הפליא להעזר ע"י תחבולות מלחמה חדשים לא ידעום מלפנים (מלבי"ם).</p> <p>(י) כִּי-אֶהָב אֲדַמָּה הָיָה</p> <p>שהיה מלך והפקיר עצמו לאדמה ולא נזקק לתורה. יום אחד נזקק לבית הועד אמר להם במה אתם עוסקין? אמרו לו ב"הזר הקרב יומת". אמר להם עוזיה הקב"ה הוא מלך ואני מלך נאה למלך להקטיר למלך (תשב"פ).</p> <p>(יז) וּכְחֻזְקָתוֹ גָּבַהּ לְבוֹ וַיַּמְעַל בֵּה'... וַיָּבֵא אֶל הַיִּכָּל ה' לְהַקְטִיר עַל מִזְבֵּחַ הַקְּטָרֶת</p> <p>יש מי שפירש שהטעם שרצה להקטיר משום שהקטורת מעשרת והוא היה לו חיל ועבודה רבה והיה צריך להון רב דבר יום ביומו, וסבר כיון שהוא מלך הותר לו כי המלך גדול מכהן גדול (מלבי"ם).</p> <p>(כ) וַהֲצַרְעַת זָרְחָה בְּמַצְחוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים בְּבֵית ה' מֵעַל לְמִזְבֵּחַ הַקְּטָרֶת</p> <p>זרחה הצרעת במצחו לסימן על רוע מחשבותיו, שבקעה הטומאה דרך המצח (מלבי"ם).</p> <p>והלא דברים ק"ו, ומה עוזיהו המלך שלא נתכוון לגדולה בשביל כבוד עצמו אלא בשביל כבוד קונו כך נענש (ילקוט שמעוני).</p>	<p>(א) בַּשָּׁנָה עָשָׂרִים וְשִׁבְעֵים שָׁנָה לְיִרְבְּעָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ</p> <p>עֲזַרְיָה בֶן-אֲמִצְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה</p> <p>(ב) בֶּן שֵׁשׁ עָשָׂר שָׁנָה הָיָה בְּמֶלְכּוֹ וַחֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ יְכִלְיָהוּ מִירוּשָׁלַם</p> <p>(ג) וַיַּעַשׂ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי ה' כְּכָל אֲשֶׁר-עָשָׂה אֲמִצְיָהוּ אָבִיו</p> <p>(ה) וַיִּנָּגַע ה' אֶת-הַמֶּלֶךְ וַיְהִי מִצְרַע עַד-יוֹם מוֹתוֹ וַיָּשָׁב בְּבֵית הַחֲפְּסִית וַיּוֹתֵם בֶּן-הַמֶּלֶךְ עַל-הַבַּיִת שִׁפְט אֶת-עַם הָאָרֶץ</p>

יותם מלך יהודה מלך 16 שנה

מלכים ב פרק טו

דברי הימים ב פרק כז

(ב) וַיַּעַשׂ הַיִּשָּׂר בְּעֵינֵי ה' כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה עֲזִיָּהוּ אָבִיו

הטובות שעשה אביו. וזהו שאמר רבי שמעון בן יוחאי במסכת סוכה אלמלא יהי אברהם אבינו מקבל עליו כל עונות הדורות עד לו אני הייתי מקבל עלי חטאי הדורות מאברהם עד לי ואם היה יותם בן עזיהו עמי היינו מקבלין עלינו מאברהם ועד סוף הדורות, שבכל המלכים שלפניו ולאחריו מצינו בהם חטא חוץ מיותם (רש"י).

רק לא בא אל היכל ה'

כלומר בזה הדבר לא עשה כעזיהו אביו שבא אל היכל ה' להקטיר, או פירשו רק לא בא אל היכל ה' - בעבור שנכשל בו עזיהו אביו לא רצה להכנס שם להתפלל ולהקריב קרבנותיו והיה מקריב בבמות (רד"ק).

ועוד העם משחיתים

ר"ל עם כי יותם היה צדיק גמור עם כל זאת היו העם משחיתים דרכיהם ולא למדו מדרכיו (מצודת דוד).

(ו) וַיִּתְחַזַּק יוֹתָם כִּי הָכִין דְּרָכָיו לִפְנֵי ה' אֱלֹהָיו

מגיד הכתוב שהיה יותם המלך הולך וחזק ומוסיף לכוון דרכיו לפני ה', כלומר בלי שום פניה ושום כוונה אחרת כי אם כל דרכיו לפני ה' היודע מחשבות ובוחן לבות (חומת אנך).

(לב) בַּשָּׁנָה שְׁתַּיִם לָפָקַח בֶּן רְמַלְיָהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל

מֶלֶךְ יוֹתָם בֶּן עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה

(לג) בֶּן עֶשְׂרִים וְחֲמִשׁ שָׁנָה הָיָה בְּמָלְכוֹ וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמוֹ יְרוּשָׁא בֵּת-צְדָוָק

(לד) וַיַּעַשׂ הַיִּשָּׂר בְּעֵינֵי ה' כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה עֲזִיָּהוּ אָבִיו עָשָׂה:

(לה) רַק הַבָּמוֹת לֹא סָרוּ עוֹד הָעָם מִזְבְּחִים וּמִקְטָרִים בַּבָּמוֹת הוּא בָּנָה אֶת שַׁעַר בֵּית ה' הָעֶלְיוֹן

(כט) בַּיָּמֵי פָּקַח מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בָּא תַגְלַת פְּלֶאֶסָר

מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיִּקַּח אֶת עֵינָן וְאֶת אֲבָל בֵּית מַעֲכָה וְאֶת יְנוּחַ וְאֶת קַדְשׁ וְאֶת חִצּוֹר וְאֶת הַגְּלָעַד וְאֶת הַגְּלִילָה כֹּל אֶרֶץ נַפְתָּלִי וַיְגַלֵּם אֲשׁוּרָה בַּיָּמִיו שֶׁל יוֹתָם מֶלֶךְ יְהוּדָה הִיטָה גְלוֹת רֵאשׁוֹנָה שֶׁל מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל.

(לז) בַּיָּמִים הֵהֵם הַחַל ה' לְהַשְׁלִים בְּיְהוּדָה רְצִין

מֶלֶךְ אַרְם וְאֶת פָּקַח בֶּן רְמַלְיָהוּ

(לח) וַיִּשְׁכַּב יוֹתָם עִם אָבִיתָיו וַיִּקְבֹּר עִם אָבִיתָיו בְּעִיר דָּוִד אָבִיו וַיִּמְלֶךְ אַחַז בְּנוֹ תַחְתָּיו

מלכות אחז

ישעיהו הנביא ניבא בימיהם של המלכים עוזיהו, יותם, אחז, וחזקיהו.

מבין מלכים אלו רק על אחז מפורש שחטא מאד

ובימיו שפטו השופטים שלא בצדק,

הנשים ביהודה לא נהגו בצניעות,

וכן רק בימיו של אחז היו צרות נוראות.

במקרא מפורש שאחז מלך יהודה היה רשע, ועבד הרבה עבודה זרה,

ואף בעת שנלחמו בו ארם החזיק במריו ועבד את אלוהי דמשק בירת ארם.

עשה במות לכל עבודה זרה בכל עיר ועיר ובכל פינה בירושלים,

העביר את בנו באש, השבית את העבודה בבית ה' וסגר את בית ה',

על כל זאת ועוד מוכיח ישעיהו בנבואותיו.

בימי אחז סבלו יהודה צרות נוראות שלא היו מאז יציאת מצרים.

מלך ארם הכה ביהודה ואף לקח שבי גדול לדמשק.

פקח בן רמליהו מלך ישראל הרג ביהודה 120,000 איש ביום אחד,

והרג גם גבורים וחשובים.

האדומים גם הם הכו ביהודה ושבנו שבי,

ופלשתים לכדו ערים רבות.

אחז מלך יהודה מלך 16 שנה

מלכים ב פרק טז

(א) מֶלֶךְ אַחַז בֶּן יוֹתָם מֶלֶךְ יְהוּדָה

(ב) וְלֹא עָשָׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹקָיו כְּדָוִד אָבִיו:

(ג) וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וְגַם אֶת בְּנוֹ הָעֶבֶיר בָּאֵשׁ

ואפילו את חזקיהו בנו מסר ביד הכומרים לשרפו לעבודת אלילים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל לולי ה' עמו שמשחתו אמו בדם סלמאנדרא ולא נשרף, והן אמת שעל קושי זה היה אפשר לומר, כי סיפר הכתוב איך נמשך מרעה אל רעה בהדרגה עד כלה רעה, כי בתחלה לא היתה רשעתו כי אם שלא עשה הישר בעיני ה' אלקיו כדוד אביו (אלשיר).

(ד) וַיִּזְבַּח וַיִּקְטֹר בַּבָּמֹת וְעַל הַגְּבָעוֹת וַתַּחַת כָּל עֵץ

רֵעִין

(ה) אֵז וְעֵלָה רָצִין מֶלֶךְ אַרְם וַפְקַח בֶּן רְמִלְיָהוּ מֶלֶךְ

יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה וַיִּצְרוּ עַל אַחַז וְלֹא יָכְלוּ

לְהַלְחֵם

העלימו פה (בספר מלכים) כל הרעה אשר עשו וכל אשר בא אל העם והשמיטו, ואפשר כי בספר זה חשו על הכבוד אשר לו פנים ואחור, יותם מקדם וחזקיה מאחור, אך בדברי הימים אינו משמיט כי על כן נקרא דברי הימים (אלשיר).

ישעיהו ז ו

נִעְלָה בְּיְהוּדָה וַנְקִיצָנָה וַנְבָקְעָנָה

אֲלֵינוּ וַנְמַלִּיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן

טְבָאֵל

שלא יהיה לו זכות אבות שיקשה

להסירו אחרי כן (אלשיר).

דברי הימים ב פרק כח

התוכנית הרעה של מלך ארם ומלך ישראל נוצרה עוד בימי יותם אולם הוציאוה לפועל רק בימי אחז.

הצלחת פקח מלך ישראל להתקשר עם רצין מלך ארם היא אשר גרמה שאחז, אשר בתחילה לא היה כל כך רע, ימרוד בתורת ה' מתוך הנחה שבלכתו בדרך הגויים תהיה דרכו צלחה כמותם (דעת סופרים).

(ה) וַיִּתְּנֵהוּ ה' אֱלֹקָיו בְּיַד מֶלֶךְ אַרְם וַיִּכּוּ בוֹ וַיָּשָׁבוּ מִמֶּנּוּ

שְׁבִיָּה גְדוֹלָה וַיָּבִיאוּ דַמְשֶׁק וְגַם בְּיַד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל נָתַן וַיָּה

בוּ מַכָּה גְדוֹלָה

הגם שלא יכלו לכבוש את ירושלים עשו הרג ואבדון בשאר ערי יהודה, וזה הנזכר פה (מלבי"ם).

(ו) וַיַּהַרְג פְּקַח בֶּן רְמִלְיָהוּ בְּיְהוּדָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֲלָף

בַּיּוֹם אֶחָד הַכֹּל בְּנֵי חַיִל בְּעֶזְבָם אֶת ה' אֱלֹקֵי אֲבוֹתָם

(ז) וַיַּהַרְג זְכָרֵי גְבוּר אֲפָרַיִם אֶת מַעֲשִׂיהוּ בֶן הַמֶּלֶךְ וְאֶת

עֲזַרְיָהוּ נְגִיד הַכְּהֵן וְאֶת אֶלְקָנָה מִשְׁנֵה הַמֶּלֶךְ

(ח) וַיָּשָׁבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲחִיהֶם מֵאֲתָיִם אֶלֶף נָשִׁים בָּנִים

וּבָנוֹת וְגַם שָׁלַל רַב בְּזָזוּ מֵהֶם וַיָּבִיאוּ אֶת הַשָּׁלַל לְשִׁמְרוֹן

בני יהודה לא הצליחו לעצור את הצבא החזק של שתי הממלכות, ושני המלכים הכו בהם באכזריות רבה כדי לדכאם עד הסוף.

(ט) וַשָּׁם הָיָה נְבִיא לַה' עֲדָד שְׁמוֹ וַיֵּצֵא לִפְנֵי הַצָּבָא הַבָּא

לְשִׁמְרוֹן וַיֹּאמֶר לָהֶם הִנֵּה בַחֲמַת ה' אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵיכֶם עַל

יְהוּדָה וַתִּדְבְּרֶם וַתַּהַרְגוּ בָם בְּזַעַף עַד לְשָׁמַיִם הִגִּיעַ

בַחֲמַת ה' - בעבור שבערה חמת ה' על יהודה לזה נתנם

בידכם ולא בעבור זכותכם (מצודות דוד).

המשך מלכות אחז מלך יהודה

ה' רחם על שארית יהודה לאחר שהיאוש הגיע לשיאו, ושלח את ישעיהו לנחם אותם, והודיע כי סוף אנשי אפרים האכזרים קרוב, וארצם תישאר בידי אנשי יהודה (דעת סופרים).

ישעיהו פרק ז

(ג) וַיֹּאמֶר ה' אֵל יִשְׁעִיָּהוּ צֵא נָא לְקִרְאֵת אַחֲז וּשְׂאֵר יְשׁוּבֵי בְּנֵי
(ד) וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו הֲשִׁמְרִי וְהִשְׁקֵט אֶל תִּירָא וּלְבַבְךָ אֶל יִרְךָ מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוּדִים הָעֹשְׂנִים הָאֵלֶּה בְּחָרֵי אֶף
רְצִין וְאָרֶם וּבְן רְמִלְיָהוּ
הַשְׁמֵר מַעֲשׂוֹת שׁוֹם דְּבַר, כַּעֲנִין שְׁלֹחַ שׁוֹחַד אוֹ הַשְׁכִּיר עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ וְרוֹב עַם, רַק הַשְׁקֵט בְּבֵיתְךָ (אֲלֹשִׁיר). וְהִשְׁקֵט.
בְּרוּחַךְ, אֶל תִּירָא מִן הָאוּיִב, וּלְבַבְךָ אֶל יִרְךָ מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוּדִים. הַמְשִׁיל מַחְנֵה אָרֶם וּמַחְנֵה אֲפֵרַיִם לְשֵׁנֵי זַנְבוֹת
אוּדִים עֹשְׂנִים ר"ל אֵינָם עֵץ חֶזֶק רַק אוֹד אֲשֶׁר שְׁנֵי קִצּוֹתָיו אֲכָלָה הָאֵשׁ (מִלְבִּי"ם).

(יא) שָׁאֵל לָךְ אוֹת מַעַם ה' אֱלֹהֶיךָ הַעֲמֵק שְׁאֵלָה אוֹ הַגְּבֵה לְמַעַלָּה

(יב) וַיֹּאמֶר אַחֲז לֹא אֶשְׂאֵל וְלֹא אֶנְסֶה אֶת ה'

שָׁאֵל לָךְ אוֹת. יַעַן רָאָה בּוֹ שְׂאִינוֹ מֵאֲמִין, הַעֲמֵק שְׂאֵלָה- שָׁאֵל לָךְ אוֹת בַּעֲמֵק, שִׁישְׁנָה דְבַר מִן הַיְסוּדוֹת, אוֹ הַגְּבֵה
לְמַעַלָּה- שִׁיעֵשָׂה לָךְ אוֹת בְּשָׁמַיִם, כַּהַעֲמַדַת הַשֶּׁמֶשׁ וְכַדוּמָה, כִּי הַמְבַקֵּשׁ אוֹת, יִהְיֶה אוֹ לְצַרְכּוֹ כַּדִּי שִׂיאֲמִין הוּא, אוֹ
כַּדִּי שִׂיאֲמִינוֹ אַחֵרִים (מִלְבִּי"ם).

הַמֶּלֶךְ אֵינוֹ רוֹצֵה אוֹת לְבַל תִּתְגַּלֶּה הַשְּׁגַחַתוֹ יִתְבַּרַךְ (אֲלֹשִׁיר).

(ז) וַעֲוֹד אֲדוֹמִים בָּאוּ וַיִּכּוּ בִיהוּדָה וַיִּשְׁבּוּ שְׁבִי

(ח) וּפְלִשְׁתִּים פָּשְׁטוּ בְעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וְהִנְגְּבוּ לִיהוּדָה...

(כ) וַיָּבֵא עָלָיו תִּלְגַּת פְּלִנְאָסָר מֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיִּצַר לוֹ וְלֹא

חֲזָקוֹ

(כא) כִּי חִלַּק אַחֲז אֶת בֵּית ה' וְאֶת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַשְּׂרָיִם

וַיִּתֵּן לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר וְלֹא לְעֲזָרָה לוֹ

(כב) וּבִעַת הַצָּר לוֹ וַיֹּסֵף לְמַעוֹל בְּה' הוּא הַמֶּלֶךְ אַחֲז

וּבִעַת הַצָּר לוֹ. הִנֵּה תַכְלִית מֵה שִׁיכָה ה' אֶת הָעַם הוּא כַּדִּי
שִׁישׁוּבוֹ עַל יְדֵי כַךְ בַּתְּשׁוּבָה, אֲבָל אַחֲז שֶׁהִיא כּוֹפֵר בְּה' הִיא
בַּהֲפֹךְ שֶׁהוֹסִיף לְמַעוֹל בְּה' עַד שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ אַחֲז- ר"ל נִשְׂאָר
בְּרַשְׁעוֹ וּבַהֲוִייתוֹ מִתְחַלֵּה וְעַד סוֹף (מִלְבִּי"ם).

הַצָּרוֹת הַעֲבִירוֹ אוֹתוֹ עַל דַּעְתּוֹ, וְכֹל הַמַּעֲשִׂים אֲרֻכּוֹ זְמַן קִצָּר
בְּלִבָּד, וְנַעֲשׂוּ מִתּוֹךְ צַעַר וּבְלִבּוֹל דַּעַת גְּמוּר (דַּעַת סוֹפְרִים).

ישעיהו ניבא לו שלא יירא מפניהם, ואחז לא האמין ושלח אל מלך אשור.

(ז) וַיִּשְׁלַח אַחֲז מַלְאָכִים אֶל תִּגְלַת פְּלִסְרִי מֶלֶךְ אֲשׁוּר לֵאמֹר
עֲבֹדְךָ וּבְנֵךְ אֲנִי עֹלָה וְהוֹשַׁעֲנִי מִכַּף מֶלֶךְ אָרֶם וּמִכַּף מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל הַקּוֹמִים עָלַי

(ח) וַיִּקַּח אַחֲז אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב הַנִּמְצָא בֵּית ה'
וּבְאַצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר שְׂחָד

(ט) וַיִּשְׁמַע אֵלָיו מֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיַּעַל מֶלֶךְ אֲשׁוּר אֶל דַּמְשֵׁק
וַיִּתְפָּשֶׂה וַיִּגְלַה קִירָה וְאֶת רְצִין הַמִּית

בְּכַךְ נִתְקִימָה נְבוֹאָתוֹ שֶׁל יִשְׁעִיָּהוּ לְאַחֲז שְׂאִין לוֹ מֵה לְפַחַד
מֵאֲרֶם וּסוֹפֶם קְרוֹב. וּמַדְבְּרֵי יִשְׁעִיָּהוּ נִרְאָה שְׂגָם בְּלִי הַשְּׁתַדְלוֹת
שֶׁל אַחֲז הִיא מֶלֶךְ אֲשׁוּר עוֹשֶׂה אֶת מֵה שֶׁעָשָׂה (דַּעַת סוֹפְרִים).

המשך מלכות אחז מלך יהודה

(י) וַיִּלֶךְ הַמֶּלֶךְ אַחֲזָה לִקְרֹאת תַּגְלַת פְּלֶאֶסֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר דִּמְשֶׁק וַיֵּרָא אֶת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בְּדִמְשֶׁק וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲזָה אֶל אוֹרֵי־הַכֹּהֵן אֶת דְּמוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת תַּבְנִיתוֹ לְכָל מַעֲשֵׂהוּ

ובמלכים נזכר שכאשר הלך לקראת תגלת פלסר לדמשק צוה לעשות בהיכל ה' את תבנית המזבח אשר בדמשק ובטל את מזבח הנחושת וקצץ כל כלי ה'... היו לו להכשילו ולכל ישראל. שכאשר התחיל לבטל את מזבח הנחושת גמר אח"כ בכל הכלים (מלבי"ם).

(יא) וַיִּבֶן אוֹרֵי־הַכֹּהֵן אֶת הַמִּזְבֵּחַ

(יב) וַיִּבְא הַמֶּלֶךְ מִדִּמְשֶׁק וַיֵּרָא הַמֶּלֶךְ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְרַב הַמֶּלֶךְ עַל הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעַל עָלָיו (יג) וַיִּקְטֹר אֶת עֲלֹתוֹ וְאֶת מִנְחָתוֹ...

ויבא ספר מרשעתו שבבואו עלה על המזבח והקטיר עליו בעצמו לכפור בכלל עבודת ה' ובחק הכהונה (מלבי"ם).

(יד) וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וַיִּקְרַב מֵאֵת פְּנֵי הַבַּיִת מִבֵּין הַמִּזְבֵּחַ וּמִבֵּין בַּיִת ה' וַיִּתֵּן אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צְפוֹנָה

אין לי לפרש מזבח זה אלא בכיורות ומכונות של נחשת שהיו צרכי מזבח והיו אצל המזבח הקדש, וכשעשה אחז את המזבח לעבודה זרה סילק את הכיור והקריבו לצד אחר מאת פני הבית שלא להפסיק בין המזבח שעשה ובין בית ה' ויתן אותו אצל מזבח הקדש צפונה (מלבי"ם).

(כג) וַיִּזְבַּח לְאֱלֹקֵי דִּמְשֶׁק הַמַּכִּים בּוֹ וַיֹּאמֶר כִּי אֱלֹהֵי מַלְכֵי אֲרָם הֵם מַעֲזָרִים אוֹתָם לְהִם אַזְבַּח וַיַּעֲזְרוּנִי וְהֵם הָיוּ לוֹ לְהַכְשִׁילוֹ וְלְכָל יִשְׂרָאֵל

ויזבח מפרש איך היה זה, שאחר שהכהו ה' ע"י ארם תלה שהסבה הוא מפני שאלהי ארם עוזרים לעובדיהם (מלבי"ם).

(כד) וַיֹּאסֹף אַחֲזָה אֶת כָּלֵי בַיִת הָאֱלֹהִים וַיִּקְצֹץ אֶת כָּלֵי בַיִת הָאֱלֹהִים וַיִּסְגֹר אֶת דְּלֹתוֹת בַּיִת ה' וַיַּעַשׂ לוֹ מִזְבְּחוֹת בְּכָל פְּנֵה בִירוּשָׁלַם

ויאסף את כלי בית אלקים. ולקחם לעצמו, והוציאם לחול, כי סגר דלתות ה' אחרי זה ובטל העבודה, והוסיף לעשות במות להכעיס (מלבי"ם).

ויקצץ - קלף וכרת מהם את הזהב.
ויסגור - לבל יבא מי לבית המקדש (מצודת דוד).

ויסגר את דלתות בית ה' - כדי שלא יבואו הכהנים לעבוד עבודתם באהל מועד כי אם לבוא למזבחות שעשה בכל פינה בירושלים וחזקיה פתח דלתות בית ה' לפי שאביו סגר דלתות בית ה' (רש").

(כה) וּבְכָל עִיר וְעִיר לְיְהוּדָה עָשָׂה כְּמוֹת לְקֹטֵר לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּכְעַס אֶת ה' אֱלֹקֵי אֲבֹתָיו

המשך מלכות אחז מלך יהודה

(טו) **וַיִּצְוֶה הַמֶּלֶךְ אַחֲזָא אֶת אֹרֵיָה הַכֹּהֵן לֵאמֹר עַל הַמִּזְבֵּחַ הַגָּדוֹל הַקָּטָר אֶת עֹלֹת הַבֶּקֶר... וּמִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת יְהִי לִי לַבֶּקֶר**

וגם צוה ברשעתו שכל הקרבנות יקרבו עליו, ומזבח הנחשת יהיה רק **לבקר- לפעמים**, באופן שהכהן עשה כל הקרבנות על מזבח הזה (מלבי"ם).

(זז) **וַיִּקְצֹץ הַמֶּלֶךְ אַחֲזָא אֶת הַמִּסְגְּרוֹת הַמִּכְנֹסוֹת וַיִּסֹּר מֵעֲלֵיהֶם וְאֵת הַפִּיר וְאֵת הַיָּם הַיָּרְדֵי מֵעַל הַבֶּקֶר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר תַּחְתֶּיהָ וַיִּתֵּן אֹתוֹ עַל מַרְצֶפֶת אֲבָנִים**

(יח) **וְאֵת מוֹסַף הַשַּׁבָּת אֲשֶׁר בָּנוּ בְּבֵית וְאֵת מִבּוֹא הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה הַסָּבִיב בֵּית ה' מִפְּנֵי מֶלֶךְ אֲשׁוּר**

וכאן ספר זה בקיצור, שעל זה רמז במה שאמר ויתר דברי אחז וכו', ובדברי הימים נזכר תועבותיו באורך (מלבי"ם).

(יט) **וַיִּתֵּר דְּבָרֵי אַחֲזָא אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה**

(כ) **וַיִּשְׁכַּב אַחֲזָא עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרָם עִם אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ חֲזַקְיָהוּ בֶּן־תַּחְתָּי בָּאֵר בַּסֶּפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים כִּי לֹא הִבִּיאוּהוּ לַקְּבָרִי מַלְכֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל (רלב"ג)**

(כז) **וַיִּשְׁכַּב אַחֲזָא עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּעִיר בִּירוּשָׁלַם כִּי לֹא הִבִּיאוּהוּ לַקְּבָרִי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ חֲזַקְיָהוּ בֶּן־תַּחְתָּי**

בגמרא נאמר "גירר עצמות אביו על מטה של חבלים" (פסחים נו) שבנו חזקיהו ביזהו ברבים בעת קבורתו כדי שידעו כל ישראל שדרכו פסולה ואסורה (ד"ס).

אחז בטל את העבודה וחתם את התורה... והתיר את הערוה (סנהדרין קג ב)

ר' חוניה בשם ר' לעזר **למה נקרא שמו אחז** שאחז בבתי כנסיות (שסגרון) ובתי מדרשות.

למה היה אחז דומה, למלך שהיה לו בן ומסרו לפידיגוג והיה מבקש להורגו, אמר אם אני הורגו הרי אני מתחייב מיתה אלא הרי אני מושך את מניקתו ממנו ומעצמו הוא מת.

כך אמר אחז אם אין גדיים אין תיישים אם אין תיישים אין צאן אם אין צאן אין רועה אם אין רועה אין עולם אם אין עולם כביכול כך היה אחז סבור בדעתו לומר אם אין קטנים אין גדולים אם אין גדולים אין חכמים אם אין חכמים אין נביאים אם אין נביאים אין רוח הקודש אם אין רוח הקודש אין בתי כנסיות ובתי מדרשות כביכול אין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו על ישראל (סנהדרין י"ב).

אחז הפריע ללימוד התורה מתוך כוונה שלא יגדלו תלמידי חכמים ויודעי ה', וקיוה שעל ידי כך במשך הזמן ינותק עם ישראל מהקב"ה (דעת סופרים).

חזקיהו מלך יהודה מלך 29 שנה

ויעש הישר בעיני ה'

מלכים ב פרק יח

(א) ויהי בשנת שלש להושע בן אלה מלך ישראל מלך חזקיהו בן אחז מלך יהודה

(ג) ויעש הישר בעיני ה' ככל אשר עשה דוד אביו

(ד) הוא הסיר את הבמות ושבר את המצבת וקרת את האשרה וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה

(ה) בה' אלקי ישראל בטח ואחריו לא היה כמותו בכל מלכי יהודה ואשר היו לפניו

(ו) וידבק בה' לא סר מאחריו וישמר מצותיו אשר צוה ה' את משה שבח מעין זה לא מזכר בשום מקום עד כאן, דבקות היא אחת הדרגות הגבוהות בעבודת ה', וכל מעשיו מהתחלה ועד הסוף היו לשם שמים (דעת סופרים).

דברי הימים ב פרק כט

(ב) ויעש הישר בעיני ה' ככל אשר עשה דוד אביו

(ג) הוא בשנה הראשונה למלוכו בחדש הראשון פתח את דלתות בית ה' ויחזקם אחז אביו סגרם ובא הוא ופתחם (מצודת דוד).

(ה) ויאמר להם שמעוני הלויים עתה התקדשו וקדשו את בית ה' אלקי אבותיכם והוציאו את הנדה מן הקדש ויאמר להם התקדשו בעצמכם. וקדשו. מטומאת ע"ז, את הבית, מן הצורות שחקק אחז. והכלים- לגזם ולעשות אחרים (מלבי"ם).

(ז) ויאמר חזקיהו להעלות העלה להמזבח ובעת החל העולה החל שיר ה' והחצצרות ועל ידי כלי דוד מלך ישראל.

(ז) וישמח ויחזקיהו וכל העם על ההכין האלקים לעם כי בפתאום היה הדבר שהיה פתאום ובלי הכנה באתערותא דלתתא, הרגישו שהוא ע"י אתערותא דלעילא שהכין לבם לטהרת הקדש והכין להם ריבוי הזבחים כפי שמחת היום (מלבי"ם).

דברי הימים ב פרק ל

(א) וישלח ויחזקיהו על כל ישראל ויהודה וגם אגרות כתב על אפרים ומנשה לבוא לבית ה' בירושלם לעשות פסח לה' אלהי ישראל

(ט) כל לבבו הכין לדרוש האלוקים ה' אלקי אבותיו ולא קטהרת הקדש

ולא כטהרת הקדש - ועם שע"י נאכלו הפסחים בלא טהרה הראוי לקודש מ"מ הכנת לבבו היתה לה' והוראת שעה היתה (מצודת דוד).

המשך מלכות חזקיהו מלך יהודה פעליו הטובים של חזקיהו והצלחתו

(כו) וַתְּהִי שִׁמְחָה גְדוֹלָה בִּירוּשָׁלַם כִּי מִיָּמֵי שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֹא

כְּזֹאת בִּירוּשָׁלַם

כי מימי שלמה בן דוד מלך ישראל לא היתה כזאת בירושלים - שמא עם רב יותר היו באין לרגל לירושלים בימי שלמה, אבל שמחה גדולה לא היתה בירושלים כזאת מימות שלמה כי ביותר שמחו, על מה שאם היו כל רגל ורגל מקובצים בירושלים לפי שלא היה להם חדוש אין להם שמחה. אבל, עתה שכל ימי אחז ומלכי יהודה הרשעים לא עלו לרגל לירושלים ועתה הורשו לעלות לירושלים שמחו שמחה גדולה. ולפי שהיה כמה שנים שלא עלו לירושלים עד עתה הוקטן בעיניהם ז' ימים דחג המצות והוסיפו עוד ז' ימים כדי לשמוח בהם ושמחו שמחה גדולה (רש"י).

דברי הימים ב פרק לא

(כ) וַיַּעַשׂ כְּזֹאת יְחֻזְקִיָּהוּ בְּכָל יְהוּדָה וַיַּעַשׂ הַטוֹב וְהַיָּשָׁר וְהָאֱמֶת לִפְנֵי ה' אֱלֹהָיו

ויעש הטוב - במצות שבין אדם למקום. **והישר** - בדברים שבין אדם לחברו **והאמת** - באמונות ודעות (מלבי"ם). **והאמת** - עשה הכל באמת לשם ה' ולא ברמיה (מצודת דוד).

(כא) וּבְכָל מַעֲשֵׂה אֲשֶׁר הִחֵל בְּעִבּוֹדַת בַּיִת הָאֱלֹהִים וּבַתּוֹרָה וּבַמִּצְוָה לְדַרְשׁ לְאֱלֹהָיו בְּכָל לְבָבוֹ עֲשָׂה וְהַצְלִיחַ

ובכל מעשה - ובכל אשר החל באיזה מצוה, בין בעבודה בין בתורה בין במצוה, היה בכל לבו בלי שום פניה, ועל ידי כך הצליח ועלה בידו כי היה לו סיעתא דשמיא על כל מעשיו (מלבי"ם).

ישעיהו י כז

"וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יְסוּר סִבְלוֹ מֵעַל שַׁכְמְךָ וְעָלוּ מֵעַל צְוָאֲרָךְ וְחָבַל עַל מַפְנֵי שָׁמַן"

אמר רבי יצחק נפחא: חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. מה עשה? נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר: כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו, בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת, איש ואשה, שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה (סנהדרין צד ב).

המשך מלכות חזקיהו מלך יהודה

תפילת חזקיהו לפני מפלת סנחריב

מלכים ב פרק יח

(ט) וַיְהִי בַשָּׁנָה הָרְבִיעִית לְמֶלֶךְ חֲזַקְיָהוּ הַיְהוּדָה הַשְּׁנֵי הַשְּׁבִיעִית לְהוֹשַׁע בֶּן אֱלֵה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עָלָה שְׁלֹמֹנָאֶסֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר עַל שְׁמֵרוֹן וַיִּצַר עָלֶיהָ
(י) וַיִּלְכְּדָהּ מִקְצֵה שְׁלֹשׁ שָׁנִים בַּשָּׁנָה שֶׁשֶׁשׁ לַחֲזַקְיָהוּ הַיְהוּדָה הַיְהוּדָה הַשְּׁנֵי הַשְּׁבִיעִית לְהוֹשַׁע מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל נִלְכְּדָה שְׁמֵרוֹן
(יא) וַיִּגְלֵ מֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶת יִשְׂרָאֵל אֲשׁוּרָה וַיִּנְחֵם בַּחֲלָח וּבַחֲבוּר נֶהַר גּוֹזָן וְעָרֵי מְדֵי
בשנת שש לחזקיהו המלך **גלות עשרת השבטים.**

(יג) וּבְאַרְבַּע עָשָׂר שָׁנָה לְמֶלֶךְ חֲזַקְיָהוּ עָלָה סַנְחַרִּיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר
(טז) בָּעֵת הַהִיא קָצַץ חֲזַקְיָהוּ אֶת דְּלֹתוֹת הַיֵּכָל ה'... וַיִּתְּנֵם לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר
קצץ- קלף ציפוי הזהב מן הדלתות ומן מפתני הבית (מצודת דוד).

דברי הימים ב פרק לב

(ו) וַיִּתֵּן שָׂרֵי מִלְחָמוֹת עַל הָעָם וַיִּקְבְּצֵם אֵלָיו אֶל רְחוּב שַׁעַר הָעִיר וַיְדַבֵּר עַל לִבָּבָם לֵאמֹר
(ז) חֲזַקוּ וְאַמְצוּ אֵל תִּירָאוּ וְאַל תַּחֲתוּ מִפְּנֵי מֶלֶךְ אַשּׁוּר וּמִלְפָּנַי כָּל הַהֶמוֹן אֲשֶׁר עִמּוֹ כִּי עִמָּנוּ רַב מִעִמּוֹ
(ח) עִמּוֹ זָרוּעַ בָּשָׂר וְעִמָּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ לְעֲזָרְנוּ וְלִהְלָחֵם מִלְחַמְתֵּנוּ וַיִּסְמְכוּ הָעָם עַל דְּבָרֵי יְחֲזַקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה
וחזקיהו היו מגנים אותו כל העולם על שנסגר בירושלים ולא היה יוצא למלחמה, אבל כשראו הנס הגדול שנעשה לו במיתת סנחריב וחייליו, נתגלה כי מה שלא היה יוצא למלחמה היה להיותו **בוטח בשם** שילחם מלחמותיו, ולזה היתה המנוחה ההיא כבוד גדול אליו, שידעו כל העולם שהיה צדיק גמור ואהוב לפני השם, ולפיכך נתן לו משאלות לבו ונלחם בעדו (ספר העיקרים).

שליחי סנחריב ליד העיר ירושלים

מלכים ב פרק יח פסוקים יז- לז דברי הימים ב פרק לב פסוקים ט- יט ישעיהו פרק לו פסוקים ב- כב
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רַב שָׁקָה אָמְרוּ נָא אֵל חֲזַקְיָהוּ כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל מֶלֶךְ אַשּׁוּר מֵהַבְּטָחוֹן הַזֶּה אֲשֶׁר בְּטַחְתָּ... עַתָּה הִנֵּה בְּטַחְתָּ לָךְ עַל מִשְׁעֵנְתְּ הַקְּנֵה הַרְצוּץ הַזֶּה עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִסְמְךָ אִישׁ עָלָיו וּבָא בְכַפּוֹ וַיִּקְבְּהוּ בְּפָרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְכָל הַבְּטָחִים עָלָיו... וַיָּבֵא אֱלֹהִים בֶּן חֲלֻקָּה אֲשֶׁר עַל הַבַּיִת וַשְּׁבָנָה הַסֶּפֶר וַיֹּאחֶז בֶּן אֶסָף הַמְזַכִּיר אֵל חֲזַקְיָהוּ קְרוּעֵי בְּגָדִים וַיִּגְדּוּ לוֹ דְּבָרֵי רַב שָׁקָה... וְזֶה לָךְ הָאוֹת אֲכֹל הַשָּׁנָה סְפִיחָ... כִּי מִירוּשָׁלַם תֵּצֵא שְׂאֵרִית וּפְלִיטָה מֵהָר צִיּוֹן קִנְיָת ה' צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה זֹאת.

מלכים ב פרק יט פסוקים טו-לז

(טו) וַיִּתְפַּלֵּל חֲזַקְיָהוּ לִפְנֵי ה' וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׁבּוּ הַכְּרִבִּים אֲתָה הוּא הָאֱלֹהִים לְבַדְּךָ לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ אֲתָה עֹשִׂית אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ
(טז) הִטָּה ה' אֲזַנְךָ וַשְּׁמַע פִּקְחֵי ה' עֵינֶיךָ וּרְאֵה וַשְּׁמַע אֶת דְּבָרֵי סַנְחַרִּיב אֲשֶׁר שָׁלַח לְחַרֵּף אֱלֹהִים חֵי...
(יט) וְעַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעֵנוּ נָא מִיָּדוֹ וַיִּדְעוּ כָּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ כִּי אֲתָה ה' אֱלֹהִים לְבַדְּךָ
(כ) וַיִּשְׁלַח יִשְׁעִיהוּ בֶן אֲמוּץ אֵל חֲזַקְיָהוּ לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִתְפַּלַּלְתָּ אֵלַי אֶל סַנְחַרִּיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר שְׁמַעְתִּי...

דברי הימים ב פרק לב

(כ) וַיִּתְפַּלֵּל יְחֲזַקְיָהוּ הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁעִיהוּ בֶן אֲמוּץ הַנְּבִיא עַל זֹאת וַיִּזְעַקוּ הַשָּׁמַיִם

המשך מלכות חזקיהו מלך יהודה

מפלת סנחריב

צבא סנחריב

אמר רב יהודה אמר רב: בא עליהם סנחריב הרשע בארבעים וחמשה אלף איש בני מלכים יושבים בקרונות של זהב, ובשמונים אלף גבורים לבושי שריון קליפה, ובששים אלף אחוזי חרב רצים לפניו, והשאר פרשים. וכן באו על אברהם, וכן עתידין לבוא עם גוג ומגוג (סנהדרין צה ב).

ישעיהו פרק לו ב

וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶת רַב שָׁקָה מְלִכִּישׁ יְרוּשָׁלַיִם אֶל הַמֶּלֶךְ חֲזַקְיָהוּ בְּחֵיל כְּבֹד

כשבא סנחריב מלך אשור והקיף את ירושלים עמד חזקיהו בתפילה לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר ויתפלל חזקיהו אל ה'... נראה כאדם שהוא מדבר עם חבירו, נחה רוח אלקים ובא על ישעיה בן אמוץ הנביא, אמר לו, אדם שמדבר לפני מי שגדול ממנו בשר ודם מרתיע גופו ונזדעזעין איבריו, המדבר לפני מלך [מלכי] המלכים ברוך הוא על אחת כמה וכמה שידבר באימה וביראה וברתת ובזיע, לפיכך חלה חזקיהו חולי גדול (אליהו רבה פרשה ט).

מלכים ב פרק יט

(לב) לָכֵן כֹּה אָמַר ה' אֶל מֶלֶךְ אַשּׁוּר לֹא יָבֹא אֶל הָעִיר הַזֹּאת וְלֹא יִזְרֶה שָׁם חָץ וְלֹא יִקְדְּמֶנָה מִגֵּן וְלֹא יִשְׁפֹּךְ עָלֶיהָ סִלְלָה...

מלכים ב פרק יט

(לה) וַיְהִי בַלַּיְלָה הַהוּא וַיֵּצֵא מֶלֶךְ ה' וַיַּהַר בְּמַחְנֵה אַשּׁוּר מֵאֶה שְׁמוֹנִים וְחֲמִשָּׁה אֲלָף וַיִּשְׁכְּמוּ בְּבֹקֶר וַהֲנֶה כָּל־מִן פְּגָרִים מֵתִים.

דברי הימים ב פרק לב

(כא) וַיִּשְׁלַח ה' מֶלֶךְ וַיִּכְחַד כָּל גְּבוּר חֵיל וַנְּגִיד וְשָׂר בְּמַחְנֵה מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיֵּשֶׁב בְּבִשְׂת פָּנִים לְאַרְצוֹ וַיָּבֵא בַּיִת אֲלֵקִיּוֹ וַמִּיּוֹצְאֵי מַעְיֹו שֵׁם הַפִּילֵהוּ בְּחָרֵב.

(כג) וַרְבִּים מְבִיאים מִנְחָה לַה' לִירוּשָׁלַם וּמִגְדָּנוֹת לִיחֲזַקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּנְשֵׂא לְעֵינָיו כָּל הַגּוֹיִם מֵאַחֲרֵי כֵן

מלכים ב פרק כ

(א) בַּיָּמִים הֵהֵם חָלָה חֲזַקְיָהוּ לְמוֹת וַיָּבֵא אֵלָיו יִשְׁעִיָהוּ בֶן אֲמוּץ הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' צוּ לְבִיתְךָ כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תַחֲיֶה

בימים ההם חלה חזקיהו למוות כי מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא, וכל כך למה, כדי שישא אשה ויהיו לו בנים, וחזקיהו ידע בדעתו שלא ימות, לפיכך נתן דעתו לשפוך רחמים ולבקש תחנונים לפני הקדוש ברוך הוא.

בימים ההם- שלשה ימים לפני מפלתו של סנחריב עד למוות- עד שהיה קרוב למוות (מצודת דוד).

אמר ליה: כבר נגזרה עליך גזירה. אמר ליה: בן אמוץ, כלה נבואתך וצא! כך מקובלני מבית אבי אבא- אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים (ברכות י א)

(ב) וַיֹּסֵב אֶת פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' לֵאמֹר אֵל הַקִּיר- לְכוֹתֵל בֵּית מִקְדָּשָׁא (רד"ק).

המשך מלכות חזקיהו מלך יהודה

חליו של חזקיהו

מלכים ב פרק כ

(ה) שוב ואמרת אל חזקיהו נגיד עמי כה אמר ה' אלהי דוד אביך שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך הנני רפא לך ביום השלישי תעלה בית ה'
(ו) והספתי על ימיה חמש עשרה שנה ומפך מלך אשר אצילך ואת העיר הזאת וגנותי על העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי

(ז) ויאמר ישעיהו קחו דבלי תאנים ויקחו וישמו על השחין ויחי

וישמו על השחין ויחי- ונס בתוך נס שהרי אף בשר חי כשאתה נותן עליו דבלת נסרח והקב"ה נותן דבר המחבל לתוך דבר שנתחבל ומתרפא (רש"י).

(ח) ויאמר חזקיהו אל ישעיהו מה אנת כי ירפא ה' לי ועליתי ביום השלישי בית ה'
(ט) ויאמר ישעיהו זה לך האות מאת ה' כי יעשה ה' את הדבר אשר דבר ה' לך
הצל עשר מעלות אם ישוב עשר מעלות

הלך הצל עשר מעלות- מעלות היו עשויות מול החמה לבחון בהם שעות היום כי כל שעה ירד הצל מעלה אחת ושאל לו באיזה אות יבחר יותר אם שילך הצל במהלכו לפנים עשר מעלות פתאום וברגע אחד או אם תרצה שישוב הצל אחורנית עשר מעלות (מצודת דוד).

(י) ויאמר חזקיהו נקל לצל לנטות עשר מעלות לא כי ישוב הצל אחורנית עשר מעלות
ישוב הצל אחורנית כי האות הזה יותר חזק וקשה (מצודת דוד).

(יא) ויקרא ישעיהו הנביא אל ה' וישב את הצל במעלות אשר ירדה במעלות אחז
אחורנית עשר מעלות

אשר ירדה במעלות אחז - יום שמת אחז נתקצר היום ומיהר הצל לירד עשר מעלות כדי שלא יהא נספד ואותן עשר שעות חזרו עכשיו לחזקיהו (רש"י).

דברי הימים ב פרק לב

(לב) ויתר דברי חזקיהו וחסדיו הנם כתובים בחזון ישעיהו בן אמוץ הנביא על ספר מלכי יהודה וישראל

בחזון ישעיהו- רצה לומר בדברי נבואות ישעיהו (מצודת דוד).

ישעיהו פרק לח

(ט) **מכתב לחזקיהו מלך יהודה בחלתו ויחי מחליו**

מכתב לחזקיהו- מכתב זה היה לחזקיהו ר"ל הוא כתב הודאה זו **בחלותו**- בעבור שהיה חולה ונתרפא מחליו (מצודת דוד).

(י) **מה אדבר ואמר לי והוא עשה אדדה כל שנתי על מר נפשי**

מה אדבר- רצה לומר הרבה שבח וקילוסין יש לי לדבר כי הוא אמר לי נחמות והוא עשן.

אדדה- לכן אנדד כל השינה לקלס לפניו על נפשי שהיתה מרה ונחם אותה (מצודת דוד).

(יח) **כי לא שאול תודך מות יהללך לא ישברו ירדכי בור אל אמתך**

כי לא שאול תודך- מי שהוא בשאול אינו מודה לך ר"ל אם הייתי מת לא הייתי מודה לך על מפלת סנחריב
לא ישברו- האנשים אשר כבר ירדו אל הבור לא יקוו שתאמת להם הבטחתך כי אין להם תועלת בעיני זה העולם,

ורצה לומר אם כבר הייתי מת לא הייתי מקוה עוד על מפלת סנחריב כאשר הבטחת (מצודת דוד).

המשך מלכות חזקיהו מלך יהודה עשירות חזקיהו בסוף ימיו והמשלחת הבבלית

מלכים ב פרק כ

(יב) בַּעַת הַהִיא שָׁלַח בְּרָאדָךְ בְּלָאָדָן בֶּן בְּלָאָדָן מֶלֶךְ בָּבֶל סְפָרִים וּמִנְחָה אֶל חֲזַקְיָהוּ כִּי שָׁמַע כִּי חָלָה חֲזַקְיָהוּ:

בעת ההיא שלח מרודך בלאדן - אמרו מרודך עובד לחמה היה, והיה למוד לאכול בשש שעות, וישן לו עד תשע שעות, וכיון שחזר גלגל חמה בימי חזקיהו מלך יהודה ישן לו, ועמד ומצאו שחרית, בקש להרוג כל חיילותיו, אמר להם הנחתם אותי ישן כל היום וכל הלילה, אמרין ליה יומא הוא דחזר, אמר להם ואי זה אלוה החזירו, אמרו לו אלוהו של חזקיהו החזירו, אמר להם וכי יש אלוך גדול מאלהי אמרו לו אלוך של חזקיהו גדול הוא מאלהיך, מיד **שלח ספרים ומנחה לחזקיהו**, בעת ההיא שלח מרודך בלאדן, ומה כתב בהן שלום לחזקיהו, שלום לאלקא רבה, שלום לירושלים, וכיון שיצאו הכתבים נתישב על דעתו, אמר לא עשיתי כהוגן, הקדמתי שלומו של חזקיהו לאלוקיו, מיד עמד מכסאו ופסע שלש פסיעות והחזיר הכתובים וכתב כתבים אחרים תחתיהם, וכתב בהן שלום לאלקא רבה של חזקיהו, ושלום לחזקיהו, ושלום לירושלים, אמר הקדוש ברוך הוא אתה עמדת מכסאך ופסעת שלש פסיעות לכבודי חייך שאני מעמיד ממך שלשה מלכים קוזמוקרוטין שולטין מסוף העולם ועד סופו ואלו הן, נבוכדנצר ואויל מרודך ובלשצר (שיר השירים רבה).

כי שמע כי חלה - ועד אותו היום לא היה אדם חולה וחיה. ואיך שמע למוד היה לאכול בשלש שעות ביום וישן עד תשע כיון שחזר גלגל חמה לחזקיהו נייער בתשע שעות ומצא שהוא שחרית בקש להרוג את עבדיו אמר אתם הנחתם אותי לישן יום ולילה אמרו גלגל חמה חזר אמר להם מי החזירו אמרו לו אלקיו של חזקיהו (רש"י).

(יג) **וישמע עליהם חזקיהו ויראם** את כל בית נכתה את הכסף ואת הזהב ואת הבשמים ואת שמן הטוב ואת בית כליו ואת כל אשר נמצא באוצרתיו לא היה דבר אשר לא הראם חזקיהו בביתו ובכל ממשלתו **וישמע עליהם** - יתכן שבקשו להראות להם את כל בית נכתו ושמע עליהם והראם (מצודת דוד).

(יד) **ויבא ישעיהו הנביא אל המלך חזקיהו ויאמר אליו מה אמרו האנשים האלה ומאין באו אליך ויאמר חזקיהו מארץ רחוקה באו מבבל**

מארץ רחוקה באו - זה אחד משלשה שבדקן הקדוש ברוך הוא ומצאן עביט של מים עכורים, קין, יחזקיהו, ובלעם... חזקיהו היה לו להשיב לישיעה אתה נביאו של מקום ואתה שואל אלי התחיל חזקיה מתגאה ואמר מארץ רחוקה באו אלי לך נענש ועל ששמח עליהם והאכילם על שלחנו (רש"י).

(טו) **ויאמר מה ראו בביתך ויאמר חזקיהו את כל אשר בביתי ראו לא היה דבר אשר לא הראיתם באצרת** והראה להם את אוצרות של מלכי יהודה ואת אוצרות של בית קדשי הקדשים, ועוד שפתח את ארון הברית והראה להם את הלוחות ואמר להם בזה אנו עושים מלחמה ונוצחין, שנאמר: וישמח עליהם חזקיהו ויראם את כל בית נכותה את הכסף ואת הזהב ואת הנזמים ואת שמן הטוב ולא היה דבר אשר לא הראה חזקיהו בביתו ובכל ממשלתו, וכעס הקב"ה עליו ואמר לו: לא דיך שהראת להם את כל אוצרות מלכי יהודה ואת כל אוצרות בית קדשי הקדשים אלא שפתחת להם את הארון והראית להם את הלוחות מעשה ידי, חייך הם יעלו ויקחו את כל אוצרות מלכי יהודה ואת כל אוצרות בית קדשי הקדשים, שנאמר:

(טז) **ויאמר ישעיהו אל חזקיהו שמע דבר ה' הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך ואשר אצרו אבתיך עד היום הזה בבבלה לא יותר דבר אמר ה' ומבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד יקחו ויהיו סריסים בהיכל מלך בבל ותחת הלוחות** - יהיו בניך סריסים בהיכל מלך בבל, , אלו הם חנניה מישאל ועזריה שנעשו סריסים בהיכל מלך בבל ולא הולידו בנים (פרקי דרבי אליעזר פרק נא). היו אנשים גדולים וחשובים והיו לכבוד לסבם חזקיה. אולם, מוטב היה שימשו בגדולתם את עמם, ולא את מלך בבל (דעת סופרים).

(יז) **ויאמר חזקיהו אל ישעיהו טוב דבר ה' אשר דברת ויאמר הלוא אם שלום ואמת יהיה בימי טוב דבר ה' - טוב הדבר בעיני ואמר הלוא אם יהיה שלום בימי וה' יאמת לי הבטחתו זו אינני חושש במה שיהיה אחרי מותי (מ"ד).**

המשך מלכות חזקיהו מלך יהודה

נבואת ישעיהו לחזקיהו- המבוכה החדשה בירושלים ונבואות הנחמה של ישעיהו

ישעיהו פרק לט

פסוקים ה-ח

וַיֹּאמֶר יִשְׁעִיָּהוּ אֶל חֲזַקְיָהוּ שְׁמַע דְּבַר ה' צְבָאוֹת
הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְנִשְׂא כָּל אִשָּׁר בְּבֵיתְךָ... וּמִבְּנֵיךָ אִשָּׁר יֵצְאוּ מִמֶּךָ אִשָּׁר תּוֹלִיד יִקְחוּ...
וַיֹּאמֶר חֲזַקְיָהוּ אֶל יִשְׁעִיָּהוּ טוֹב דְּבַר ה' אִשָּׁר דְּבַרְתָּ וַיֹּאמֶר כִּי יִהְיֶה שְׁלוֹם וְאַמֶּת בְּיָמַי

נביא ישעיהו

הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְנִשְׂא כָּל אִשָּׁר בְּבֵיתְךָ... דבר זה אירע לפחות כמאה שנה לאחר נבואה זו.

חזקיהו היודע ברוח קדשו מה עתיד להתרחש בממלכתו לאחר מותו, מצדיק את הדין, אך לא כן היה עם העם. כאשר נודע הדבר בחוצות ירושלים ובערי יהודה אפף יאוש קשה את העם, בשמעם שלא יהיה להם מעמד וקיום בין עובדי האלילים המתגברים והולכים.

באותם הימים שלח ד' על ידי **ישעיהו הנביא** את דברי הנחמה. לאחר תאור המצב בימי חזקיהו בפרקים לו-לט, נאמרו נבואות הנחמה הגדולות, הכתובות בספר ישעיהו מיד לאחר סיום דברי חזקיהו, ומתחילות במילים "נחמו נחמו עמי".

בנביא ישעיהו פרקים מ-סו עשרים וששה פרקים ארוכים, בהם ניחם ה' את ישראל והודיעם כי גדולתם נצחית, אף כי הבבלים ינצחום.

עוד ישו בו ישראל מבבל כדברי הנביא ישעיהו בפרק מח פסוק כ: **"צֵאוּ מִבָּבֶל בְּרַחוּ מִכַּשְׂדִּים בְּקוֹל רִנָּה הֲגִידוּ הַשְּׁמִיעוּ זֹאת הוֹצִיאוּהָ עַד קֶצֶה הָאָרֶץ אָמְרוּ גְּאֵל ה' עֲבְדוּ יַעֲקֹב"**.

בבל תתמוטט ותיפול כדברי הנביא ישעיהו בפרק מז פסוק ה: **"שְׁבִי דוֹמָם וּבְאֵי בַחֲשֶׁךְ בֵּית כְּשָׂדִים כִּי לֹא תוֹסִיפִי יִקְרְאוּ לָךְ גְּבֻרַת מְמַלְכוֹת"**.

וערי יהודה יבנו מחדש כדברי הנביא ישעיהו בפרק מד פסוק כו: **"מְקִיָּם דְּבַר עֲבָדוֹ וְעֵצַת מְלֹאכְיוֹ יְשָׁלִים הָאֵמֶר לִירוּשָׁלַם תוֹשָׁב וְלַעֲרֵי יְהוּדָה תִּבְנֶינָה וְחֲרֻבוֹתֶיהָ אֲקוּמָם"**

ישעיהו אף נקב בנבואתו בשם המלך כורש שיחזיר את ישראל למקומם, פרק מד כח **"הָאֵמֶר לְכוּרֶשׁ רַעִי וְכָל חֲפְצֵי יְשָׁלֶם וְלֹאֲמַר לִירוּשָׁלַם תִּבְנֶינָה וְהִכַּל תִּסְד"**

דברים אלו עודדו רבים, אבל לא הצליחו לשנות את המצב בכללו, והיאוש פרץ בסערה בימי מנשה.

דברי הימים ב לב

(לג) **וַיִּשְׁכַּב יְחֲזַקְיָהוּ עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּמַעְלֵה קִבְרֵי בְנֵי דָוִד וְכַבּוּד עָשׂוּ לוֹ בְּמוֹתוֹ כָּל יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֶךְ מְנַשֶּׁה בְּנוֹ וְאָמַר ר' אֵלֶזֶר: בְּמַעְלָה- אֲצֵל מַעוּלִים שֶׁבְּמַשְׁפַּחָה, וּמֵאֵן נִינְהוּ? דוּד וְשִׁלְמָה.**

וכבוד עשו לו במוותו- מלמד, שהושיבו ישיבה על קברו. פליגי בה ר' נתן ורבנן, חד אמר: שלשה (ימים), וחד אמר: שבעה, ואמרי לה: שלשים. תנו רבנן, **וכבוד עשו לו במוותו**- זה חזקיהו מלך יהודה, שיצאו לפניו שלשים וששה אלף חלוצי כתף, דברי ר' יהודה; אמר ר' נחמיה: שהניחו ספר תורה על מטתו, ואמרו: קיים זה מה שכתוב בזה (בבא קמא טז ז).